

АНДРЕЙ ГУЛЯШКИ СЛУЧАЯТ В МОМЧИЛОВО

Част 1 от „Авакум Захов“

chitanka.info

1

Ако се изкачите върху плешивото теме на Карабаир, обраснало с папрати и диви къпини, и се обърнете на юг — вие ще видите пред себе си няколко гористи, стръмни вериги от хълмове, които постепенно се отдалечават и се снишават, докато съвсем изчезнат в безкрая на една широка и слънчева равнина. Погледате ли по за дълго нататък, непременно ще забележите просека през гората, която опасва от запад към изток косматата снага на най-високия от насрещните скатове. Това е границата: земята отвъд просека е на друга държава, макар и планината да е една и съща и небето над нея да е еднакво синьо, и слънчевата равнина — ширнала се така примамливо пред очите ви — като да е само на един хвърлей камък от вас.

Над тия места се вият орли — кръжат бавно и на възбог в меката, прозрачна синевина. Под клоните на почернелите мури, сред прошарените сенки на боровете и на елите безшумно се провират сърни; плахо стъпват, сякаш имат кадифени пантофки на крачетата си, красавиците белки. Пак по тия места сноват с тревожни очи самци лопатарии, а понякога, твърде рядко, ще се мерне и кафявата мечка, улисана, забързана и някак си винаги малко изплашена и тъжна. В това царство на зелената тишина най-многолюдни са сивите вълци — сами или на двойки през летните месеци, скупчени в глутници — когато по върхарите се белнат калпачетата и дантелите на първия истински зимен сняг.

А на север тъмнеят борови гори, възправят се наблизко и надалече планини със заоблени чела, блестят на слънцето равни полета и леко надиплени и големи като длан кичести котловини.

Селища не се виждат — само Момчилово се е сгушило под краката ви, забравено сякаш и нарочно затулено сред дивата самотия на тоя планински свят.

Момчилово — Рамадан бей в миналото — има около триста къщи, пръснати в три махали и разположени като подкова около хълмистите подстъпи на смръщения Карабаир. Повечето от къщите са

дървени, на по два ката, покрити са с плочести покриви и гледат на улицата през тесни зарешетени прозорци. Прозорците, обърнати към дворовете и домашните градинки, са по-широки от лицевите, на первазите им пъстрейт латинки, богородички, аленее мушкато, посадено в половинки от счупени кърчази. Има и няколко тухлени къщи, застроени в Марковата махала, а къщата на покойния Али Илязов, в която се помещава сега геоложкият пункт, е дигната от бял камък, четвъртита е като крепостна кула и в слънчево време керемиденият ѝ покрив се вижда чак от голото теме на Карабаир. Новата сграда на училището от бетон и стъкло, кооперативната мандра с фасадата си от пръскан цимент, широките като казармени помещения овчарници и обори в стопанския двор — тия постройки напомнят за новото време и ярко се отделят и като че ли греят със своя светлина в овехтелия вече и посивял от годините момчиловски пейзаж.

Погледнато отдалече и отвисоко, Момчилово прилича на гнездо, сгушено в разшумен клонак. Отвсякъде — ридове и планини, долове и скатове, тук и там прошарени с пасбища и диви чукари. Бялата лента на шосето, което води за Смолян, като да е сърмена спирала, търкулнала се случайно из тия диви места.

Между трите махали има празно място, изкорубено като гърбица, насечено от пороищата и покрито с тръни и храсталаци. Това е любим заслон на лисиците, които тук изчакват дълбоката мрачина, за да се прокрадват до близките дворове, оградени с ниски кирпичени зидове или с тънък пояс от бодлив плет.

Тая нощ по една от витите пътеки, които лъкатушат през трънаците, върви висок и сух човек. Той познава добре местността, защото не се колебае при честите отклонения, които прави пътеката, а все държи южна посока и се движи в тъмното със сигурен и уверен вървеж.

Над Карабаир са се стълпили камари черни облаци, вие вятър, жълти светкавици прорязват небето. Ручи далечен тътнеж.

Човекът, който върви по пътеката, не бърза. Той дори се спира, прави си завет с шепи и запалва цигара. Огънчето на цигарата блещука в тъмнината с неравна червена светлинка. Само местните хора знаят, че когато вятърът бие Карабаир по челото, дъжд няма да вали.

Тук, близо до плетищата, пътеката се раздвоява. Десният ѝ ръкав води за широкия път, който минава през центъра на Марковата махала.

Левият лъкатуши между два реда смълчани къщурки и завършва току над стръмнината, под която издига бяла и масивна снага каменният Илязов дом.

Човекът се спира на онова място, където брегът под краката му е най-нисък, навежда се леко и скача. После минава покрай заключената дъбова порта на бялата къща, спира за миг под прозорците ѝ, завардени с дебели железни пръти, всмуква няколко пъти от цигарата си и захвърля угарката на земята. Смачква я с петата си и с широки крачки се насочва към разтворената вратница на двора. Между вратницата и каменната къща стърчи исполински бряст с огромна разлистена корона, която наподобява една малка надземна гора.

Едва е стигнал човекът до бряста — из сянката му, като пръкнал изпод земята, изскача нисък униформен човек. Това е старшината Стоян, който тази нощ носи дежурството си пред геоложкия пункт.

Старшината вдига карабината си и със суров гърлен глас отсечено заповядва:

— Стой!

Клоните на бряста шумят, скърцат със стотици ту остри, ту приглушени звуци. Малката надземна гора вие и се задъхва. Оттатък Карабаир пак припламва светкавица и трепкащата шума изглежда златна в мимолетното ѝ жълто зарево.

Униформеният човек сваля карабината в краката си и клати с укор глава. Другият се усмихва, пригладва с ръка разпилените си коси.

— Приятна служба, бай Стояне! — казва той на униформения човек.

И все така с широки и спокойни крачки изчезва в нощта.

Старшината Стоян навежда някак тъжно глава, позасуква мустак, сетне премята карабината през рамото си и бърка в куртката си за цигари. Клоните на бряста шумят и скърцат. Небето е застлано с облаци, тъмнината е много гъста, за да може да види приведената човешка фигура, която чевръсто се възправя зад него. Той изважда пакетчето с цигари и все така тъжно усмихнат, рови вътре, за да си избере по-мека папироса. Но тоя, който е застанал отдире му, замахва — и на униформения човек изведнъж се струва, че огнена светкавица е раздрала небето пред очите му: олюлява се и пада като посечено дърво.

2

Призори бурята утихна. Вятърът пропъди облаците на изток и над Карабаир се изсини чисто, спокойно небе.

Макар и дълго да се беше плискал на чешмата със студена вода, старшината Георги изкачваше пътя за Илязовата къща сънлив и с натежали крака. Беше се събудил посред нощ от трясъците на гръмотевиците, а подире не можа да заспи, защото се размисли за това-онова и сънят избяга от очите му. Откакто го бяха командировали тук заедно със земляка му Стоян да вардят двамата помещението на военно-геоложкия пункт, на отпуск не си беше ходил, затова напоследък, като се събудеше нощем — въртеше се на дъсчения миндер и дочакваше зората с вторачени в тавана очи. Ту му се привиждаха кукурузищата под Марина лъка, извисили стъбла до раменете му, ту ще му се стори, че стои на пруста у дома си, а в съседния двор, зад плета, тепат в прахоляка боси крака — момичето на съседите подтичва наблизко.

Неговият приятел Стоян отдавна е прехвърлил четиридесетте години — вдовец е, момчето му учи в техникум. А той няма още тридесет и когато си спомни кукурузищата, напечени от слънцето, и ония боси крака, които меко и чевръсто тупкат по земята — яката на униформената куртка го стяга като обръч и сърцето му трепка и се свива, сякаш е уловена птичка.

Сънлив и намусен, Георги изкачи нанаягорнището, по навик поотмести фуражката си назад и се огледа — синилото на нощта беше се отцедило вече, настъпваше ден. Откъм съседните дворове гвакаха патици, кукуригаха петли.

Свърна надясно към бялата ограда на пункта, влезе през разтворената вратница и подсвирна, както правеше всяко утро. Ще го чуе старшината Стоян и ще се изшмули насреща му — малко уморен от нощното бдение, малко усмихнат, но винаги благ и търпелив. Ще изпушат по цигара, ще помълчат и бай Стоян ще си тръгне да спи, а за

него ще се отвори пак същият, еднообразен и без особени тревоги служебен ден.

Отново подсвирна и понеже никой не му се обади, захвана да се оглежда. В тоя ранен час след снощната буря всичко изглеждаше пред очите му притихнало и някак си необикновено замряло и спокойно. Дори листата на исполинския бряст не шушнеха — заспали бяха в непривичен, тежък сън.

Първото нещо, което забеляза, беше фуражката му — търкулната на тревата, с дъното нагоре. В това, че беше търкулната на земята и лежеше с дъното нагоре, нямаше нищо необикновено, но кой знае защо, като я гледаше, старшината почувствува някаква особена отпадналост в краката си, като да се беше възкачвал не по нанаторнището за пункта, а по стръмната снага на Карабаир. Той се поспря, дори помисли дали да погледне към изток, та да види дали слънцето скоро ще изгрее, но не помести очите си от фуражката и насила сякаш отново тръгна напред. На два разкрача до него, изпружен по овчарски, беше се излегал и самият Стоян. Той имаше навик така да спи — отпуснато и безгрижно, с лице към небето и разперени ръце.

Да го завари заспал на поста си — това изглеждаше невероятно. Той направи още една крачка към него и тогава нещо като да го дръпна назад — замръзна на едно място, по челото му изби студена пот.

Главата на приятеля му беше омотана в един мъхнат кремав пешкир. Не се виждаха ни челюсти, ни коси, нито парченце от ушите му. Всичко беше закрито с този пешкир. И в положението, което заемаше карабината под гърба му, имаше нещо необичайно и зловещо. Лявото му рамо беше затиснало цевта, а прикладът ѝ лежеше почти успоредно с лакътя му и над него.

Нищо не помръдваше и нищо не напомняше от пръв поглед, че в този труп има живот.

С разтуптяно сърце и почти без въздух в гърдите си Георги приклепна до главата му и започна бързо да развързва пешкира. Докато развързваше хлабавия възел от темето, пръстите му се намокриха с лепкава, още топла кръв.

Кърпата издаваше някаква тежка, спираща дъха миризма. Той я захвърли настрана, погледна с ужасени очи почервенялата кожа на лицето, спуснатите клепки, посинели над ресниците, и изтръпна —

това беше една мъртвешка глава и напълнена като че ли с олово — толкова тежеше.

Сетне разкопча куртката му, долепи ухо до мрежестата фланелка и заслуша. Сърцето биеше — тихо, едва доловимо, но биеше. В жилите на ранения човек течеше живот.

3

И тази заран бясното кукуригане на нашия голошиест петел сложи край на един чуден сън, много интересен от научно гледище. Като че се намирах в сливака на моя хазяин бай Спиридон — протягам ръка да си откъсна една сочна, пожълтяла слива, когато изведнъж забелязах насреща си коза. Бяла козичка, красива, швейцарски тип. Захапала една зелена вейка, поклаща глава и някак си насмешливо и самонадеяно ме гледа. Дори да не бях ветеринарен лекар, пак щях да се огорча от такъв насмешлив поглед. Та приятно ли е да гледаш как някой се надсмива в очите ти? Много се ядосах. Тръгнах решително насреща ѝ и при това с доста сурово лице. Но тук се случи нещо съвсем необикновено. Пред мен не стоеше никаква козичка, а едно познато момиче, към което преди години бях проявил по-особен интерес. То ходеше облечено в бяла рокля и имаше капризно и малко вирнато нагоре носле. Много се смееше, когато му приказвах например за небесната механика или за привличането на разните небесни тела, въпреки че в тази работа нямаше нищо смешно. То имаше един лош навик — да държи стръкче трева в устата си и да поклаща от горе на долу глава, както правят козите понякога.

Кой знае какъв разговор щеше да се поведе помежду ни в тоя час — сигурно твърде остър, защото аз бях в лошо настроение, — ако голошиестият петел на стрина Спиридоница не ме беше събудил с ужасното си кукуригане. Този проклет ранобудник бе се закълел сякаш да ме стряска от сън по един най-недостоеен начин. Скачаше на оградата пред прозореца на стаята ми, яростно пляскаше с криле, после протягаше червената си набръчкана шия и надаваше ужасен рев. Това не беше кукуригане, а изригване на вулкан, не беше лиричен поздрав към зората, а бясно предизвикателство за смъртен двубой с всичките по-гласовити момчиловски петли.

И тъй, докато се мъчех отново да заспя, за да си изясня случая с козичката, и ругаех наум с най-лоши думи голошиестия вампир на

стрина Спиридоница, страшни удари задъднаха по черчетата на прозорците ми и един лъвски глас разцепи утринната тишина:

— Докторе бе, чуеш ли?

Подскочих зашеметен, размахвах уплашено ръце.

— Ставай! — ревна отново и заповеднически лъвският глас.

4

За пръв път в моята двегодишна ветеринарна практика аз трябваше да спасявам от смърт не животно, а жив човешки екземпляр. Добре, че сред личните си вещи между едно томче избрани стихотворения от Пушкин (на руски език) и мрежата си за пеперуди бях скътал за всеки случай и една нормална спринцовка и няколко ампули с камфоров разтвор.

За по-малко от пет минути ние доприпкахме при ранения старшина. Землистият цвят на клепките му толкова ме уплаши, че насмалко не изтървах спринцовката. Бих инжекцията, без да проверявам пулса. Сетне помогнах на Георги да го качи на гърба си.

Поехме за в къщи.

Аз носех карабината, фуражката и окървавения пешкир. Кремавата кърпа силно лъхаше на хлороформ.

Поставихме го в моето легло и старшината Георги изхвъркна навън.

Измих ръцете си със спирт и прегледах раната. Не личеше да има счупена кост. Слабият кръвоизлив беше причинен от няколкото продълговати драскотини, които водеха от темето към врата. Явно беше, че керемиденият цвят на лицето около устата и носа се дължи на вдишания хлороформ.

Проверих пулса — с всяка секунда ставаше по-отчетлив и твърд. И синилото по клепките започна да чезне, а на горната устна се появиха капчици пот.

Запалих спиртника и сложих джезвето да направя кафе. Докато водата възвираше, в стаята се втурнаха неколцина от познатите ми — председателят на стопанството, майорът картограф, който беше началник на пункта, и вторият геолог. Старшината Георги, успокоен донякъде, остана да дежури навън.

Моите познати налетяха в стаята ми уплашени и задъхани, сякаш ги бяха гонили вълци по петите. Понеже и по-нататък в разказа ще стане дума за тях, ще ми се да кажа по някоя и друга предварителна

приказка за особите им, та да се запомнят, и както казват нашенци — да се имат „напредвид“.

Бай Гроздан, председателят на стопанството, беше нисък, тантурест, червендалест човек, с темне, което лъщеше като изчукан бакър, с месесто лице, кръгли добродушни очи и уши, клепнали встрани поради овнешкия калпак, който почти никога не сваляше от главата си. Имаше една страст — тютюневия разсад, — една по-особена слабост — да сдобрява хора, които се карат и мразят — и едно удоволствие за неговите шестдесет години да пие анасонлия ракийка на гладно сърце. Тъй като участието на бай Гроздан в тази заплетена история е малко ограничено, мисля, че тия няколко думи са достатъчни, за да се загатне най-необходимото — че той беше един сърдечен и приятен човек.

Преди половин година в Момчилово пристигна смесена военно-геоложка група. Тя сигурно си имаше специални секретни задачи по границата — нейна си работа, аз не проявявах никакъв интерес по този въпрос, нито пък сега се интересувам от него. Но сигурно тази работа ще да е била много отговорна, защото дойдоха заедно със специалистите и двамата старшини — Стоян и Георги, — за да охраняват Илязовата къща, където беше установен щабът на групата.

Щабът се състоеше от трима души: началник — майорът картограф Стефан Инджов, оплешивял ерген на около петдесет години, мършав, попрегърбен, с костелив ястребов нос и с тънки, възсинкави, едва забележими устни. Винаги стегнат, избръснат, с огледално лъснати ботуши, строг и като че ли все недоволен от нещо си — този човек внушаваше голям респект у момчиловци и колчем заговореше някого, ако беше служил войник — мигом заемаше войнишки стоеж, като да се намираше пред ротния си командир.

Рядко се смееше, а когато се усмихваше лицето му кой знае защо добиваше измъчен вид, като у болен и много изморен човек. Не пиеше, но пушеше много и ако нещо не вървеше в работата — двете стъклени пепелници на масата му не можеха да побират угарките — пепелта от цигарите падаше върху чертожните листове, а в стаята въпреки отворения прозорец въздухът изглеждаше синкав от напластения дим.

Беше хладно учтив, сдържано любезен, хаплив, когато се сърдеше, и много самотен. Не се събираше с приятели, пък и него като че ли никой не търсеше.

Вторият член на групата беше старши геологът Боян Ичеренски. И той си имаше някои особености в характера, но за него ще се върнем при друг подходящ случай, защото отсъствуваше от Момчилово, когато се случи това нещастие в Илязовия двор. Беше заминал с мотоциклета си за Пловдив, където живееше жена му. Той отскачаше до Пловдив всеки съботен ден следобед и се завръщаше в понеделник по пладне. Майорът чу мереше вежди, сърдеше се на тия закъснения, канеше се да го наказва, но всичко това приличаше на гръмотевици без дъжд.

Помощникът на Боян Ичеренски беше минният инженер Кузман Наумов Христофоров. И аз съм по природа студен човек, но Кузмановата студенина се равняваше примерно на хиляда мои. Той беше мрачен екземпляр и в това отношение изглеждаше непостижим. Висок, сух, с преждременно посивели коси, с очи сиви като изстинала пепел, с блуждаещ поглед, който виждаше сякаш всичко и в същото време не забелязваше нищо — такъв беше на външност минният инженер. Ходеше с модни, но неогладени дрехи, със скъпи обувки, които рядко виждаха четка, а ризите му — повечето от тях носеха чужд етикет под яката — миришеха на пот и тютюн и винаги бяха кирливи около врата.

И аз съм мълчалив човек, макар хората кой знае защо да мислят обратното. Но Кузмановата мълчаливост беше особена, тя приличаше някак си — ако на един ветеринарен лекар е позволено да се изрази литературно — на мрачен есенен следобед. Неговата мълчаливост беше навъсена, отблъскваща, потискаше. Личеше сила в плещите му, в жилестите му ръце, в яката му шия, но движенията му бяха тежки, отпуснати, а гласът му, когато говореше — звучеше глухо, като да идеше из затиснато от налепи гърло.

По онова време аз си мислех, че този човек е преживял или преживява тежка любовна мъка. Спомням си, че преди години, когато едно познато момиче се омъжи, гласът ми загуби изведнъж всичката си звучност, сякаш бях се разболял от сливици. Нямах охота ни да се бръсна, ни да чистя обувките си. Запомнил съм тия неща, защото точно по това време момичето, за което става дума, реши да встъпи в брак с един мой приятел от детинските години. То ходеше в бяла рокля и имаше малко извито и доста несериозно носле.

Четвъртият човек беше капитанът от артилерията Матей Калудиев. И за него аз ще разкажа по-сетне, защото тоя неделен ден и

той отсъствуваше от село. Но като стана дума за капитана, не мога да не отбележа тутакси един доста тъжен факт. Този хубавец с телосложение на древен атлет и при това с артилерийска специалност изведнъж беше проявил някакво странно и необяснимо влечение към медицината. Това ми загатна веднъж моята колежка, доктор Начева, когато аз най-случайно я запитах защо той ходи толкова често в амбулаторията.

— Интересува се от медицината — скромно отвърна тя.

— А защо ти не насочиш вниманието му към моята медицина — казах аз. — Шапът и кокошата чума са доста интересни болести.

Тя се съгласи, че тия болести са интересни.

— При това аз съм под носа му — настоявах, като се мъчех да изглеждам съвсем безразличен, — а до твоята амбулатория, в Лъките, човекът трябва да бие дванадесет километра път!

— О — каза тя, — това не пречи. Та нали капитанът има нов мотоциклет!

Искам да забележа между другото, че моята колежка имаше също такава вирнато носле като онова момиче, което се омъжи някога за приятеля ми от детинските години. На всичко отгоре и тя се казваше Катя. Но и тази Катя като предишната много разсеяно ме слушаше и като че ли думите ми не стигаха до ушите ѝ.

Та по онова време капитан Калудиев продължаваше да ходи на гости в Лъките, а аз отново извадих от долапа моята стара мрежа за ловене на пеперуди.

5

— Ще го бъде ли, докторе? — попита ме председателят, като уплашено се взираше в ранения. Той се притискаше до стената и напразно се силеше да си придаде по-храбър вид.

— Предполагам — казах аз. — Ако не е получил сътресение в мозъка, ще дойде на себе си за по-малко от час.

— Дано, сиромашкият, има дни! — въздъхна председателят.

Майорът мълчеше и сумтеше. Така беше смръщил тежките си рунтави вежди, че те се бяха надвесили като перваз над извития му нос.

Кузман Христофоров стоеше като арестант в ъгъла на стаята и не вдигаше очи от пода. По лицето му не личаха дори следи от вълнение или изненада. Той приличаше на безкрайно отегчен човек, сърдит на целия свят, задето са го вдигнали от хубавия му сън.

Майорът погледна часовника си. Наближаваше пет часът.

— След петнадесет минути ще пристигне доктор Начева — каза той. — Ние сме само на дванадесет километра от Лъките.

— Дванадесет километра — това прави два часа път! — забеляза безстрастно Кузман и се прозина.

— Казах, петнадесет минути — намръщи се майорът. Той се понаведе през прозореца и запита милиционера: — Ти сложи ли постове около пункта? — И като получи утвърдителен отговор, погледна изкосо към втория геолог. — Аз наредих на доктор Начева да тръгне с камиона на стопанството, затова тя ще бъде тук след петнадесет минути. Ясно ли ви е?

Кузман повдигна рамене, прозина се отново и не отговори.

Кафето захвана да прелива и да съска и аз го свалих от триножника.

— Вие, другарю майор, проверихте ли дали няма нещо крадено извътре? — запита председателят.

— Туй е работа на милицията — отвърна троснато майорът. — Аз огледах това, което може да се види от пръв поглед. — И започна да

брои на пръсти: — Счупен прозорец, разбит шкаф, изчезнали две хиляди лева пари. — Той отпусна ръката си, помълча и допълни със стиснати челюсти: — И една картографска скица. План.

— Е, туй вече е много лошо! — Председателят въздъхна и обърса с длан челото си. — Скица, казваш?

Майорът мълчеше.

Пак проверих пулса на ранения и поклатих доволно глава — имаше видимо подобрене и в ритъма, и в ударите.

— А къде е старши геологът? — запита изведнъж майорът. — Къде е Боян Ичеренски?

Кузман трепна, по тънките му устни за миг пропълзя иронична усмивка.

Майорът наведе глава. Сигурно се беше засрамил от въпроса си, защото той прекрасно знаеше къде е помощникът му. Добре, че не попита за капитана — и аз на свой ред щях да се усмихна като Кузман, само че не с такава усмивка, разбира се.

Налях кафе в една чашка, седнах до ранения и сложих ръката си на челото му. Клепките му помръднаха веднъж, два пъти, през цепките на ресниците едва-едва надникна помътненият му поглед. Извиках го на име, леко поразтърсих рамото му. Той дълбоко въздъхна.

— Чуваш ли ме? — запитах го.

Устните му се размърдаха.

— Всичко е наред — засмях се аз и с победоносни очи изгледах гостите си.

Чух как старшината Георги подсмръкна с нос и го видях как гузно се обърна настрана. Майорът сдържано въздъхна, затършува в джобовете на куртката си и извади един карамел. Напоследък той се мъчеше да понамали тютюна и затова ядеше много бонбони. Разви карамела, пхна го в устата си, а книжката изглади между дланите си и започна да прави от нея фунийка.

Председателят избърса потта от челото си и дълбоко въздъхна. Лицето на Кузман Наумов си остана все така затворено и мрачно — само огънчета блеснаха в очите му като мимолетни искри.

Наместих още една възглавница под главата на ранения, допрях чашката с кафето до устните му и го подканих да пие. Отначало той като че ли не се сещаше какво искам от него — продължаваше да лежи с неподвижно лице и спуснати клепачи, като да не чуваше гласа ми.

В този миг голошиестият петел на стрина Спиридоница запляска с криле и извиси продрания си баритон на възбог. Това кукуригане и къркорене беше толкова поразяващо и нетърпимо, че раненият изведнъж се ококори и погледът му тутакси се избистри с една светкавична бързина. Той ни погледа някое време и недоумението му се смени с учудване, а учудването завърши с рязко свиване на рижите му вежди и с една дълбока и мъчителна въздишка.

После той отпи няколко глътки от кафето, полека избърса с трепереща ръка устните си, пак въздъхна и вторачи очи в председателя. Гледаше го някак упорито и мълчеше.

От този неподвижен поглед, председателят се размърда, зашава с пръсти, жилите на късия му врат се издуха.

— Как стана тая работа бе, Стояне? — запита го той, като се мъчеше да направи мекия си глас още по-мек. — Кой те нареди така?

Ние всички залепихме очи в лицето на ранения, притаихме дъх.

А Стоян наклони глава и веждите му отново се събраха.

— Туй нещо, бай Гроздане, стана отведнъж! — Той облиза посинелите си устни и пое дълбоко въздух. — Рече ми лека нощ и си замина, и аз бръкнах за цигари, а той се върнал назад, без да го усетя... Каквато духавица беше — де ще го чуя!

И така, на пресекулки, през една-две глътки кафе, подпитван ту от председателя, ту от майора, Стоян ни разправи една история, в която главното и единствено лице беше не друг, а учителят Методи Парашкевов — славният даскал на Момчилово, човекът, когото всички мислехме за чист и пречист като капка роса!

Методи Парашкевов често ходел на лов в местността източно от Змеица и на връщане за в къщи почти винаги минавал през двора на пункта. Туй му било на сгода, защото през двора, та до Балабанови, където си е открай време на квартира, пътят бил най-къс и най-пряк. Даскал Методи, както всички тукашни хора знаят, е ловец с голям късмет и набито око. Не е случайно това, дето Балабаница има контошче от заешки кожи и друго контошче с лисича яка. Та рядко се случвало да мине през двора с празни ръце. От него било мъчно да се изкопчи дори грош за почерпка, но от дивеча, дето биел, подарявал на драго сърце: това лято двамата старшини на няколко пъти се

облажвали със заешка яхния. Като скачал от височинката в двора, спирал се при поста да си поприказват. Макар че бил учен човек, не си вирел носа, намирал за какво да се раздумат. Много обичал да разправя за гадинките за хитрините на кумицата, за вълчия нрав. И Стоян не му оставал дължен — той пък му разказвал за селските обичаи от северозападните краища: какви песни се пеели на сватба, на кръщенка, как булките опичали баница под връшник, колко била сладка жълтата крушовица и пивко виното от онова грозде, дето му викали отело.

Тази вечер даскал Методи прескочил в двора без чифтето си. Било късно, Голямата мечка поемала вече пътя за Дунава, а откъм Карабаир святкало и трещяло, като да се събаряли планини. Даскалът — съвсем необичайно за него — тази вечер бързал да се прибира, сякаш в къщи го чакали жена и деца. Тежичък изглеждал, мълчалив. Казал две приказки, отминал и Стоян се натъжил. Докривяло му и за да се разтуши, бръкнал за цигарите, ама не успял да извади кутията. Нещо желязно го хлопнало отзад, по тила, и ето какво станало, значи — вместо да осъмне пред пункта, събудил се — за голям срам — в чуждо легло...

Някое време ние се гледахме като хора, които се виждат за първи път. Мълчахме и се заслушвахме в дишането си. После майорът трепна, сякаш отпъждаше муха от носа си, и запита с един доста несигурен глас:

— Ти, Стояне, сигурен ли си, че даскалът те е ударил? Я си помисли добре — да не би наоколо да се е спотайвал друг човек?

Стоян се начумери.

— Другарю майор — каза той, — дворът, нали знаете, е гол като длан. — И той показа дланта си. — Има само един бряст в средата и нищо друго. Когато даскалът скочи от баирчето, аз бях под бряста. Жива душа нямаше наоколо!

— Добре де — майорът преглътна и ни изгледа, — ами защо да не предположим, че нападателят е стоял скрит зад портата? Веднага, след като даскалът е отминал, той се е вмъкнал в двора и те е ударил. Това не е ли възможно?

— Че как да не е възможно? — разпери ръце председателят. — Напротив, много е възможно!

Стоян въздъхна — той изглеждаше уморен, клепките му отново се спуснаха над очите.

— Никак не е възможно, другарю майор — прошепна той. — От портата до бряста има толкова място, че ако човек дори бегом го измине, ти ще можеш през туй време и цигарите си да извадиш, и да запалиш, и да смукнеш чак до три пъти... Пък аз само дето бръкнах в куртката си... Дори не успях да извадя цигара.

Той замълча, главата му клюмна встрани.

Кузман Христофоров, вторият геолог, повдигна рамене.

— Ясно е като бял ден! — каза той.

— Какво е ясно бе? — изстъпи се напред председателят. Заоблената му брадичка потрепваше от вълнение. — Как тъй да е ясно? — Той помълча за миг. — Ти знаеш ли кой е даскал Методи Парашкевов?

— Аз нищо не знам — отвърна Кузман, без да вдигне очи от пода. — Милицията ще каже!

Майорът се поизправи, опъна с ръка полите на мундира си и извърна глава към старшината Георги, който стоеше като някаква каменна статуя до прозореца.

— Арестувай учителя Методи Парашкевов — каза майорът, като се стараеше да не гледа в председателя, — а квартирата му да запечаташ с червен восък и да кажеш на хазяите му, че ще ги държим отговорни, ако някой се промъкне вътре в стаята му, преди да дойде следователят от града. Разбра ли?

— Разбрано, другарю майор! — откозирува Георги и хукна през двора.

Петелът на стрина Спиридоница сърдито изкряска подире му.

Аз улових ръката на ранения, за да проверя състоянието на пулса, но в това време откъм улицата долетя тежък бумтеж. Идеше камионът от Лъките.

Доктор Начева, поруменяла от утринния вятър, по-хубава откогато и да било, още с влизането си набърчи нос и сърдито ме погледна:

— Хлороформ!... Вие да не сте правили операция, колега?

Имаше и удивление, и страх, и някаква скрита заплаха в медното й гласче.

На този въпрос аз щях да отговоря доста сърдито, но съгледах през рамото ѝ красивото лице на капитана, малко сънливо и малко виновно, и гневът ми като че ли утихна. Стана ми дори тъжно... сигурно за това, че капитанът не си беше доспал. Аз само повдигнах рамене, усмихнах се снизходително и посочих кремавия пешкир.

— Миризмата иде оттам — казах аз.

6

Капитанът от контраразузнаването Авакум Захов (такъв беше служебният му псевдоним) успя да заспи едва на разсъмване. И сънят му не беше истински, а някакво унасяне в полудрямка, една лека просъница, където действителното и недействителното се редуваха като в кутийката на калейдоскоп.

На масата му още светеше настолната лампа и бледнеещата ѝ светлина бързо се топеше и чезнеше — през широко разтворения прозорец нахлуваше утрото на ясения летен ден.

Това беше една ергенска стая, която с нищо не се отличаваше от повечето ергенски стаи по света. Тук имаше два високи рафта с книги, но и те не представляваха някаква особена отлика от общото, защото в много ергенски стаи също има книги и даже в по-голямо количество. Че повечето от книгите бяха научни съчинения с историческа тематика — и в това нямаше нищо необичайно, тъй като по света сигурно има мнозина ергени — историци по професия и призвание, или пък просто — любители на историческо четиво.

Разбира се, по отношение на стаята тия книги нямаха никакво значение. Но в живота на Авакум Захов те играеха значителна роля: първата специалност на Авакум беше археология. Затова и книгите, подредени грижливо по лавиците, бяха в по-голямата си част трудове на археологически и исторически теми.

Може би някому ще се види чудна или измислена тази първа специалност на Авакум — археологията. Нека се чуди! И на мен отначало ми изглеждаше невероятна, някак си нарочно нагласена — една оригинална измислица, създадена от нечие въображение, за да прикрие истинската му деятелност от любопитни очи и уши.

В случая обаче нямаше никаква измислица. Авакум Захов имаше няколко професии. Завършил история в Софийския университет, той беше взел аспирантура по епиграфика и специализирал реставрация на археологически предмети в Москва. След завръщането си от Москва, макар и на хонорувана работа в Археологическия институт, той успя да

завърши задочно Физико-математическия факултет и да изучава частно художествена фотография и лабораторно дело. По това време едно непредвидено обстоятелство го направи доброволен сътрудник на Държавна сигурност. От този момент в живота му настъпи неочаквана промяна: археологията остана в задния двор. Доброволният разузнавач беше зачислен на щатна длъжност при Държавна сигурност, а щатният археолог зае нещатна, само хонорувана длъжност при Археологическия институт.

Като хоноруван сътрудник на Археологическия институт той се водеше, в списъчния състав на служителите с истинското си име. Но в системата на Държавна сигурност той беше известен под името Авакум Захов — такъв беше секретният му служебен псевдоним.

В ергенската стая на Авакум нямаше нищо по-особено за отбелязване, но затова пък самият той беше интересен и своеобразен човек. На бой той имаше, струва ми се, над един метър и осемдесет сантиметра височина. Раменете му бяха широки, могъщи, но малко понаведени напред, а ръцете — дълги, тежки и като че ли свити в лактите. Погледнат по-отдалече, той приличаше на бивш боксьор от тежката категория, на някакъв екшампион, напуснал немного отдавна ринга поради напредналата си възраст за този спорт — Авакум гонеше четиридесетте години. Но това впечатление за подавяващо начало на грубата сила у него тутакси чезнеше, щом човек го погледнеше по-отблизо.

Той имаше продълговато, слабо, скулесто лице с високо чело и силни челюсти, огряно от променливата светлина на големи, гълъбовосиви очи. Тези очи бяха спокойни, замислени, неизмеримо дълбоки — в часове на почивка, размисъл или когато реставраторската работа над някоя антична находка поглъщаше изцяло вниманието му. Тогава блясъкът им беше топъл и чист. А когато изучаваше обстановката, сред която беше се случило *нещо*, или търсеше *следи* — тогава същите тия съзерцателни и замислени очи ставаха изведнъж сурови, педантично-взискателни, безкрайно внимателни дори към едва забележими подробности. В такива минути те биваха по-сиви, по-затворени от клепките си и погледът им едновременно блестеше и студенееше със сиво-синкав блясък като излъскана стомана.

Зениците на тия очи или пропускаха чуждия поглед и той се губеше — зареян и безпомощен сред дълбочините им, или го

отблъскваха от себе си и безцеремонно, и рязко като негостоприемни стопани. Зависеше от настроението му.

Косата му беше възруса, леко накъдрена, като на артист, комуто прилягат романтични роли. Но имаше изпъкнало чело на математик и експериментатор, а пръстите на боксьорските му ръце бяха дълги, тънки и нервни като у професионален музикант. Обичаше да се шегува, макар и сдържано, понякога беше приказлив и весел, а понякога мълчеше упорито и кой знае защо правеше впечатление на потиснат и тъжен човек.

И така, Авакум Захов току-що се беше унесъл в лек утринен полусън, когато телефонът, поставен върху масичката до леглото му, остро и настойчиво иззвъня. Нощно време, пък и в ранните часове на деня телефоните звънят винаги тревожно и стряскат човека, па макар и да се е унесъл само в някакъв лек и прозрачен полусън. Но Авакум не трепна дори и с миглите си, не разтърси глава, нито се надигна на лакът, а спокойно протегна ръка, духна по навик слушалката и запита с равен и ясен глас, без да отваря очите си:

— Кой?

Съобщаваха му, че след десет минути ще пристигне служебна кола, за да го заведе при началника на управлението полковник Манов.

Тази нощ капитанът от контраразузнаването не загуби съня си поради служебни причини. Причините за безсънието му лежаха извън кръга на професионалните му задължения и тревоги. Всъщност нищо особено не се беше случило.

На свечеряване беше звънял по телефона на лаборантката Жейнова, която работеше в едно голямо парфюмерийно предприятие. Сия Жейнова въпреки своите двадесет и две години и въпреки баскетболните си увлечения бе проявила особен интерес към археологията и може би затова Авакум ѝ звънеше три пъти седмично по телефона, за да излизат заедно на разходка. Всичко вървеше на добре и щеше да свърши добре, ако разнищването на шпионската резидентура „Дубъл ве“ (Василев — Вапурджиев) не беше принудило Авакум да отсъства по-дълго време от София. Когато се завърна, той с преголямо учудване трябваше да установи, че Сия е започнала да проявява много настойчив интерес и към силнотоковата наука — два пъти в седмицата излизаше на разходка с един млад инженер от силнотоковия завод. Този млад човек беше търновчанин —

съгражданин на Авакум, близък негов другар и приятел още от юношеските години. Заедно бяха се къпали във вировете на Янтра, заедно бяха опитвали дините от чуждите бостани.

Нямаше нищо чудно в това, че Авакум го беше запознал със Сия.

Нямаше нищо чудно — но теоретически, а на практика се получи една сметка доста пасивна за Авакум. Най-напред загуби открития и чист поглед на приятеля си — когато биваха заедно, инженерът който знае защо някак си избягваше да го гледа в очите. Втората загуба беше още по-чувствителна — от три срещите му със Сия Жейнова се сведоха до една. Химичката се оплакваше от липса на време, пък Авакум беше деликатен — не обичаше да настоява.

Този съботен следобед малко преди свечеряване Авакум набра телефонния номер на Сийната квартира. Тъжните тирета, които изпускаше мембраната, като че ли идеха до слуха му от далечна и безнадеждна пустиня. Тия тирета може би го развеселиха, защото той се усмихна и бодро закрачи из стаята си, като все продължаваше да се усмихва. Сетне захвана да си подсвирква една весела песенчица и слезе до насрещния квартален ресторант, за да вечеря. Нямаше особен апетит, но успя да се нахрани прилично и дори си поръча бира. После се завърна направо в квартирата си, защото му се стори, че небето се е заоблачило и че може всеки миг да се излее проливен дъжд. Облече работната си дреха, извади от горния рафт с книгите третия том от Римската история, запали цигара и се унесе в четене.

Към десет часа вечерта някой потропа на вратата му. Беше инженерът от силнотоковия завод. Къдрокос хубавец, с плътни, извити устни, със засмени бадемови очи, елегантен в летния си бежов костюм, тънък и строен като мома, той приличаше повече на свирач от джазов оркестър, отколкото на инженер — и то на инженер ударник от сериозен завод. На тоя тип мъже, които всичко приемат с весела усмивка и изпращат със смях, Авакум тайничко и незлобиво завиждаше и сигурно за това, че не приличаше на тях.

— Бях на гости у едни познати — обясни инженерът, — та реших да се отбия и при тебе, видях, че прозорецът ти свети. Какво четеш?

Той говореше, разпитваше, смееше се, а очите му все шареха из стаята и макар да бяха самоуверени и да блестяха от доволство — избягваше да ги спира върху лицето на приятеля си.

— Весело ли беше? — запита Авакум и допълни по-тихо: — Имаш много щастлив вид!

— О! — възкликна инженерът и се обърна настрана.

— А от какво е това шоколадено петънце на коляното ти? — посочи Авакум.

Инженерът трепна, огледа петното и някак изведнъж се смути — бързо извади кърпичката си и започна енергично да търка плата.

— От сладолед е — измънка той.

— Няма смисъл да го бършеш — кимна Авакум.

Те помълчаха някое време, после Авакум каза:

— Ти си лош кавалер. Защо остави Сия да си иде сама?

Инженерът го зяпна с полуотворена уста. Авакум запали цигара, постоя пред отворения прозорец, погледна небето.

— Няма да вали — каза той. — Вятърът пръсна облаците. Ето, виждат се и звезди!

Той се извърна, намести се удобно в креслото до масата, усмихна се леко и с укор поклати глава:

— Защо остави Сия да си иде сама?

— Нали ти казах, че бях на гости у едни мои познати — направи опит да се оправдае инженерът. — С никаква Сия не съм се срещал!

— Тази вечер ти за втори път ме лъжеш — усмихна се сдържано Авакум. Той изтърси пепелта от цигарата си и продължи: — А всъщност защо е необходимо да ме лъжеш? Нима ти преча в нещо? От какво се боиш? Щом като момичето те харесва — на добър час! Няма нищо лошо в това. Лошото е, че правиш опит да хитруваш, любезни, а да хитруваш ти не умееш, нямаш усет, не ти достигат сили. Ето, от пет часа следобед ти си бил със Сия и само преди половин час си й казал „лека нощ“. Пък ми разправяш, че си ходил някъде си на гости! Бива ли?

Инженерът го слушаше мълчаливо, с наведена глава и невесели очи.

— Съдържанието на тия пет часа, които си прекарал със Сия, е горе-долу следното — продължи Авакум. — Аз ще възстановявам по памет. Слушай! В пет часа без няколко минути ти си излязъл от квартирата си, спрял си на спирката, която е досами вас, и си дочакал шестията. Поискал си от кондуктора да ти даде смяна. На площад „Възраждане“ се прекачваш на четворката и слизаш на предпоследната

спирка, срещу градинката с шадраванчето. Часът е пет и десет. Остават ти още двадесет минути до означеното време на срещата. Понеже няма какво да правиш, ти започваш да се оглеждаш насам-натам и забелязваш срещу мястото, където стоиш, магазинче за чистене на обувки. Над входа му има зелена фирма с червен надпис „Салон за чистене на обувки“. В този „салон“ — пет крачки дълъг и три широк — работят две циганчета, Ахмед и Сали. Сали е по-малкият брат на Ахмед. Ти сядаш на неговия стол, тоест установяваш се върху работната площадка на Сали.

И така, към пет часа и двадесет минути ти отново „забиваш кол“ на спирката с лъснати вече обувки и търпеливо чакаш нашата обща, добра и великодушна познайница. Както винаги, и този път тя закъснява с някакви си двадесет минути. За да не пропуснете кинопрегледа, вие нямате време да чакате втора или трета кола, а се блъскате в навалищата и тука се случва истинско нещастие с долното копче на твоето сако.

На това място от Авакумовия монолог инженерът от силнотоковия завод попипа предницата на сакото си и втрещено и малко уплашено се загледа пред себе си: копчето наистина липсваше.

— И с мене се е случвало — вдигна Авакум рамене и се понамръщи. Той помълча някое време, сетне отново подхвана нишката на разказа си: — Вие отивате в кино „Балкан“, където се върти, струва ми се, някакъв италиански филм. После ти изпращаш Сия до трамвайната спирка срещу сградата на профсъюзите. Тук има сладкарничка и ти галантно поканваш дамата си вътре, за да си хапнете сладолед. Но петте маси на сладкарничката са заети и вие сте принудени да ядете вашия сладолед стоешком. Така се случва второто нещастие тази вечер — окапването на панталона с шоколадов сладолед.

Като излизате навън, вие и двамата, без да щете, поглеждате към третия етаж на третата сграда отдясно — там е моят прозорец — и вие забелязвате, че свети. Така... После нашата добра и великодушна познайница си отива — тя изведнъж казва, че я боли глава. А ти, стари и верни приятелю, подтикван кой знае от какви чувства и съображения — ти ми дохождаш на гости, за да ме уверяваш, че си прекарал вечерта не другаде, а при някакви си твои близки познати.

Авакум запали втора цигара и пак така сдържано се засмя.

— Може би искаш да установиш своего рода алиби за Сия? Но защо е този труд, мили мой? Кому е нужно такава алиби?

Лицето на инженера почервения, после стана бледно като овехтялата корица на Римската история, която лежеше на масата до него.

— Тъй — продума той и глухо се покашля. — Значи, така... Ти си ни следил! Ти си ни шпионирал! Чудесно. Аз затова имах през цялото време едно неприятно усещане по гърба си.

— Ти си имал едно неприятно усещане по гърба си? — Авакум го изгледа насмешливо. — Възможно е, ако съвестта ти се намира някъде около плешките!

Постоя до прозореца, после се извърна и застана пред голямото стенно огледало, окачено срещу рафтовете с книгите.

— Нали знаеш, такива рицари като мен често губят любовните турнири! — усмихна се той. — Защо трябва да те боли гърбът? Моите неуспехи са предопределени от битието. Ти нямаше вина! На жени като Сия не допадат присърце подобни суховати лица, каквото е моето. Те не обичат бръчките, а челото ми, нали виждаш, е вече набраздено. Те не харесват белите косми, а по моите слепоочия, както казват поетите, има сребърен снежец. И после аз не умея да се смея така, че устата ми да стигне ушите, запасът ми от вицове е беден, а провикнали се да пея — на тоя, дето ме слуша, тутакси ще му минат най-черни мисли през главата — или ще убие, или ще се размисли за края на света...

Той се отпусна на креслото, облегна се удобно и протегна дългите си крака напред.

— А що се отнася до твоето обвинение, че съм ви шпионирал — за това нещо би следвало да ти издърпам ушите, както съм ги дърпал, ако си спомняш, много пъти през детските години. Но ти си ми гостенин и слава богу законите на гостоприемството ме задължават да бъда внимателен и учтив.

— Но тогава, откъде знаеш всичките тези подробности, ако не си ни следил? — запита инженерът, като се мъчеше да не влага в гласа си много враждебен тон.

Авакум помълча, издуха няколко кльбца синкав тютюнев дим над главата си, после повдигна рамене:

— Нали ти казах, че не умееш да хитруваш? А човек, който не владее в тънкост изкуството да хитрува, сам попада в капана с двата си крака. Като свраката например, която има прекомерно високо мнение за себе си, пък всъщност е една доста глуповата птица. Ти ме питаш откъде зная романтичните подробности, за които стана дума. Добре! Както сигурно сам си забелязал, аз съм в превъзходно настроение — склонен съм да отговарям на всичките ти въпроси!... И така — този следобед нито съм ви виждал, нито съм имал намерение да ви следя — боже пази! Ето, съквартирантите са насреща, будни са, играят на домино. Попитай ги кога, по кое време съм излизал. Ще ти кажат, че съм излизал между седем и осем часа. Това е истината. И ти трябва да им вярваш, защото те са много мили и много почтени старци и за нищо на света не биха обрekli душите си на вечни мъки, за да те лъжат. Но все пак откъде черпя сведения за вашия любовен следобед? Сведенията ми ги даде ти, любезни, а аз само ги обобщих. Да започнем от петното, от това кафяво петънце на коляното ти. Ти сам ми призна, че е от сладолед, и при това доста се смути, когато го забеляза. Да се спрем за минутка на този случай. Първо — петното беше още мокро, а това означава, че сладоледът ти е бил поднесен най-много преди петнадесет минути, тоест в десет и четвърт — малко време след приключване на кинопрожекциите, и при това някъде наблизко, в някоя близка сладкарница. Второ — редно е да се зададе въпрос: при какви обстоятелства един мъж като тебе, който обича сливовичка с мезе, ще се реши да се услажда със сладолед, и то през късна вечер? Има само един възможен и разумен отговор: когато този мъж е в компания с жена. Трето — как е станало покапването? И тук има само едно разумно обяснение: ти си ял своя сладолед прав и както винаги — с подгънато ляво коляно. И при това ти си разговарял с жената и си я гледал в лицето. И малкото нещастие е дошло и ти, естествено, не си го забелязал!

Но защо сте яли сладоледа прави? Много просто — защото заведението е било малко и масите — заети. Къде има наблизко такова заведение? Насреща отвъд трамвайното платно до ъгъла. Точно срещу трамвайната спирка. Нека сега свържем часа на сладоледената консумация с местоположението на сладкарничката. Тази сладкарничка се пълни с посетители към десет часа и четвърт, когато най-близкото кино завършва вечерното си представление. Логично е да

се предположи, че вие не сте попаднали случайно в това заведение и случайно — именно в тоя час. Какъв е изводът от всички тези факти? Изводът е такъв: ти си бил с момиче на кино и това кино е непременно „Балкан“. Всичките тези неща аз научих от това малко кафяво петънце на лявото ти коляно... Имам ли грешка?

Инженерът го гледаше с полуотворена уста и немигащи очи.

— А кое е това момиче? — поусмихна се леко Авакум. — Всеки млад човек може да ходи с някакво си момиче на кино и после да го черпи със сладолед. Пък аз веднага се уточних — казах веднага, че момичето е Сия, и не сгреших. И не поради разни субективни предчувствия и съмнения, а защото ти сам ми подсказа и адреса, и лицето... И така, да започнем пак от това нещастно петно. Когато ти го посочих, ти се смути и извади тутакси кърпичката си и захвана да го бършеш. Ти беше наистина смутен, мили мой, а когато човек е смутен, той губи способността си да вижда и да обръща внимание на най-дребните и обикновени неща. Така например ти не забеляза, че заедно с кърпичката ти изпадна от джоба ти и един трамваен билет. Аз съумях да прибера незабелязано този билет и да го разгледам скришом до прозореца. Какво ми разправи билетът?

Той ми разкри часа на твоето излизане от къщи и посоката на твоя маршрут. Пет часът — първоначално шестица, а после четворка. Накъде води тази начупена линия? Тя води безспорно на изток, към парка, към улица „Цар Иван-Асен II“. Тази улица, макар и да носи името на един велик български цар — представи си, — не буди в мен исторически асоциации, а ми спомня една русокоса девойка с капризни устица и весели очи. Тя живее срещу градинката с шадраванчето, на същата редица къщи, където се мъдри зелената фирмичка с червения надпис. По какво познах, че ти си влязъл в салончето на Ахмед и Сали? И че именно Сали е имал удоволствието и честта да излъска твоите италиански чепици?

Първо — и най-неопитното око, щом погледне тия островърхи гондолки на краката ти, тутакси ще схване, че те са лъснати само преди няколко часа и не от любителска ръка, а от майстор в занаята. Но ще кажеш — та няма само при Ахмед и Сали може човек да излъска своите обувки? Моля, аз не казвам такова нещо! В София има много други подобни заведения, но аз се обзалагам на сто хиляди срещу едно, че в пет часа и десет минути ти си седнал върху стола на

Сали и че именно Сали се е заел с разхубавяването на твоите италиански чепици. Защо? Защото Сали има един неизкореним порок — той лъска със страст само външните извивки на чепиците, прави ги да блестят наистина като „огледало“, а към вътрешните извивки се отнася с така нареченото „служебно равнодушие“, тоест не влага в тази част от работата си някаква творческа страст. Погледни, моля ти се, шевовите на подметките си: откъм външната страна на обувките конците са чисти, снежнобели, сякаш току-що са се изнизали из ухото на шивашката игла. А от вътрешната им страна конците са сиви, изглеждат захабени и овехтели. Такъв очебиен контраст е възможен само при Сали — в това отношение той е непоправим...

Всичките тия неща, приятелю, аз познавам от собствен опит. Девойката, която живее срещу градинката с шадраванчето, нашата обща и великодушна русокоса познайница с капризната уста и веселите очи, има лошия навик да закъснява на срещите си, в което, както подозирам, и ти си имал чудесна възможност да се увериш. А какво да се прави, когато момичето закъснява? Практичните хора, каквито сме ние двамата с тебе, търсят в такива случаи дори добрите услуги на Сали...

Авакум поразкърши рамене, погледна онемелия си приятел и се засмя:

— Одеве ти ме обвини в шпионаж — уж съм ви следил. Това са дивотии, мили мой! Дето се казва — и през плет не съм виждал физиономиите ви този ден. Петънцето на лявото коляно, трамвайният билет и конците на подметките — тия дребни неща сами разказаха романтичната повед на твоя любовен следобед!

В Авакумовата стая между леглото и рафтовете с книгите имаше тежко дъбово сандъче, обковано със старинни железни шини. Върху горната част на капака е инкрустирано със седефени люспици голямо слънце, което пуска също такива седефени лъчи по всички краища на света. От това сандъче Авакум извади бутилка с вино и два теракотени пахара^[1], прастари, ваяни сигурно по времето на дядо Омир.

— Туй е спомен от баща ми — обясни Авакум и наля пахарите с вино. Той се чукна с приятеля си, пожела му успех в любовта, отпи няколко едри глътки и се замисли. Сетне каза, като гледаше разсеяно в дима на цигарата си: — В тия антични съдинки ние наливаме съвременен вино — виждаш ли? Какво ти напомня това?

Инженерът повдигна рамене.

— Има, изглежда, неписан закон хубавите жени да се влюбват в прости мъже! — Авакум весело се разсмя. Тази вечер той за пръв път се изсмя от сърце.

Сетне взе своя пахар, пресуши го на един дъх и посочи с пръст рисунката върху заоблената му страна. Там една сърна се совваше нанякъде, гонена от летяща, дългопереста стрела.

— А това поне сещаш ли се какво означава? — запита Авакум. — Не, нали? Е, ще ти разгълкувам смисъла, макар и той да няма особена цена за широките ти културни интереси. С две думи: истината, която винаги бяга пред човека, и човешкият дух, който винаги я гони. Понякога той я настига, понякога му избягва, но това не е важно. Тя е жена и случва се често да мами оногова, дето тича подире ѝ. Кое е важно тук?

— Стрелата да настигне сърничката! — отвърна бързо инженерът.

— Летящата стрела! — усмихна се тихо Авакум.

Когато инженерът най-после си отиде, Авакум дълго ходи из стаята си напред и назад. На няколко пъти прави опити да се съсредоточи в третия том на Римската история, смени цигарата с лула, а после лулата с цигари. Тази нощ четенето не вървеше.

По едно време извади из чекмеджето на масата един малък албум, погледа картичките, снимките, но и това, изглежда, му омръзна, защото отново захвана да крачи от прозореца до вратата и обратно.

Опита се да мисли за дните, които идеха насреща. От утре ще бъде в отпуска, но кой знае защо — не му беше весело.

Така започна да се разсъмва.

И телефонът от управлението позвъня.

[1] Пахар (остар.) — кана, чаша, дълбока паница. — Б.ред.ел.изд.

↑

Началникът на управлението, полковник Манов, кимна на Авакум с глава, посочи му едно кресло и отново се вдълбочи в преписката, която лежеше пред него.

В широкия кабинет беше светло и някак празнично тихо и спокойно. Стрелките на електрическият часовник показваха седем часа.

Като завърши четенето, полковникът се изправи, поизчука с пръсти въображаемия прашец върху ревера на бялото си сако и широко и благо се усмихна.

— Неприятен сутрешен сюрприз в първия неделен ден на годишния отпуск, нали, другарю капитан? — Той каза това и очите му, макар и да гледаха добродушно, стрелнаха изкосо капитана — една мигновена светкавица в тъмните му гледци. Авакум, който съзерцаваше картата на България, провесена между двата прозореца на кабинета, тутакси почувствува тази светкавица, въпреки че не измести погледа си нито на милиметър встрани.

— Аз не съм враг на сюрпризите, другарю полковник — отвърна спокойно Авакум.

— Дори когато са неприятни?

Той седна срещу Авакум и скръсти ръце на коленете си.

— Имаме сведения, че от десети август насам една тайна ултракъсовълнова радиостанция на три пъти е предавала и приемала шифрограми в един район с радиус от двадесет километра северно и южно от планинския масив Карабаир. Първото предаване, което нашите пеленгаторчици са засекли, е станало през нощта на десети срещу единадесети август. Координатите на засечената точка показват място, юг-югоизток от Карабаир — една дива местност, до която трудно може да се стигне, особено нощно време. Станцията е започнала предаването си точно в десет часа вечерта. Шифрограмата е къса, но емисията е продължила петнадесет минути, тъй като и предавателят, и приемателят са сменяли на два пъти вълните си. Разбира се, веднага са били взети мерки за блокиране на пътищата

около Карабаир и за претърсване на района, но те не са дали никакъв що-годе положителен резултат.

На деветнадесети август същата тази станция отново е предавала пак в десет часа вечерта. Нашите хора са били в планината — там са вардили, — а станцията се е обадила откъм гърба им — на около два километра източно от село Момчилово. Там има една местност Змеица, където дори тарторът на дяволите не може да те намери, ако речеш да се скриеш. Нашите пеленгаторчици казват, че това предаване било много особено. То се състояло от едно-две зашифровани изречения, а после следвали някакви тайнствени звуци и шумове, които като че ли идвали изпод земята.

За съжаление радиограмите на тия тайни емисии още не са дешифрирани. Поради смяната на вълните нашите засечници са изпуснали някои думи, а това усложнява разшифровката.

За да разбереш колко е мъчна тази работа, аз трябва да ти кажа, че всяка от радиограмите има по два ключа и е съставена на чужд език.

Та в същия този район, в село Момчилово, нощес е станало произшествие. Разбит е прозорецът на военно-геоложкия пункт, открадната е една поверителна скица и са задигнати две хиляди лева. Дежурният старши милиционер е бил контузен в главата из засада и упоен с хлороформ. Арестуван е един местен учител.

Полковникът пак изчука въображаемия прашец от ревера на самото си и погледна въпросително капитана.

„Тайнствени сигнали, които идат изпод земята, открадната скица, хлороформ...“ — Авакум не успя да сдържи усмивката си.

— Простете, но това напомня детективски роман!

Полковникът се понамръщи:

— Капитане, аз не съм ви дигнал от сън, за да питам какво ви напомня това или онова. Пък и не виждам никаква романтика в тия неща!

— Чакам разпореждането ви, другарю полковник — каза сухо Авакум.

— Е, вие напразно се засягате! — усмихна се кротко полковникът. — Аз не исках да ви огорчавам.

Той помълча малко и попита:

— Вие сте в отпуска, нали?

— С ваше разрешение, другарю полковник.

— Така, така. Е, какво, почивайте си... Идете на море, къпете се!

— Непременно, другарю полковник.

Авакум се смееше вътрешно, но лицето му си остана все така сурово и затворено.

— Непременно ще се къпя — повтори той.

— А тайнствените сигнали, откраднатата скица, хлороформът?
— В очите на полковника, където навремени проблясваха мигновени светкавици, сега лумнаха лукави пламъчета. Той се понаведе към Авакум: — Това не те ли вълнува? Врагът например, който протяга ръка през границата?

И за да сложи край на интимния тон, побърза да завърши сухо:

— Наредил съм на Пловдивското окръжно управление да изпрати капитан Слави Ковачев на местопроизшествието. Аз имам голямо доверие в този човек.

— Да, той е доста енергичен — съгласи се без особена охота Авакум.

Полковникът се извърна и погледна електрическия часовник.

— Часът е седем и двадесет минути. Диспозицията в момента е такава. Момчилово и районът около Момчилово са наблюдавани от хората на съответните гранични подучастъци. Установени са вече секретни постове по пътищата. Изпратени са съобщения до пограничните застави. Капитан Ковачев ще тръгне от Пловдив в девет и тридесет. — Той помълча, сетне запита сърдито: — А вие, другарю Захов, кога ще благоволите да заминете за вашето Черноморие?

„Кому е нужна тази игра на жмичка“ — помисли Авакум и се изправи.

— Другарю полковник — каза той, — аз се надявам да настигна капитан Ковачев някъде по средата на пътя между Пазарджик и Батак. Мотоциклетът, който вие ще наредите да ми бъде даден на разположение, е вече на старт. Видях машината на източния вход, когато влизах в министерството.

— Вие, капитане, прекалено много виждате — намуси се полковникът. После все така сърдито запита: — Нима сте решили да прекратите отпуската си, за да участвувате заедно с капитан Ковачев в предварителното следствие?

— Бих ви помолил да ми дадете заповедта — тя лежи на масата ви — каза кротко Авакум.

Полковникът не продума нищо, а само разпери ръце, после отиде до бюрото си, взе оттам един изписан лист и му го подаде.

Сега в очите му, уморени и поизсивели от безсънието, нямаше нито светкавици, нито лукави пламъчета — само една радост, чиста и топла като ранно слънчево утро, блестеше в тях.

8

Преди един месец Авакум кроеше други планове, съвсем противоположни на това, което той вършеше в тоя час. Беше решил да направят със Сия едно няколкодневно пътешествие по течението на река Ропотамо. Лилиите не го интересуваха твърде, но възможностите за дейност, които се разкриваха пред него — да лови и да пържи риба, да събира дърва и да кладе вечер голям огън; да разпознава нощните птици по крясъците им и да пуши с луличката си пред входа на палатката, където Сия ще спи, — тия неща бяха напълно по неговия вкус... И когато всичко това започне все пак да омръзва — ще заведе Сия в Мадара, за да види тя Мадарския конник — този чуден паметник на старото българско царство, на старата българска слава. И древния естествен амфитеатър ще ѝ покаже — с бръшляните и червените мъхове по скалите, с гигантската каменна козирка, която се извисява към небето. Тук поради огромните размери на струпаните едни върху други отвесни и гладки канари човешкото око се поддава на странна илюзия: ако той например се отдалечи дори само на двадесетина крачки от Сия, тя ще го вижда смален и дребен, като кегла за игра. Ето една илюзия, чиято измамност той на драго сърце ще ѝ разясни... Сетне ще тръгнат за Преслав, към развалините на Абоба и Плиска — по тия места и той е ровил пръстта с кирка и копач. И още малко път — сигурно през Търново, за да се окъпе поне веднъж във водите на родната Янтра и да изпуши — бос и разгърден — лула тютюн под старите асми на бащината къщурка.

Такива бяха неговите планове отпреди един месец. А после дойде веселият инженер от силнотоковия завод и някакъв внезапен суховец като да отвя по дяволите всичките пътешественически проекти и идеи. И не знаеше за какво да съжалява повече — за девойката, която беше изгубил, или за риболова по река Ропотамо, за големия огън и лулата тютюн, която щеше да изпуши пред входа на малката палатка.

Призори, преди да се унесе в дрямка, той имаше вече едно ново решение в главата си: ще помоли да го зачислят в експедицията, която секцията по археология при академията възнамерява да организира в най-близки дни. Три седмици разузнаване сред сипеи и камънак — лов на старини — това би изкупило донякъде загубата от неизпушената лула тютюн.

Но и този проект отиде по дяволите — и не поради никакви си сантиментални причини, а защото „тихият фронт“ изведнъж му предложи истински — голям и значителен — лов, дуел на живот и смърт с невидим враг.

Като навлезе в Момин проход, Авакум спря машината встрани от шосето, на по-удобно място, избра си един нисък храст, натъкми джобното си огледалце между клоните и захвана бързо да гласи новия си „паспорт“. Само след пет минути иззад храста изскочи друг човек, който по фигура наподобяваше Авакум, но имаше малка гърбица между плещите си и дясното му рамо беше по-ниско от лявото, ниско подстригани мустаци се спускаха подковообразно над горната му устна, а върху мургавия загар на лявата му буза, току под окото, аленееше продълговата следа от олющена някога кожа. В този си вид и с поизтърканото си кожено яке, с нахлупения си над челото смачкан каскет той много приличаше на монтьор от авторемонтна работилница, напомняше отчаян любител на мотоциклетния спорт.

Така „подправен“, той яхна отново петстотинкубиковата машина и като излезе из завоите на прохода, полетя към Пазарджик със сто километра в час.

Надяваше се да настигне капитан Слави Ковачев някъде по средата на пътя за Батак, но изглежда, че и колегата му „надуваше“ с не по-малка бързина. Едва при язовира зърна машината му и тозчас се спусна да го гони по петите, като сигнализираше с клаксона си точките и тиретата на думата „стоп“. Ехото подемаше и препращаше дрезгавите звуци на сирената, но всичко това звучеше неясно и объркано, защото между точките и тиретата нахлуваше пукотевецата на мотора, пък и планинският вятър бучеше и виеше из усойте като аероплан.

А по синята и гладка повърхност на язовира, ту ослепително искряща, ту мастилено тъмна, стоеше сякаш на едно място платноходка и платното ѝ приличаше на възправено към небето крило. Макар и улисан в преследването, Авакум поизвърна глава, изгледа за миг синия лазур, който меко сияеше наляво от пътя, и кой знае защо съдържано въздъхна. Може би поради това, че в тази част на планината въздухът беше влажен и като да сладнеше от изобилно разтворения в него боров аромат. Той си помисли: „Вместо на Златните пясъци тук бихме могли да прекараме със Сия една чудесна седмица“, но тутакси се намръщи и с една несвойствена за характера му припряност позавъртя ръчката на газта: мотоциклетът се възкачваше по нанаторнището, беше загубил от инерцията си и леко се задъхваше.

Километър-два пред разклона, откъдето се отделяше пътят за Момчилово, капитан Ковачев дочу бумтежа на Авакумовата машина. Опитва се да вземе преднина, но не успя: Авакум префуча с трясък и пищене покрай него, надмина го със стотина крачки и натисна спирачката — колелетата изскърцаха и мотоциклетът замря.

Другият направи същото — той закова мотора на двадесет крачки подире му, скочи от седлото, бръкна в десния джоб на тужурката си и застина на място.

През това време Авакум запали цигарата си, поразкърши рамене и се огледа. Над главата му се издигаше висок скат — една зелена стена от вековни мури и борове, препречени с папрати и хресталак. Дълбоко под краката му зееха долища и в дъното им, макар че денят беше слънчев, владееше сумрак, лежеше тежка зеленикава сянка. Беше тихо наоколо, спокойно, глухо — както бива винаги по закътаните места на планинските краища, обраснали със стари борови гори.

Сега, като почувствува самотията и дивата суровост на природата, сред която се намираше, Авакум разбра защо капитан Ковачев държи все още ръката си вътре в тужурката. „Пръстът му е на спусъка“ — помисли той и се засмя.

— Ало, колега — извика той, — ще хванеш ставен ревматизъм от туй желязо, дето го държиш. Не е хигиенично!

И с бавни и широки стъпки се запъти към него.

Капитан Ковачев го дочака на мястото си, без да помръдне. Той беше връстник на Авакум, но изглеждаше по-младолик и на фигура по-як. Имаше мъжествено, твърдо лице, пепеливосините му очи гледаха

смело, малко грубовато, бяха упорити и самонадеяни, като на човек, който не обича да му противоречат.

— Ама ти все още ли не можеш да ме познаеш? — запита го Авакум, като не направи никакво усилие, за да прикрие нотките на самодоволство и хапливост в гласа си. — Какъв си такъв детектив?

Слави Ковачев извади ръката си от тужурката и повдигна мълчаливо рамене. Той отиде до мотоциклета си, улови кормилото и праметна крака през седлото.

— Ти си бил винаги маниак на тая тема — да се гримосваш като актьор — въздъхна той. — Пък и гримосването, и детективщината са овехтели понятия като старите криминални книжлета. — Той сложи десния си крак върху стъпенката. — Тия неща правят впечатление само на децата от пионерския курс!

— Наистина — усмихна се Авакум, — аз се уверих в това, като идвах насам и наблюдавах дясната ти ръка. Не ти ли се схвана показалецът?

Те бяха участвували заедно в няколко акции, познанството им, преминало през усилията и рисковете на общата работа, отдавна беше се превърнало в добро приятелство. Но винаги, когато случаят ги събираше, те се заяждаха, макар и незлобиво, един с друг — дружбата им се превръщаше в някакъв ожесточен дуел с обезопасени рапири.

— Ето заповедта — каза Авакум и показа документа. — Искаш ли да разгледаш по-отблизо печата?

— Няма нужда — кимна Слави Ковачев. И допълни, като се усмихваше весело: — Мислиш ли ти, че един служебен човек, когото гонят служебно по петите, за да се изпълни една обща задача, няма да бъде навреме уведомен?

— Аха! — Авакум се чукна по челото. — Защото си бил навреме уведомен, сигурно затова не си могъл да забележиш номера на мотоциклета ми, нали?

Слави Ковачев премести крака си върху педала на машината и се начумери.

— Ходил ли си в Момчилово? — подвикна той през грохота на мотора. — Не си? Тогава карай след мен и си отваряй очите, че пътят след разклона е лош! — И без да погледне приятеля си, той се понесе напред.

След около пет минути те стигнаха мястото на разклона. Бялото шосе, по което бяха се изкачили дотук, слизаше стръмно надолу, виеше се като платно, проснато на слънце, помежду баирите изчезваше в далечината на югоизток, зад един синкав рид. От височината право на юг започваше мек коларски път, притиснат от две страни с гъсти храсталаци. Ту лъкатушеше през голи поляни, бухнали в див къпинак и високи папрати, ту се завираше в усойничави гори, където сред боровете стърчаха тук и там дебели белостволести мури — като великани, възправили почернели снаги, за да подпират небето. Понякога се провираше между отвесни скатове, покрити с мъх и нашарени със сиви и червени лишей, и тогава приличаше на истински тунел, защото отгоре, над скатовете, гората се скланяше и образуваше свод.

По тия места скоро не беше валило дъжд, но сенчестите части на пътя бяха влажни — личаха следи от копита и шини. Авакум, който се движеше с не повече от тридесет километра в час, забеляза следите и на първо време не им обърна особено внимание, но на един завой натисна рязко спирачката и скочи от седлото. Коленичи на земята, извади листче от бележника си, постави го върху пръста и съвсем леко го натисна с длан. После доизясни с молив отпечатъка, метна се върху седлото и с мъка догони приятеля си, който беше избягал доста напред.

След десетина минути препускане, пътят ги изведе на една висока поляна. Под тях сред неравната котловина се гушеше Момчилово. А зад селото издигаше косматата си снага Карабаир.

Без да слиза от машината си, капитан Ковачев посочи с ръка:

— Погледни наляво — не ти ли прави впечатление тази картинка?

На около два километра източно от селото Авакум видя разхвърляни баири — едни по-ниски, други по-високи, всичките кафяви, голи, с назъбени канари по челата. Това беше една хаотична малка планина, насечена с десетки стръмни долове, в чиито дълбочини като да пълзяха валма от белезникави мъгли.

Авакум гледаше нататък и макар да беше горещо, усещаше хладина по гърба си.

— Тази местност се нарича Змеица — каза Слави Ковачев. — Аз не съм минавал по тия места, но съм слушал да се разправят за тях най-неприятни работи. Няколко километра надлъж и нашир само голи

чукари и гъсти, непроходими храсталаци. Вървиш, вървиш — и все храсти до коленете ти, до раменете, и скали между тях — напукани, озъбени, — и така — наляво, надясно пустош — докъдето окото стига. Никакви пътища, никакви пътечки. Лятно време по чукарите се приличат какви ли не гадини — гущери, смоци, змии — може би оттук иде и самото име — Змеица. А доловете са такива, че ако погледнеш от дъното им нагоре — струва ти се, че си изпаднал в самата преизподня. Казват, че там било винаги влажно — и сигурно ще е така, защото през горещите дни се образуват изпарения, които много приличат на мъгли. Нали виждаш? Като че пушилка лази тук и там. А когато през горещините се извие буря — най-много гръмотевици падат все по тия места. Какво ли ги привлича — дявол знае... Зиме пък било още по-лошо! Тук, на Змеица, преди две години станало голямо нещастие: вълци разкъсали горския надзирател. Така съм чувал да се приказва. Имало много вълци, сновели на глутници — те дебнели пътя, дето води от Лъките за Момчилово. Този път извива като дъга покрай Змеица... Миналата година през месец октомври — пак из тия пущинаци — бил обкръжен от наши граничари диверсантът Кадемов. Сигурно знаеш тази история? Кадемов е от село Лъките. По онуй време той мерил да се прехвърля на юг. Сега духът му броди из тия тилилейски места — Слави Ковачев се усмихна — я като вълк единак, я като смок... Изобщо от всичката тази дива околност, дето е около нас, Змеица е най-неприятната. Но аз, ако ме питаш, бих се решил и посред нощ да я преброя — въпреки че е толкова страшна — стига да имам в ръката си един по-сигурен ветроупорен фенер. А ти? Би ли тръгнал нощно време из тия места?

— Само с два фенера — усмихна се с невесела усмивка Авакум.

9

Заранта на третия ден след тия събития полковник Манов четеше писмените рапорти на двамата контраразузнавачи. Той се учудваше на противоречивите им заключения, на различията в характеристиките, които бяха дали за арестувания учител Методи Парашкевов.

Слави Ковачев пишеше:

„Този човек е на 45 години, не е женен, има вид на изпечен планинар — на лице, което твърде често скита из планината — и лете, и зиме. В Момчилово разправят, че бил голям ловец.

Родом е от град Преслав. Родителите му са били заможни хора — притежавали са голямо лозе. Бащата е починал през 1945 година, а майката — една година по-късно. Няма други братя и сестри. Учителствувал е (преди Девети септември) в Коларовград и в Провадия, След Девети септември — до края на 1946 година — живее в София, не работи нищо (?). После — в началото на 1947 година — сам пожелава да бъде назначен за учител в някое от родопските села (?).

В Момчилово имат добро мнение за него, но аз мисля, че той е всъщност един опасен и много хитър враг. По всичко изглежда, че по времето, когато е бил в София, той се е свързал с вража шпионска агентура и по нейно нареждане е заминал да учителствува в Родопите, близо до границата. За да може да държи връзка със съответните резиденти и с лица, които минават нелегално границата, той се прикрива в очите на хората като страстен планинар и голям ловец. Като такъв той е имал винаги неограничена възможност да скита, където си иска — тоест да се среща в потайни места с предатели — шпиони, диверсанти и др.

Уликите, че именно той е откраднал скицата от военно-геоложкия пункт, са неоспорими. Старши милиционерът е ударен с пистолет по главата само тридесет секунди, след като е разговарял с него. Напоеният с хлороформ пешкир е негов — за това има свидетели — хазайката му и съседите. В чекмеджето на масата му намерихме и

самия хлороформ — една голяма ампула, снабдена със сифон за изпръскване. Под разбития прозорец прибрахме фас от цигара — трето качество, тютюнева фабрика «Бузлуджа», — каквито пуши той. А в сакото му открихме кутия «Бузлуджа» със седем цигари. Задържането му е станало в момента, когато е готвел раницата си за път. Изглежда, че е бил изненадан, затова не е имал възможност да отнесе хлороформа на друго място.

Свидетелите разправят, че в последно време той често се прибирал в къщи към полунощ (?).

На разпита той се държа много самоуверено, дори си даваше вид на обиден човек. Така обикновено се държат враговете, преди фактите на следствието да са ги притиснали до стената.

На въпроса ми: «Къде сте ходили до полунощ, преди да се срещнете със старши милиционера?» — той отговори: «Бях на разходка из околностите на селото.» Запитах го: «Кои околности?» Отговори ми: «На запад.» А свидетелят Марко Крумов, който живее в източните покрайнини, разправя, че го бил видял към десет часа вечерта на пътя, дето води за село Лъките и минава покрай местността Змеица. Тази местност се пада не западно, а източно от селото. В местността Змеица миналата година е бил обграден и ликвидиран диверсантът Кадемов от село Лъките.

На въпроса ми: «Как така именно вашият пешкир се е намерил върху лицето на старшината Стоян?» — той отговори: «Та един ли подобен пешкир има в България?» Запитах го: «А къде го държите вашия пешкир?» Отговори: «На закачалката в антрето.» Направихме най-щателен оглед и в антрето, и в стаята му не намерихме такъв пешкир.

На въпроса ми: «А как ще обясните наличието на хлороформ у вас?» — отговори: «Занимавам се с естественоисторически изследвания, служи ми за някои опити с животни и насекоми.» А по специалност Методи Парашкевов е химик, завършил е химия в Софийския университет.

Като имам пред вид всичките особености в положението му, обстоятелствата, при които е бил нападнат и ранен старши милиционерът, и неискрените му отговори при първия разпит, аз съм дълбоко убеден, че той е авторът на извършеното покушение и че в

случая имаме работа със съзнателен и организиран шпионаж. Има ли съучастници и кои са — това тепърва трябва да се издири и установи.

Прилагам: един пешкир, една угарка от цигара «Бузлуджа», една кутия «Бузлуджа» със седем цигари, една ампула с хлороформ и пет парчета от строшения джам на военно-геоложкия пункт.“

Полковник Манов отвори една мека папка и там за втори път прочете:

„Върху две от парчетата прозоречни стъкла, които ни бяха представени за изследване, констатирахме белези, абсолютно идентични с белезите на палците на лицето Методи Парашкевов. Няма никакво съмнение, че лицето Методи Парашкевов е пипало с пръст тези стъкла.

Следите върху крайчето на угарката, която също ни беше представена за изследване, са неясни, но доколкото можахме да ги съпоставим с белезите от десния палец на Методи Парашкевов, имаме основание да предполагаме известна идентичност. Съществува вероятност с приближение от 60 на сто, че цигарата е била пушена и сетне захвърлена от лицето Методи Парашкевов.“

Върху втори документ, поставен в същата папка, полковник Манов пак прочете за втори път:

„Представената ни за изследване угарка от папираса «Бузлуджа» е леко сплескана откъм горния ѝ край с двуръбест предмет от железен произход. Може да се допусне, че сплескването е причинено от обувка, подкована с туристически железца.“

Полковник Манов се замисли за минута, после тутакси поиска свръзка със Смолянското окръжно управление на милицията. Само след десет минути оттам отговориха, че задържаното лице Методи Парашкевов носи обувки, които са подковани на върховете с туристически железца.

Всичките събрани досега улики бяха против този Методи Парашкевов. По всичко изглеждаше, че капитан Слави Ковачев е попаднал на вярна следа. Учителят е завербуван шпионин и туйто! Той е откраднал за вражеското разузнаване стратегическата скица. Сега трябва да се разбере дали тази скица е предадена вече и ако не е — да се попречи на това с всички възможни средства. Трябва да се разбере кои са помощниците на Методи Парашкевов и да се разнищи до косъм цялата вражеска мрежа!

„Една шпионска организация на границата!“ — Полковник Манов удари с юмрук по масата и започна нервно да се разхожда из кабинета.

Но защо Авакум Захов, човекът, в когото толкова много вярваше, когото обичаше като свой син, защо именно той беше се плъзнал покрай всичките тези толкова очевидни факти, без да прозре в тях, а ги беше отминал като най-лекомислен новак?

Полковник Манов имаше основание да се сърди. Преди години като оперативен работник той беше учил Авакум на „а“ и „б“ в контраразузнаваческото изкуство! И Авакум за малко време беше успял да натрупа една дузина чудесни успехи в своя служебен архив. Сетне, когато пое шефството на отдела, той обичаше често да казва: „Какво се чудите? Авакум е мой ученик!“ И тайничко в себе си му завиждаше, макар и без каквато и да било злоба — и за това, че Авакум имаше възможност „да кипи“ в непосредствената оперативна работа, и за това, че съзираше у него усет по-голям от своя — божата дарба, както имаше обичай да се изразява.

Сега същият този Авакум беше представил един рапорт, който просто ревеше от наивност.

„Трябва още от самото начало да призная — четеше може би за десети път полковникът и мръщеше вежди, — че що се отнася до обвиняемия Методи Парашкевов, аз имам значителни резерви. Аз не го амнистирам напълно, не му издавам свидетелство за невинност, но нещо в него подсказва, че той не е лош човек, че такъв човек като него не може да бъде престъпник. Вярно е, че уликите, с които сега разполагаме, са изключително в негова вреда. Ако се съди по тия улики: показанията на старши милиционера, пешкира, хлороформа, фаса от цигарата, който изглежда, че е негов — Методи Парашкевов, най-меко казано, е подследствен обект. Но в начина, по който е извършено престъплението, и специално втората и съществената част от престъплението — разбиването и ограбването на пункта — има нещо загадъчно, мъчно обяснимо, което в известна степен разсейва донякъде увереността, че Методи Парашкевов е действителният престъпник. При среща аз ще обясня устно в какво се състои според мен това «загадъчно» и «мъчно обяснимо».

В малкото време, с което разполагах, аз успях да събера някои бегли сведения за този човек. Те не уличават учителя в нищо лошо.

Син е на средно заможни родители, вече покойници. И преди, и след Девети септември няма никакви прояви, от които може да се съди, че е имал или има реакционни разбирания. През годините, когато не е учителствувал, той е изучавал минералогия, допълвал е знанията си по химия. Научил е момчиловци на градинарство и пчеларство. Води съвсем скромен ергенски живот. Притежава доста богата естественоисторическа сбирка. Голям планинар е, обича природата и е страстен ловец.“

Полковникът въздъхна. „Тази характеристика сякаш е писана от археолога, а не от контраразузнавача Авакум!“ — После натисна звънеца и заповяда на дежурния лейтенант да повика двамата капитани.

10

До срещата при полковника имаше още два часа. Авакум постоя пред фотосите, изложени във витрините на Театъра за младежта, погледна със скептична усмивка гримьорските остроумия на артистите и снизходително повдигна рамене. После застана на спирката и тогава съвсем случайно забеляза, че обувките му не са излъскани и затова имат доста овехтял вид. „Трябва непременно да ида при Сали“ — помисли той.

Като го видя да влиза в магазинчето, Сали се ухили до уши. „Днешният ден ще започне с голям бакшиш“ — помисли си момчето и така удари двете четки една о друга, че брат му Ахмед, който седеше гърбом към вратата, подскочи от столчето си като убоден с нож.

— Сали — каза Авакум, — искам да лъснеш обувките ми и откъм вътрешната страна, чуваш ли! Иначе няма да получиш в повече нито грош!

Зъбите на Сали се бялнаха, щеше му се да направи някаква шега, да каже нещо много весело, но като погледна мрачното и уморено лице на клиента си, наведе очи и захвана усърдно да четка напрашените маншети на панталоните му.

Авакум седеше умърлушено на високото столче и за да не скучае — гледаше розовата фасада на насрещната къща и прозорците ѝ — засенени с къдрави тюлени перденца, и балкончетата — оградени с железни дантели и боядисани в жълт цвят.

— Сали — попита някак ненадейно и за себе си Авакум, — оня другар, дето носи небесносиня връзка със сребърни цветчета, дохождал ли е тия дни?

— Дохождал — кимна Сали. — Понеделник подир обяд беше. — Той нацупи пълните си червени устни и поклати глава: — Стиснат човек!

— Лош човек — усмихна се Авакум.

На едно от насрещните балкончета зад желязната му дантелена ограда изведнъж разцъфна фигура на млада жена. Тя беше облечена в

кремава рокля без ръкави, стоеше изправена и сутрешното слънце, което грееше от изток, правеше косите ѝ златни.

„Като същинска ружа“ — помисли Авакум и се усмихна.

Младата жена постоя зад жълтата дантела, сякаш размисляше нещо, после се извърна и бързо изчезна през отворената врата. А на Авакум се струваше, че една кремава ружа стои все още възправена на балкончето, и понеже обичаше тия цветя, продължаваше да гледа пред себе си с немигащи очи.

— Сали — каза той, като помръдна внезапно рамене, — не е необходимо да лъскаш толкова много обувките ми откъм вътрешната им страна. Там и без това не се вижда!

— Ами аз не съм започнал! — ухили се Сали.

— Нищо — Авакум махна с ръка. — Следващия път ще продължиш!

Той се изправи, мушна една монета в ръцете на Сали и изскочи навън.

Момчето гледаше подире му със зяпнала уста, учудено до немайкъде.

Кой знае как, те се срещнаха точно сред градинката с шадраванчето. Разбира се, тази среща беше съвсем случайна. Сия обикаляше басейнчето откъм западната му страна, пък Авакум — от източната. Ако не вървяха един срещу друг, сигурно не биха се срещнали. При това изглежда, че никой от тях не подозираше присъствието на другия. Те наблюдаваха шадраванчето, защото там водата шуртеше по много интересен начин. Водата излиташе нагоре, после падаше обратно в коритото.

Като го видя срещу себе си, Сия много се изненада. Лицето ѝ поруменя, дори и на Авакум се стори, че то сега прилича не на ружа, а на разцъфнал мак.

— Ах — каза тя, — по какъв случай и как така?

Авакум, който умееше винаги умно и хубаво да отговаря, този път си замълча.

После те се досетиха, че не са си подали ръце, и затова побързаха сърдечно да се поздравят. Сия беше някак си смутена от срещата и подържа ръката си по за дълго в неговата. В тоя миг, докато тя държеше ръката си в неговата, Авакум успя да поразгледа лицето ѝ. Очите ѝ уж се смееха, а зад тоя смях като че ли нямаше нищо весело.

Затова смехът в очите ѝ изглеждаше доста тъжен. Имаше и едва видими тъмни сенки под орбитите и гънчици около устата и едно леко потрепване на устните — както прави пеперуда, която се готви да литне. „Така трепкат устните на децата, когато се силят да се смеят, пък им се плаче“ — помисли Авакум.

— Аз съм в отпуска — каза Сия и погледна встрани.

— Зная — кимна Авакум и също погледна встрани.

Повървяха около басейнчето с цветните плочки. Водата продължаваше все така интересно да си шурти, но сега те не ѝ обръщаха никакво внимание.

— Зная, че си в отпуска — повтори Авакум. — Нали се бяхме договорили да вземем отпуските си в едно и също време?

Тя не отговори, а само лекичко въздъхна. Всъщност това беше прекъснатата въздишка — Авакум можеше да се обзаложи на едно срещу хиляда, че в очите и има влага. „Така секва въздишката, когато се превръща на влага в очите“ — помисли той. И съвсем небрежно запита:

— А ти виждала ли си нашия общ приятел — инженера?

И понеже тя се бавеше да отговори, Авакум я подсети:

— От понеделник насам?

— Не мисля повече да го виждам — отвърна някак сопнато тя.

Сега водата на шадраванчето започна много весело да шурти.

Авакум каза:

— Колко са хубави тия розови фасади на къщите! Много ми харесват.

— Така ли? — усъмни се Сия. — Но преди три месеца ти мислеше другояче. Настояваше, че са грозни, че приличат на проснато бельо! Не си ли спомняш?

— Не си спомням — засмя се Авакум.

— И аз мисля, че тия фасади са хубави! — Сия каза това с някаква особена нежност в гласа си. Сетне запита, както някога: — Искаш ли да се поразходим в парка?

— Защо не! — зарадва се Авакум.

И както някога — хвана я подръка и се наведе над ухото ѝ:

— След петнайсет минути имаме заседание в Института по археология. Нека да отложим нашата среща за утре, може ли?

Сия повдигна рамене.

— Може — усмихна се тя.

— И така — подхвана разговора полковник Манов, — аз прочетох вашите два доклада и, струва ми се, имам вече известна представа за становището ви по тази тъмна история. — Той погледна към Авакум, помълча някое време, сетне продължи: — Междувременно аз получих и няколко добри известия, които напълно подкрепят и потвърждават тезата на капитан Слави Ковачев. А именно, че през нощта на двадесет и втори срещу двадесет и трети август учителят Методи Парашкевов е извършил покушение срещу старши милиционера Стоян Марков Стоименов и че същият този Методи Парашкевов е разбил прозореца на военно-геоложкия пункт и е задигнал оттам една стратегическа скица и две хиляди лева пари... Другарят Авакум Захов, който все още се съмнява във виновността на Методи Парашкевов, трябва да научи сега, че нашите технически служби са установили безспорни следи от пръстите му върху няколко парчета от разбитите стъкла; че угарката от недопушената цигара е негова и е пипана от неговите пръсти и че същата тази угарка е била смачкана от подкована обувка, каквато той носи. Тия открития, в които никой не може да се съмнява, събрани с другите доказателства — разказа на старши милиционера, пешкира и хлороформа, — образуват едно ясно и категорично убеждение, което — повтарям пак — напълно се покрива с убеждението на капитан Слави Ковачев. Констатираната първа неискреност в показанията на Методи Парашкевов — тоест опитът му да заблуди следствието за посоката на своя нощен излет — показва първото усилие на престъпника да се измъкне от ноктите на обвинението. Аз се учудвам само на това — позволявам си да го изтъкна, — че такъв опитен човек като другаря Авакум Захов не е успял да се ориентира навреме в една сравнително проста обстановка!

— Случват се понякога и такива работи! — засмя се весело Слави Ковачев.

— Няма място за смях — начумери се полковникът. И като извърна лицето си към Авакум Захов, той угрижено го запита: — Как

се е случило, че не си могъл да видиш една такава очевидна истина?

Авакум поиска разрешение да запуши, всмукна от цигарата си няколко пъти и помълча. Сетне каза:

— Тази история е много по-заплетена и много по-тъмна, отколкото я вижда моят колега Слави Ковачев. Не е трудно въз основа на няколко само доказателства да се обвини в смъртен грях един човек. Трудното е в това — да се открие истината, когато безспорните доказателства насочват следствието по фалшива следа.

— Той нарича безспорните доказателства „фалшива следа“ — разпери ръце Слави Ковачев.

— Вие не го прекъсвайте! — начумери се за втори път полковникът.

Той избягваше да пуши, защото не беше добре с кръвното си налягане, но сега порови в чекмеджето си, откри една папироса между книжата и с удоволствие я запали от кибритената клечка, която му поднесе Авакум.

— Нека моят колега Слави Ковачев възпроизведе произшествието така, както той го вижда във въображението си — настоя Авакум. — Тогава аз ще посоча ония пунктове, в които той очевидно много греша. И вие ще видите, че истината не е толкова проста, колкото ви изглежда на пръв поглед.

Полковникът се намести по-удобно в креслото си и с още по-видимо удоволствие вдъхна от тютюневия дим.

— Щом като на другаря Захов не е ясна картинката на произшествието, аз ще я възпроизведа — така, както е било! — започна в доста висок регистър Слави Ковачев. Той присви очи: — Часът е между един и два след полунощ. Методи Парашкевов се връща откъм местността Змеица. Змеица е страшна местност, която неопитни хора мъчно биха се решили да посещават нощно време. Той минава през двора на пункта, казва няколко думи на старшината и си дава вид, че много бърза. Но едва направил няколко крачки в тъмнината — припка обратно и с железен предмет удря милиционера по тила. Нещастният човек губи съзнание и пада на земята. Тогава Методи Парашкевов изважда от джобовете си ампулата и пешкира, впръсква хлороформ в пешкира и здраво омотава главата на жертвата си. По този начин той си осигурява няколко часа спокойствие и свобода на действие.

Това е първата част на драмата. Вторият акт започва така. Методи Парашкевов се доближава до прозореца на пункта. Той е висок човек и за него е лесно да стигне прозореца. Първият удар върху стъклото — слаб удар, за да не се вдига шум — той нанася с железния предмет. Образува се отвор широк, колкото да провре ръката си, за да се улови за желязната пръчка. След това, опрял крака върху стената, той започва внимателно да изважда стъкла от черчетата. Когато свършва тази работа, той се отпуска на земята и за да си отпочине и за да събере нови сили — запалва папироса. Естествено, той крие папиросата в ръката си. Но времето тече. Стъпка набързо недопушената папироса, отново подскача, отново се опира върху стената и сега започва да пили със стоманена пила една от железните пречки. Тя е тънка, направена е от меко желязо. За изпиляването ѝ не са необходими повече от десет минути. Той огъва разполовената пръчка — сега в прозореца има отвор, достатъчно широк, за да се промъкне в стаята. Всичко това става за около петнадесет-двадесет минути. Влязъл в стаята, той отваря с малък шперц шкафчето с документите и парите. Задига скицата, която му трябва, а за да придаде криминален характер на престъплението, т.е. за да забули шпионското му съдържание — взема и двете хиляди лева, които се намират върху най-горната лавица на шкафчето... После нашият герой си отива в къщи — ни лук ял, ни на лук мирисал! Ляга, както си е обут, да спи. На разсъмване захваща да стяга раницата си — уж ще ходи на излет или лов. А всъщност — да укрие упойката; и да го няма в първите часове, когато престъплението ще бъде вече открито.

Слави Ковачев изтри с ръка потта от челото си и мярна със снизходителни очи Авакум: „Щял си да намериш слаби пунктове в моите позиции! Брей да му се не види! Хайде, опитай се де!“

И тримата помълчаха някое време.

— Мога ли да направя няколко забележки? — попита Авакум.

Полковникът кимна с глава.

Авакум стана от мястото си и започна бавно и със ситни стъпки да снове между прозореца и вратата.

— Разстоянието от земята до най-ниската част на прозореца е точно два метра и петнадесет сантиметра. От такова разстояние стъклото на прозореца може да бъде строшено само с помощта на бастун, на прът или на друг някакъв подобен предмет. То може да бъде

строшено и от подхвърлен камък при условие, че злосторникът не се бои от по-силен шум. Да предположим, че злосторникът е счупил стъклото по един от тия няколко начина, и да вървим по-нататък.

Известно е, че рамката на прозореца е външна — черчеветата, в които е поставено стъклото, се намират на един пръст вън от стената. Опитайте се да счупите такъв джам! Какво ще се получи? Във всички случаи ще се получи едно и също: по-големи или по-малки стъкълца *непременно* ще паднат на земята. Непременно ще паднат на земята стъклени цепленчици, макар и незабележими на пръв поглед. Но обикновено в такива случаи падат и по-големи парчета. Аз ви моля да обърнете внимание на това: на земята, непосредствено под разбития прозорец, не бяха открити нито стъкла, нито цепленки, нито цепленчици, нито дори стъклен пращец. Аз изследвах земята с лупа и не констатирах *никакви* следи от счупено стъкло.

По-нататък. Колегата Слави Ковачев твърди, че злосторникът е промушил ръката си през образувания първоначален отвор на стъклото, закрепил се е върху стената и е започнал да вади джамове от черчеветата и да ги хвърля на пода. Това твърдение според мен е абсолютно несъстоятелно. И ето защо. Когато човек се закрепил върху каквато и да било стена, той непременно и във всички случаи ще остави по повърхността ѝ някакви *следи*. Дори ако е събул обувките си, пак ще остави някакви следи. Бос или обут в чорап — кракът непременно оставя отпечатъци или следи. А върху стената непосредствено под разбития прозорец и встрани от него не бяха открити абсолютно никакви следи. Аз изследвах с лупа мазилката и не констатирах нищо такова, което да напомня следи от обувки, следи от боси или обути в чорапи крака. Моля!

Авакум извади от портфейла си една купчинка картички и ги постави на масата пред полковника.

— Това са сектори от стената, които аз съм заснемал със специален филтър, за да личат порите на мазилката. Секторите са номерирани и ако ги наставите според номерацията, вие ще видите цялата повърхнина на онази част от мазилката, която се издига на един метър от земята. — Авакум се усмихна: — Не личат никакви следи от туристически железца, нали?

Той запали нова цигара и пак продължи да снове бавно напред и назад.

— Моят колега Слави Ковачев твърди, че злосторникът — уловил една от железните пръчки и опрян с крака върху стената — е започнал да вади с другата си ръка стъкла от черчеветата и да ги пуска на пода. Аз бих запитал: но защо пък непременно върху пода, а не на земята? Много по-удобно би му било да хвърля тия парчета на земята, отколкото вътре, в стаята. Но както и да е! Нека отминем тази подробност. Човешката душа не е под стъклен похлупак, че да прочетеш намеренията ѝ, нали? Нека се върнем на парчетата, това е по-просто.

И тъй, злосторникът вади големи и малки парчета и ги пуска на пода. Ние открихме и изпратихме на изследване две парчета, широки до педя и половина, и десетина по-малки, с размери колкото една мъжка длан. Сега аз ви моля да вземете две неща пред вид. Първо — че подът на Илязовата къща е покрит с каменни плочи. Второ — че разстоянието на тия каменни плочи до перваза на прозореца е метър и петдесет и три сантиметра. Ако пуснете от такава височина парче джам върху камък, то, разбира се, ще се счупи на съвсем дребни парченца. Всяко едно от тия парченца ще бъде значително по-малко от една мъжка длан. А ние намерихме два къса, големи колкото три мъжки длани. Не разбирам твърде от стъкларство, но предполагам, че прозорците на Илязовата къща не са направени от йенско стъкло.

По-нататък. Моят колега Слави Ковачев твърди, че злосторникът е изпилпил със стоманена пила средната желязна пръчка на прозореца, а после е подгънал тази пръчка, за да си отвори място за влизане. Вярно е, че върху прозореца на пункта има изпилена и подгъната пръчка. Но аз искам да ви обърна внимание върху следното. Изпилените места на пръчката са по-широки откъм вътрешната им страна, тоест откъм страната, която е обърната срещу стаята. Ако вие висите зад прозореца и имате пила в едната си ръка — на вас ще ви бъде хиляди пъти по-удобно да пилите желязото, което ви пречи, откъм себе си, а не от *противоположната* ви страна. Второ. Когато искате да се промъкнете някъде и една желязна пръчка ви пречи, и тази пръчка е преполовена, вие, естествено, я подгъвате. Но как правите това? Вие непременно ще подгънете пръчката *срещу* себе си, а не към себе си. От разказа на моя колега личи, че злосторникът е постъпил по втория начин, тоест подгънал е пръчката към себе си. Няма на света такъв глупав и непохватен злосторник. Но да предположим, че нашият злосторник е

архиглулав и архинепохватен и затова е извил пръчката към себе си. В такъв случай следва да се зададе въпросът: как при това положение е успял да се промъкне в стаята? Посоката на движението, което ще направи, за да се промъкне *навътре*, и посоката на стърчащата *навън* пръчка са право противоположни една към друга.

Авакум извади от портфейла си една картичка и я постави на масата.

— Съдете сами — каза той — дали може човек да се промъкне през това място, без да остави по изпилените върхове част от дрехите и от кожата си? За всеки случай аз гледах с лупа тия краища и не констатирах по тях никакви следи от дрехи или кръв.

Имам още една забележка и ще завърша. Моят колега Слави Ковачев твърди, че злосторникът е държал желязната пръчка с ръката си. Това е вярно, но само наполовина. Аз изследвах с лупа желязната пръчка и не можах да забележа по нея следи от допир на пръсти или на длан. Аз забелязах друго — ръждата по средата на пръчката е слабо изтрита — сякаш там е натискал вълнен предмет. Открих върху перваза — пак с помощта на лупата — няколко сини власинки сред железния пращец. Не може да има никакво съмнение в това, че злосторникът е действувал с ръкавици. Както виждате, той не е нито архинепохватен, нито архиглулав! Ръкавиците са били изплетени от прежда, боядисана в син цвят.

Авакум седна в креслото си и се умълча. Всички мълчаха. После Авакум каза:

— От всичките тези дребни забележки, които също изхождат от безспорни доказателства, може да се направи един основен извод. В този извод трябва да се търси и самият ключ на следствието: прозорецът на пункта не е разбиван отвън.

Слави Ковачев повдигна глава.

— Е добре — каза той, — аз приемам тази малка поправка. Методи Парашкевов е влязъл в пункта не през прозореца, а през вратата. Голяма работа! Имал е шперц човекът и е влязъл!

— Така ли? — засмя се Авакум. — А защо му е трябвало на Методи Парашкевов да разбива прозореца отвътре, да изважда внимателно стъкла от черчеветата, да слага отпечатащи от пръстите си върху тях и внимателно да ги поставя на пода? Защо му е трябвало след това да слага ръкавици на ръцете си, да изпилява желязната

пръчка и да я извива навън? При *наличието* на ключ или шперц, който отваря външната врата и осигурява тихо влизане в помещението и спокойно излизане?

Бузите на Слави Ковачев почервеняха, той наведе глава.

— Моята теория за случая е такава. — Авакум се изправи и отново захвана да се разхожда. — Лицето Х, което засега не ни е известно, е получило задача да открадне от пункта известен документ със стратегическо значение. Това е един вариант. Има и друг възможен вариант: лицето Х не е получавало никаква задача, а чисто и просто е искало да навлече тежко подозрение върху човек, който е неудобен или твърде опасен за него. Има и трети вариант: комбинация на първите два варианта.

По някакъв мистериозен начин това лице Х успява да се сдобие със стъкла, които носят отпечатъци от пръстите на Методи Парашкевов. По-нататък историята е ясна. Лицето Х влиза в пункта през нощта на двадесет и втори срещу двадесет и трети август, като отваря вратата с ключ. Непременно с ключ, защото на излизане от пункта той се е погрижил отново да я заключи. Отворил е прозореца и е разбил стъклото, като част от парчетата е отнесъл със себе си, а на пода е оставил ония стъкла, за които е бил уверен, че носят отпечатъци от пръстите на Методи Парашкевов. След това, за да изглежда грабежът още по-истински, той е изпил желязната пръчка, извил я и когато всичко това е било завършено, благополучно се е измъкнал навън. Но вие ще кажете: ами хлороформа и пешкира? Ами угарката, която носи отпечатъци от обувката на Методи?

Да се отговори на тези въпроси не е никак трудно. Представете си, че ние тримата живеем в Момчилово. И че другарят Манов има например цианкалий и това — че има цианкалий — е известно на някои хора. Междувременно и аз се сдобивам тайно с такава отрова и умъртвявам с нея моя колега Слави Ковачев. Никой не знае, че аз притежавам тази рядка отрова и затова поне на първо време никой няма да се усъмни в мен. Но в другаря Манов ще се усъмнят мнозина, тъй като мнозина ще си спомнят, че именно той, другарят Манов, притежава такава рядка отрова. И лицето Х, като е знаело, че Методи Парашкевов има хлороформ и че в Момчилово само Методи Парашкевов има хлороформ, решава да действа не с друго оръжие, а именно с хлороформ. На практика лицето Х е осъществило

поговорката „с един куршум — два заека“. Тоест хем ще свърши полезна за себе си работа, хем ще навлече подозрение върху друг човек. В случая лицето Х е действувало със свой хлороформ. А що се, отнася до пешкира — аз мисля, че лицето Х го е откраднало от учителя в навечерието на двадесет и втори срещу двадесет и трети август. Колкото до угарката — това е обикновена случайност. Тя е на учителя, разбира се. Като е минавал под прозореца, той е захвърлил недопушената си цигара и фасата е стъпнал с крак.

Както виждате, лицето Х не е лишено от досетливост и комбинативно въображение. Неговият адрес не трябва да се търси в никакъв случай между непохватните и неинтелигентни хора.

Но въпреки своята „похватност“ и въпреки своята „интелигентност“ лицето Х е извършило в случая няколко непростими за каузата си грешки. Ако престъпниците не правеха грешки, то и престъпленията им никога не биха били разкривани, нали? За нас въпросът се свежда до това — грешките да бъдат забелязани навреме.

Аз мисля, че системата на диверсия, усвоена от лицето Х, в общи линии е хитро скроена и умно замислена. Но в осъществяването ѝ Х е допуснал няколко съществени грешки. Първо — не се е погрижил да остави върху стената на пункта няколко драскотини, които да напомнят следи от човешки крак. Второ — не се е досетил да хвърли върху земята, в подножието на разбития прозорец, няколко цепленки от разбития джам. Трето — Х е извършил голяма нетактичност, като е изпил желязната пръчка отвътре и като е огънал тази пръчка навън вместо навътре. Груба грешка е и това, дето е оставил върху каменния под големи парчета стъкло.

Ако лицето Х беше съумяло да избегне тия дребни, но фатални грешки, аз в никакъв случай нямаше да открия диверсионния характер на извършеното престъпление. И аз щях да предполагам, както предполага моят колега Слави Ковачев, че авторът на престъплението е учителят Методи Парашкевов.

Авакум постоя някое време пред прозореца. Долу по отсрещния плочник бавно вървеше млад мъж с мека филцова шапка върху главата си. Той вървеше бавно и разсеяно гледаше пред себе си. „Мъжете носят шапките си обикновено малко надясно, към дясното ухо — помисли Авакум. — А тоя е направил обратното, накривил е шапката си наляво, към лявото ухо.“ После изведнъж се досети, че стои обърнат

гърбом към полковника. „Нито е прилично, нито е уставно“ — укори се той и бързо се върна на мястото си.

Полковникът пак ровеше в чекмеджето си — търсеше скътана цигара и това правеше с голямо усърдие и много съсредоточено.

Авакум отново си припомни човека с филцовата шапка, който вървеше бавно и разсеяно гледаше пред себе си. „Научил е неприятна новина, или пък се вълнува от нещо, което изведнъж е объркало плановете му“ — помисли той.

Слави Ковачев сдържано въздъхна, тръсна глава и се изправи. Той имаше още този самоуверен вид на лицето си, но беше малко преbledнял и като че ли бръчките по челото и около очите му бяха станали по-дълги и по-дълбоки.

„Сега честолюбието му се гърчи като настъпено змийче“ — досети се Авакум и тутакси почувствува, че някаква особена и едва доловима жалост е изпълнила сърцето му. Но кого жалеше повече в тоя миг — дали отчаяния човек с филцовата шапка, или смутения си колега, — не можеше да разбере.

Полковникът намери скътаната цигара, погледа я някое време, после сякаш се разсърди за нещо, смачка цигарата между пръстите си и я захвърли в кошчето за книги. Той отправи очи към Слави Ковачев и помълча.

— Е какво — повдигна той рамене, — вие, другарю капитан, сигурно искате разрешение да си отивате?

— Моля за разрешение да си отида — каза тихо Слави Ковачев.

Полковникът стана и му подаде ръка.

— Благодаря за старанието ви — каза той.

Слави Ковачев събра вежди, сякаш изведнъж го беше заболял кътен зъб.

— Вие можете още днес да се върнете в службата си — каза сухо полковникът.

Слави Ковачев пристъпи към Авакум, за да се сбогува. Той стисна с овлажняла ръка десницата на колегата си и му се усмихна. Влажната ръка, усмивката, сърдечното приятелско ръкостискане — всичко това натъжи още повече Авакум. Той се попрегърби на стола си и заби поглед в цветните шарки на килима.

Полковник Манов застана до него и сложи ръка на рамото му:

— Днес на обяд ти ще ми бъдеш гост. Аз ей сега ще кажа на Христина да ни приготви юфка с прясно зеле и с много черен пипер. Нали това беше любимото ти ястие? И ще ѝ кажа да тури под чешмата две бутилки „Карловски мискет“. Ние ще благословим твоето унгарско ястие с нашенско вино и резултатът ще бъде отличен.

Докато Авакум търсеше най-прилични думи, за да отклони поканата, началникът на управлението предаваше вече поръчката си по телефона. Лицето му грееше от радост. В тоя миг той изглеждаше помлад — такъв го помнеше Авакум от ония години, когато работеше в оперативния отдел.

Когато поръчката до къщи беше предадена и слушалката сложена върху вилката, полковникът постави ръцете си на масата и се поизкашля.

— Другарю Захов — започна той и пак се поизкашля, за да изчисти от гласа си интимните нокти, — доколкото ми е известно, вие се намирате в отпуската, нали?

— Аз ползвам редовната си годишна отпуската — отвърна Авакум. „Пак започва тази игра на жмичка“ — помисли той и допълни: — Прекъснах временно отпуската си, но съм решил да я възобновя от утре.

— Тъй, тъй... — кимна по обичая си полковникът. — Много добре! Това е ваше право, разбира се. Море, плаж, слънце — тия неща са приятни, не ще и дума. Човек лежи, почива си, за нищо не мисли. Един вид — живее безгрижно и щастливо.

Авакум си спомни, че за утре беше определил среща на Сия, и се усмихна.

— Да. — Полковникът въздъхна. — Много се радвам. А вашият Методи Парашкевов между впрочем е само на една педя от въжетото. Аз трябва да ви кажа, нищо добро не очаква този човек.

Авакум усети по страните си горещина.

— Вие, струва ми се, щяхте да ходите във Варна — на Златните пясъци или нещо подобно? — продължаваше полковникът. — Аз всяко лято си давам дума, че ще се потъркалям из тия пясъци, пък понадалече от банята в село Банкя не отивам. А виж, зимно време понякога ми се случва да бия път към морето... По служба, разбира се... Та искам да ви кажа, че положението на този Методи Парашкевов не е никак добро. Вие сигурно знаете, че правосъдието се ръководи от

безспорните факти и от очевидните доказателства. А безспорните факти и очевидните доказателства са против вашия даскал — колкото и на вас да ви е мъчно за това... Аз съм сигурен, че вашите хипотези за случая са абсолютно верни — но за правосъдието са важни фактите, а не хипотезите. Безспорните следи от пръстите на Методи Парашкевов върху разбитото стъкло — това е факт, нали? А че желязната пръчка била извита навън вместо навътре — по дяволите! Пръчките могат да се извиват и навън, и навътре, те за това са пръчки.

Та искам да кажа, другарю Захов — само когато вашите хипотези бъдат облечени във факти, тоест когато лицето Х бъде открито и заловено — само тогава Методи Парашкевов ще види, както се казва, бял ден.

Но въпросът не се свежда единствено до Методи Парашкевов. Ако следствието започне и завърши с него — ще бъде реализирано точно онова, което враговете са кроили — истинският престъпник, шпионинът може би, да остане на свобода и с развързани ръце... Един такъв изпечен, хитър и ловък шпионин на границата — вие представяте ли си, другарю Захов, какво означава това?

Да... Но казват, че на Слънчевия бряг било по-приятно, отколкото на Златните пясъци. Вярно ли е това? В такъв случай защо вие не отидете да се потъркаляте там... Ще се печете по дюните, ще дишате влажен морски въздух... Може да се случи и гореща юфка с прясно зеле да откриете в някой ресторант...

Сега Авакум не усещаше горещина по страните си, а като че ли му ставаше все по-студено и по-студено. Той слушаше разсеяно полковника, някои негови думи дори не чу, защото на няколко пъти пред очите му се мяркаха розови фасади с жълти балкончета, а до слуха му като да достигаше познатото шуртене на един малък водоскок. После той си помисли: „А защо все пак тя не иска да се среща вече с инженера?“ Полковникът предричаше бесило за Методи Парашкевов и гореща юфка със зеле за него. Той му разказваше за Слънчевия бряг, но кой знае защо вместо пясъчните дюни на Слънчев бряг пред погледа му се повлякоха ония белезникави къдели, които видя в дълбоките долища на Змеица. И се запита: „А нима ще обесят Методи Парашкевов?“ И изведнъж почувствува, че в душата му е много тихо и много спокойно. Полковникът говореше за горещо зеле и морски въздух, а той като да виждаше в тихото спокойствие на душата

си картинката, която нечия отколешна ръка беше издълбала върху теракотения пахар: една летяща дългопереста стрела гони сърна.

— Другарю полковник — усмихна се той, — ако вие нямате нищо против, аз бих отложил за неопределено време отпуската си. В края на краищата и в Момчилово климатът не е лош! Знаете ли? Там има една местност Змеица, която по хубост, струва ми се, не отстъпва твърде на Слънчевия бряг.

Полковникът пак затършува в чекмеджето си за скътана цигара. Макар и да нямаше хрема, той смръкна с нос и се намръщи. Сигурно се намръщи за това, че в чекмеджето си не успя да открие скътана цигара. После сложи ръка върху телефонната слушалка и като извърна към Авакум грейналото си и развълнувано лице, каза с тържествен глас:

— Ще наредя на Христина да тури под чешмата още една бутилка. Нали нямаш нищо против?

12

Аз описвам тия събития така, както сега ги виждам и разбирам — когато всичко е отминало вече, приключено и изяснено. А от онова време измина повече от една година.

Така се случи, че преди три дни — беше в събота привечер излязох да се поразходя по пътя, дето води за съседното село — Лъките. Аз много обичам да се разхождам по този път. Той е мек, равен, покрит е винаги с дебела наслойка от сива пепел и когато стъпваш по него, струва ти се, че вървиш по някакъв безкраен губер. От двете му страни ту се издигат, ту се снишават заоблени хълмове, едни с борови гори по раменете си, а други изглеждат наметнати със зелени чаршафи, с мъхнати родопски халища, тук и там изпъстрени с боровинки и глог. Заек ще застане наред пътя и преди да го пресече — ще наостри уши и внимателно ще се послуша. После — клефуц, клефуц — ще подметне нагоре сивата си задница и тозчас ще затрие дирята си покрай пътния хресталак. Познавам маршрута на тоя кротък разбойник — ще се прокрадне до зеленчуковата градина на момчиловци, за да си хрупне къдраво зеле и малко сладък пипер. Добър апетит... В здрачния въздух прелитат прилепи. Мерне се нещо — остави мигновена следа и изчезне... Наоколо мирише на бор и треви. И е толкова тихо, че ако отнякъде дочуеш ранния и още сънлив крясък на нощна птица — ще ти се стори, че е ревнол до ушите ти горски звяр. Колко пъти съм се сепвал по най-малодушен начин от тази глупава измама! Особено по ония места, където пътят извива край Змеица... Но аз съм свикнал да минавам из тия кривини в усилен войнишки марш. Упражнявам се в бързо ходене, защото съм слушал да се приказва, че бързото ходене укрепвало сърцето. Аз упражнявам този ход, докато тайнствената Змеица остане на стотина крачки зад гърба ми. После отново влизам в нормалния си курс. Сега вече откъм пасищата между Момчилово и Лъките звънят навремени и много успокояващо медни хлопатарии — там из моравите пасат стотици глави овце. Далечният кучешки лай

звучи в ушите ми като сърдечен поздрав. Става ми весело. Нека си лаят кучетата, това си е тяхна работа!

Та заради всичките тия неща аз много обичам пътя, дето води от Момчилово за Лъките. По този път минава понякога и доктор Начева, когато отива при някои болни из махалите. Но това е незначителна подробност. Аз ходя преди всичко заради природата, сред която лъкатуши този черен междуселски път. Наистина случва се понякога да се срещнем, защото аз съм изучил много добре часовете, когато тя се завръща от обиколките из своите махали. Но това, както казах вече, е дребна и съвсем незначителна подробност.

С тази подробност аз съвсем случайно се сблъсках оня ден, когато пак бях излязъл на разходка към Лъките. Тя беше наметнала раменете си с един резедав шал от мека вълна и под дългите му ресници се подаваха ръцете, голи до над лактите. Придружаваше я едно босоного юначе, чието носле доста напомняше първолаческа запетайка.

Ние се спряхме и както винаги, побъбрихме си за това-онова. Била ходила в Инджовата махала при една млада жена, която щяла скоро да ражда. Мъжът ѝ работел в Мадан, бил ударник и печелел добри пари. Жената я попитала: „Момче ли ще бъде?“ Много искала, горкичката, да роди на мъжа си непременно момче! Тя отговорила: „Непременно ще бъде момче.“ Тогавя жената повикала братчето си и му заповядала да изпроводи „докторката“ досами Лъките.

— Казвам му, „върни се“, а то не ще — смееше се много весело моята колежка. — Гледа ме милно-милно с тия чернички и припка подире ми като вързано с връвчица!

Изслушах с голямо внимание тази история. После забелязах, че моята колежка ме гледа някак си лукаво и доста интимно. И си помислих: „Дали да ѝ обадя, че кравата Рашка е дала тази вечер рекорден млеконадой?“ Но преди да я запозная с интересния случай, аз видях, че тя помръдна с рамене и затова резедавият ѝ шал се разтвори широко на гърдите.

— Е, какво? — запита ме тя и аз долових едно особено лукавство в гласа ѝ.

Стори ми се, че моментът не е подходящ, за да ѝ съобщавам новини във връзка с млеконадоя на нашата Рашка. А също така ми се стори, че не е красиво за един сериозен и делови човек като мене да

зяпа бюста ѝ от толкова близко. Затова наведох глава и започнах да чертая с върха на обувката си някакви геометрични знаци. Тогава тя изведнъж и съвсем ненадейно каза:

— Хайде, Али, да вървим, че ще се мръкне! — Тя, се обърна и толкова весело се изсмя, че изпита дори нужда да сложи ръце върху хълбоците си. Макар че ми стана обидно от този смях, аз пак констатирах, че е високонога като сърна и има много тънък кръст.

После аз си тръгнах към Момчилово с настроение, което не беше твърде бодро. Размишлявах върху причините за внезапния ѝ смях. Изглежда, че много работи съм премислял, защото — когато вдигнах глава да поогледам местността — забелязах, че Змеица е останала далече зад гърба ми. Минал съм, значи, покрай това неприятно място, както заран минавах примерно край Илчовата механа. Останах доволен от себе си и почувствувах, че изстиналото ми настроение се е позатопило поне с една десета част от градуса.

Но тази вечер ми било съдено да се сблъскам с още по-голяма изненада. Когато приближавах Момчилово, видях насреща си една гъста пушилка, която стремглаво се носеше към мен. „Това е лека кола“ — рекох си и предвидливо се отклоних встрани от пътя. Само след секунда-две покрай мен префуча тъмнозелена газка. Махнах с ръка пред лицето си, за да попречистя въздуха от пепелта, и се послушах: отдире ми заскърцаха спирачки, дочу се шум от заковани колелета, които стържат засъхналата земя. Аз се обърнах тутакси и видях, че един човек скочи пъргаво от газката и изтича към мен. Нищо не можах да помисля, защото, докато се опитвах да мисля нещо, видях се прегърнат от две здрави ръце.

Беше Авакум.

Поотслабнал малко и като че ли по-възрастен, отколкото бяха годините му, и с повече и по-дълбоки бръчки по челото. Слепоочията му бяха съвсем посивели. Погледът му беше все така пронизателен, твърд, винаги ровещ и винаги пресмятащ нещо, но сега като че ли онази едва забележима по-рано замисленост беше понатежала в гледците.

— Ти си ходил до Лъките, за да се видиш с доктор Начева — усмихваше, ми се той, като все ме държеше за раменете. Но срещата е излязла ялова, не такава, каквато си я мислил, и затова се връщаш в Момчилово с увиснал нос. Ех ти, ветеринарни звездоброецо, не можа

ли да се научиш от капитан Калудиев как трябва да се държиш с жените?

Аз смънках нещо, а той ме прегърна и отново ме потупа по раменете.

После ми обясни, че пътувал за Смолян по работа, че много бързал, затова не успял да се отбие в Момчилово. Обеща ми, че на връщане след седмица-две щял да ми погостува за няколко дена, та стрина Спиридоница да има това пред вид и да пръждоса нанякъде голошиестия си вампир.

А на изпроводяк ми каза:

— След един месец на Змеица ще пристигнат миньорски бригади. Чуваш ли, ветеринарни мечтателю? Там ще закипи такъв живот какъвто Момчиловци не са виждали дори насън. Змеица ще даде, както предвиждаше даскал Методи, истинска скъпоценна руда!

Сетне той ми стисна ръката до прималяване, изтича до газката, която вече потегляше, и с един скок се намести до шофьора. Машината се затули зад облаци прах.

В къщи стрина Спиридоница ме посрещна със засмяно лице.

— Сварила съм ти чорбица от кокошка — зарадва ме тя.

След вечеря аз се изкачих в плевнята, легнах върху прясното сено и сложих ръце под главата си. Нещо засушна по керемидите. Заваля кротък дъжд. „Първият есенен дъжд“ — помислих си аз.

Реших да си представя как тежките облаци са прихлупили голото теме на Карабаир. Нямаше нищо весело в тази картинка. Тогава се обърнах на дясната си страна и се помъчих да мисля за Авакум.

А на другия ден, като се върнах от кравефермата, сложих нов писец на писалката си и започнах да пиша втората част на тази тъмна история.

Дъждът продължаваше да вали.

След обеди у полковник Манов, където сръчната и пълнобузеста Христина го нагости сито и пресито с любимото му ястие, Авакум отскочи до библиотеката при Института по археология и там престоя до вечерта. Той прерови всичко, каквото можеше да се намери подръка за ония краища, взе си някои бележки и към девет часа вечерта се прибра в квартирата си с натежала от четене глава. Цяла нощ му се присънваха конници с шлемове и ризници, разсипани крепостни стени и високи планински проходи, завардени от зъбчати кули. По едно време му се стори, че една от тия кули е боядисана в ярък розов цвят и че има наред бойниците си едно малко балконче като птиче гнездо, изплетено с жълти пръчки, вероятно от папур. Стори му се също така, че в това гнездо стои изправена Сия, а косите ѝ блестят и сияят на слънцето, като да са от златна сърма. Тя гледаше нанякъде с ръка над очите и на него много му се прииска да викне: „Тук съм!“ — но кой знае защо в гърлото му нямаше глас. После той се запита: „А къде съм всъщност?“ — защото имаше чувството, че кулата с балкончето непрекъснато се отдалечава от очите му, а той стои на едно място и поради това не може да следи какво става вътре в гнездото от папур. Но щом си зададе този въпрос „къде съм“, и кулата, и гнездото изчезнаха, като да ги беше отвял вятърът в бездънни гори. Той се събуди и тозчас разбра, че е в леглото си и макар да лежеше все още със затворени очи, знаеше, че нощта е вече към своя край.

Той не обичаше да се излежава буден, затова скочи от леглото си, разкърши рамене и на пръсти отиде в кухнята, за да наплиска лицето си с вода. Сетне, като се върна в стаята си, извади от дрешника тъмносивия си спортен костюм, облече се и много внимателно завърза възела на синята си връзка. Не можеше да търпи хлабав възел, горното джобче на сакото — без кърпичка, и обувки, по които има прах или не дай си боже — кал. Не бяха ли в ред тия неща — изпитваше нервност, дразнеше се от дреболии, чувствуваше се като пътник, забравил в къщи си най-важната част от своя багаж.

После се зае с огромния си куфар. С шивашка сръчност сгъна бельото и туристическия си костюм. Сложи вътре няколко шишенца с химикали, две пачки патрони й къса стоманена лопатка в кожен калъф. Когато всичко беше приготвено, той заключи секретните ключалки и пристегна каишката на калъфа. Написа няколко букви и цифри върху едно чисто картонче, завърза го с цветен шнур за дръжката на куфара, сетне огледа внимателно работата си и отиде до телефона.

Подир четвърт час пристигна дежурният сержант от управлението.

— Това заедно с една портативна късовълнова радиостанция изпратете до Смолянското окръжно управление — каза му тихо Авакум — със служебна кола и да стои там до поискване.

Сега му оставаха още две неща за свършване — да се обади на Сия и да си вземе сбогом с хазяйката.

Случаят със Сия беше по-сложен. Той не искаше да мисли за това, но много добре си спомняше, че снощи, преди да заспи, беше търсил отговор на задачата: как да й се обади. Днес тя ще иде на спирката, ще го чака, ще се озърта и пак ще го чака. Ще бъде с най-хубавата си рокля, с най-хубавата си усмивка, с най-хубавото си червило върху устните — за да не й задава неудобни въпроси, да не я разпитва за инженера. По дяволите този инженер! Нека той си гледа силнотоковата работа и да не се мярка повече на пътя им. Но как да й обади?

Ако иде при нея и каже: „Тъй и тъй, изпращат ме по спешност на еди-какви си разкопки“, тя ще попита: „Но все пак защо толкова внезапно? И къде са тия разкопки?“

Какво да й отговори? На заровените старини няма да им стане нито по-весело, нито по-тъжно, ако иде при тях например с един ден закъснение, един ден по-късно. Тук, разбира се, неговият фронт е най-уязвим. Сетне — в България няма Далечен Изток, та да й каже: Ще копаем някъде към Алтай — и аз самият не зная точно къде. В България всичко е близко и е като на длан.

По-добре ще бъде да не й казва нищо. Поне на първо време той трябва да потъне и да се укрие в една относителна неизвестност.

Но все пак и тя не бива да чака напразно. Едно момиче в най-хубавата си рокля, с най-хубавата си усмивка да чака напразно на

спирката — това е неприятна картинка, разбира се. Той би се презирал цял живот, ако инсценира такава картинка по своя вина.

Има само една възможност — да ѝ изпрати телеграма: „Заминавам по спешност на нов обект.“ Но телеграмата е протоколно нещо, носи със себе си атмосфера на административност, на педантизъм и канцеларщина. На момиче, което е претърпяло някакво си разочарование и дочакало деня с хубави предчувствия — на такова момиче да пращаш лаконична телеграма — това прилича на високомерно и бездушно кимване с глава. Той не иска да се показва високомерен и да бъде бездушен, противно му е да си играе на „довиждане“ само с едно кимване, както правят някои надуте шефове, когато се прощават с подчинените си. Направо казано — трябва да ѝ напише писмо. Слава богу, има бърза поща и тя ще получи писмото, преди да е довършила приготовленията си за следобедната среща.

„Сия — той написа само Сия, защото не обичаше прилагателните, — включен съм в бригада, която заминава с кола след четвърт час. Не ти звъня по телефона, защото не искам да те будя.

Струва ми се, че ще бъде разумно и полезно, ако прекараш отпуската си на село. Иде гроздобер и затова на село ще бъде много приятно.

Надявам се, че след месец ние ще свършим разкопките. Казват, че обектът бил интересен и обещава ценен археологически материал.

Може би няма да ти пиша, за да не отвличам вниманието ти. Но предполагам, че понякога през свободното си време ще мисля и за теб. Желая ти от сърце да бъдеш весела.“ И подписа името си.

Той прочете два пъти писмото, поправи няколко неясни букви и остана много доволен. Писмото нищо не разкриваше, нищо не обещаваше. И с нищо не я задължаваше. „Да си живее тъй, като че мене ме няма на тоя свят“ — въздъхна Авакум.

Наближаваше осем часът. Влезе в кухнята и любезно подаде ръка на хазайката си, която, турила дебели очила, току-що бе започнала да чисти ориз.

— Тръгвам на дълъг път — усмихва се Авакум. — Ще взема участие в няколко археологически експедиции, така че по-рано от месец-два да не ме очаквате.

Старата жена повдигна очилата си над веждите и учудено го изгледа.

— Ето ви наема за два месеца. — Авакум остави на масичката няколко банкноти. — Ако се наложи да закъснея, ще ви изпратя парите по пощата.

— Вие да се пазите от змии — каза жената, като не снемаше очи от лицето му — По онези пущинаци, дето се врите, да си знаете, че непременно се въдят змии. Взехте ли си дебелия пуловер?

Авакум кимна с глава.

— Ами хинин?

След един час той летеше със самолет за Варна. Над Балкана изведнъж ги засрещнаха облаци и в кабината стана мрачно като по здрач. Самолетът се издигна към висините, проби камарищата мъгли и след няколко секунди сянката му стремително се плъзгаше по облачния килим.

Кацнаха на летището край Горна Оряховица Авакум слезе от самолета — багажът му се състоеше само от едно широко бежово пардесю, което той носеше праметнато на рамото си.

Пое дълбоко въздух, направи няколко крачки и се усмихна беше в родния си край. До Търново имаше по-малко от един час път с файтон.

„На връщане непременно ще се отбия“ — помисли той, огледа се и бързо влезе в телефонната кабина.

Той изчака излитането на самолета, после запали цигара и тръгна по пътя, който водеше за града. Там го, очакваше една сива победа. Шофьорът, висок момък, стоеше облегнат на мотора, люпеше слънчогледово семе и весело гледаше около себе си.

— Здравей — каза му Авакум. — Ще дадеш ли и на мен от тез залъгалки?

Момъкът го изгледа мълчаливо и продължи да си дъвче от семето.

Авакум се засмя:

— А до Търговище ще ме заведеш ли?

Като чу тия думи, шофьорът се изправи, чукна токовете си един о друг и на часа отвори вратичката на колата.

— Наредено ми е да съм на разположение — каза той.

Победата префуча край село Арбанаси и след няколко минути навлезе в старите източни покрайнини на града. Авакум спусна перденцата над прозорците, сгуши се в левия ъгъл на седалката и

затвори очи. „Площад «Девети септември» — започна да пресмята той... — Сега се спущаме край градския народен съвет... Един завой, втори... — Той се притисна към облегалката. — Точно сега минаваме покрай нашата къща, покрай дворчето с асмата и трите люляка. Може би старата е на двора и гледа подир мен.“

Запали цигара и се намръщи. Когато цигарата догоря и започна да пари пръстите му, той погледна пред себе си — колата сякаш помиташе черната лента на шосето — препускаха за Козаревец...

Спряха за няколко минути в Търговище, пред пощата. Докато Авакум говореше по телефона, шофьорът извади шепа слънчогледови семки и започна отново да люпи. Беше горещо, задушно, миришеше на пепел и сгорещен чакъл.

В Преслав пристигнаха към три часа следобед. Авакум освободи колата, стисна ръка на шофьора и с широки крачки тръгна към центъра на градчето. Улиците бяха пусати, по направените овошки не трепваше ни един листец, всичко сякаш почиваше в някаква ленива и безгрижна дрямка.

След като си осигури в хотела стая за нощуване, Авакум повика едно олющено файтонче и заръча на кочияша да го заведе до стария град. Когато приближиха парка, между новия и стария Преслав, той отпрати файтона да върви напред, а сам полека тръгна по главната алея. До бюста на загиналия антифашист Борис Спиров стоеше нисичък възпълен мъж в бяло сако и черни панталони. Валчестото му лице беше овлажняло от пот.

— Не се издавай, че ме познаваш — подхвърли му Авакум, като го видя да се усмихва насреща му. Той се огледа и застана пред бюста.

Мъжът с бялото сако застана също пред бюста.

— Трябват ми сведения за Методи Парашкевов — каза Авакум. — За него, за родителите му и за всичките му роднини. И сведения за хората, с които по-интимно е дружил. Кой са, къде са и какво работят сега. Утре вечер на същото това място пак ще се срещнем, за да предадеш доклада си... — Той помълча. — И да си отваряш очите на четири — гласът му стана строг, — аз съм археолог и нямам никаква работа със сътрудниците на милицията, разбра ли?

Мъжът кимна с глава.

— Аз ще проуча материалите през нощта. Ако са ми необходими някои допълнителни сведения, ти ще ме видиш на другия ден към осем

часа заранта в сладкарничката, дето е срещу хотела. Ако не са ми необходими никакви допълнителни разяснения, ти няма да ме видиш в сладкарничката. Ще смяташ, че си изпълнил задачата си добре.

Той се взря в надписа под бюста, после се извърна и полека продължи пътя си към изхода на парка. Там го чакаше олющеното файтонче. Кочияшът дремеше върху капрата с раззината уста и клюмнал калпак.

Оттук нататък чак до вечерта на другия ден Авакум беше само археолог, Методи Парашкевов, неизвестното лице X, тайнствената местност Змеица — всичко това като че ли изведнъж престана да съществува. Най-напред предаде почитанията си на директора на музея, с когото води дълъг разговор. После разгледа отново експонатите и макар някои от тях да беше виждал десетки пъти, престоя в залите чак до смрачаване. На другия ден поскита около развалините на вътрешната крепостна стена, скицира в бележника си орнаменти от корнизовите блокчета на Златната църква, после нае пак същото олющено файтонче и се затири отвъд десния бряг на Тича. Сред храсталаците и припечите стърчаха разсипаните основи на някогашните прочути преславски манастири. Авакум намери сенчесто място, напълни луличката си и с удоволствие запуши.

Димът се виеше на колелца в сгорещения въздух. Над главата му прелитаха кресливи свраки, а високо в избледнялата синева плавно кръжеше орел с неподвижни криле. Разсипан камънак, храсталаци, където сигурно се въдеха змии, миризма на напечена земя и спарена шума и над всичко и върху всичко — тежка и душна тишина. Авакум се усмихна: „*Sic transit gloria mundi!*“ Може би на същото това място цар Симеон — Черноризец Храбър — е точил пачето си перо и си е спомнял кървавата Ахелой, и е примирал от неутолената си жажда за цариградския трон... „*Sic transit gloria mundi!*“ Важното е да те спомнят с добро!

Вечерта той отнесе в хотелската си стаичка един голям плик със записки, писани на ръка и на пишеща машина. Това бяха сведенията за Методи Парашкевов.

Може би е уместно да бъде зададен например такъв въпрос. Ето, неизвестното лице X — според хипотезата, развита пред полковник

Манов — е действителният престъпник. Той е контузил старшината Стоян, разбил е прозореца на пункта, откраднал е стратегическата скица и пр. А Методи Парашкевов, момчиловският „даскал“, е набеденият престъпник, той е всъщност един невинен човек. Тогава защо Авакум събира секретни сведения за невинния човек — и то не как да е — открито, — а законспирирано и с хиляди предпазливости?

Към мен, хроникьора на тази история, подобен въпрос може да бъде отправен не един път, а десет пъти и аз десет пъти ще отговарям много сериозно и с голямо удоволствие. Пък Авакум само би се усмихнал сдържано, както винаги, и ще си замълчи.

Той беше дълбоко убеден, че постъпва правилно и че върши точно онова, което трябва да се свърши. Ако диверсията срещу Методи Парашкевов беше плод на лично отмъщение, той се надяваше да намери такъв ключ в биографията му, който лесно би му отключил вратичката, зад която се тули авторът на диверсията, неизвестното лице Х. Но ако в биографията му няма нищо такова, което да напомня по-особени отношения с когото и да било — в такъв случай щеше да стане съвсем ясно, че в характера на престъплението не трябва да се търсят лични чувства и субективни мотиви.

Имаше и една трета страна, над която Авакум често мислеше. Това беше опасна възможност, която обръщаше с главата надолу неговата хипотеза. Той изграждаше хипотезата си въз основа на няколко мъчно уловими, но очевидни грешки. Дотук всичко вървеше добре, всичко се основаваше на логическия принцип, че грешките в края на краищата уличават и разкриват престъпника. Прекрасно. Но както в математиката, така и в разузнаването при решаването на сложните случаи понякога е необходимо да се прибегва до помощта на „противоположното“. Авакум познаваше този математически принцип и когато беше нужно, той го прилагаше в практиката си. Липсата на стъкла върху земята и на следи по мазилката, изпиляването на желязната пръчка от вътрешната ѝ страна и извиването ѝ навън, големите стъклени парчета върху каменния под — това бяха грешки наистина, но кой можеше да твърди с абсолютна положителност, че те не са направени нарочно, с преднамерен умисъл?

И Авакум предполагаше „противоположното“ — лицето Х прави нарочни грешки, за да подсети разузнаването, че в случая има уж диверсия, а не истинска диверсия. Или казано още по-просто: че

Методи Парашкевов сам се е представил за жертва на някаква диверсия, от което следва, че лицето Х и Методи Парашкевов са едно и също лице.

В тази контрахипотеза имаше известен процент вероятност. Нищожен процент — защото предполагаше изключителна надареност на престъпника — нещо, което на практика се срещаше съвсем рядко. Във всеки случай Авакум беше решил да подложи на най-придирчива проверка контрахипотезата, за да не остане никакво петънце от съмнение върху възможната идентичност между Методи Парашкевов и тайнственото лице Х. Той ще проучи живота на учителя от юношеските му години, та чак до деня и часа на среднощното престъпление — това проучване съставляваше увода към загадката, която трябваше да разреши.

Той извади бележника си, напълни луличката си с тютюн, разположи се удобно пред масата и започна да чете.

Заранта, точно в осем часа, мъжът с бялото сако пристигна в сладкарничката, огледа празните маси и доволно въздъхна. Макар да не беше закусвал, той си поръча лимонада и с голямо удоволствие я изпи на един дъх.

От Преслав Авакум замина за Коларовград, но не остана в града, а си нае стая за няколко дена в близкото село Мадара. Тук — веднъж в Голямата пещера, а след три дни при развалините на селото — Авакум получи два обемисти плика, които съдържаха сведения както за Методи Парашкевов, така и за хората, с които беше дружил и при които беше живял.

После замина за Провадия. Там стоя три дни почти без да излиза от стаята си, като само вечерно време правеше малки разходи из съседните улички на хотела.

На единадесетия ден след отлитането си от София той пристигна в Пловдив. От гарата до квартирата, която му беше предварително наета, той отиде със служебна кола. Завеските на стъклата бяха спуснати, сержантът, който го придружаваше, не проговори нито дума през целия път.

Квартирата беше широка, слънчева, имаше баня и закрыта веранда с няколко шарени шезлонга покрай стените. Обслужваше се от

една възрастна жена, която само при повикване излизаше от кухнята.

Авакум даде на сержанта пари и го помоли да му купи дрехи за преобличане и стъкленца одеколон. Сетне се изкъпа, мушна се под хладните, безупречно чисти завивки на леглото, затвори очи и тутакси заспа.

Спа до вечерта. Вече по тъмно той излезе от квартирата — обръснат, парфюмиран, чист. Но приличаше малко на себе си, защото имаше под носа си късо подстригани мустачки и носеше очила. С бежовия си шлифер през рамо, малко разсеян и с безгрижен вид той тръгна към центъра на града.

Прибра се заранта, когато работниците бързаха да встъпят в дневната смяна.

С незначителни промени — такава беше програмата му през всички дни и нощи, които прекара в Пловдив: вечер излизаше, а се завръщаше заран.

Вечер Авакум отиваше в управлението, затваряше се в стаята на секретаря ѝ започваше да прелиства, въоръжен с бележник и молив, огромни купища листа. Интересуваха го ония дела, които съдържаха материали за пограничните произшествия през последните две-три години: преминаване на диверсанти във вътрешността, установяване и разкриване на шпионски резидентури, шпионаж по границата и пр. С напрегнато внимание четеше и препрочиташе страниците, където място на действие бяха момчиловските гранични райони или районите, съседни на Момчилово.

Преди да иде в управлението, Авакум се отбиваше в поотдалечения от центъра ресторант „Тракия“, където вечеряше в някой уединен ъгъл и слушаше музика половин час. Оркестърът беше добър и обикновено свиреше весели мелодии, но кой знае защо на Авакум ставаше някак си тъжно от тази весела музика, като че ли от подиума вееше студ, а неговият уединен ъгъл се намираще някъде на края на света. В тия минути много му се щеше да си поръча силно питие и чукаше с пръстена си по чинията, но когато дохождаше сервитьорът, той навъсено искаше сметката и бързо излизаше навън.

Лягаше си към седем часа заранта и ставаше в дванадесет. След като се освежаваше под студения душ, сядаше да обядва. Обедът му се състоеше от две големи чаши кафе и един тънък сандвич. После нареждаше цигари и пепелници пред себе си и започваше работа.

Още докато беше в Мадара, той поиска от управлението допълнителни сведения за Методи Парашкевов — празното място, което изпълваше неговото учителско битие между Девети септември и началото на 1947 година. Освен това той помоли полковник Манов да му изпрати координатите на тайните радиоемисии, засечени от нашите пеленгаторчици, и досиетата на геолозите от момчиловския пункт.

Материалите му бяха предадени на другия ден след като пристигна в Пловдив.

Сега портретът на Методи Парашкевов започна да се изяснява в съзнанието му. Разбира се, той беше все още в „три четвърти“ — в характеристиката на учителя липсваше момчиловският период, за да го види в пълен „анфас“. Но макар и в „три четвърти“, образът напълно съвпаднаше с ония предварителни представи, които Авакум си беше изработил за него.

В целия род на Методи Парашкевов, по баща или по майчина линия, нямаше лице, уличено в реакционни прояви. Всичките му близки и по-далечни роднини усърдно работеха сега в кооперативните стопанства, а двама от братовчедите му бяха наградени със сребърни медали за постигнати успехи в отглеждането на десертни сортове грозде „Димят“. Като учител Методи Парашкевов ще да е стоял настрана от политическите течения, макар че в някои от сведенията се загатваше за проявявани „скрити симпатии“ към прогресивно настроените ученици. Обаче нито един свидетел в нито един документ не обелваше дума дори за скрити симпатии към „десните“.

Повечето от сведенията очертаваха Методи Парашкевов като тих и крайно скромнен човек, небрежен към битовите си удобства, спартанец по дух. Намекваше се, че е малко затворен в себе си, че е мълчалив и с доста тежък характер. Но всички твърдяха, че е прекрасен учител, че обичал да чете научна литература и да ходи „сред природата“. След химията втората му любов била геологията — навсякъде, където учителствувал, той оставял за ползуване малки, но грижливо подбрани кристалографни сбирки. Някои пишеха, че не могъл да се ожени именно поради това — много време губел в събирането на разни камъчета и много пари пилеел за книги, инструменти и всевъзможни препарати и киселини.

Нямаше сведение, където да не се изтъкваше една друга негова особеност — ловната му страст. Тя била наследствена — по бащина

линия. Дядо му Игнат се славел из цялата околия като най-опитния майстор на вълчия лов. А Методи бил не само изкусен стрелец, но и превъзходен препаратор — нямало кабинет по естествена история, където неговите препарирани зайци и лисици, бухали и яребици да не изглеждали като живи.

Не можеше да се разбере обаче кое го е накарало да прекъсне битието си на учител, за да се пресели в София. Сведенията за тия две години не изобилствуваха с много материали. Бяха установени само няколко неща: че се е издържал с парите, които е получил от продажбата на бащиното си лозе, че си е купил ловна карабина от някакъв чужденец, вероятно англичанин, че е подавал заявление за служба при Минно-геоложкия институт. В този институт не бил назначен, защото на заявлението му имало резолюция от завеждащия кадрите: „Не отговаря политически.“ Хазяинът му от това време, един локомотивен машинист, беше дал такива обяснения за него: „Мълчалив, саможив, чете, ходи често на лов. Има чудесна пушка, прави си патроните сам, а убития дивеч раздава на всеки, който си поиска. Тих човек, но затворен. Жена ми Василка страшно се сърдеше заради камънака, с който пълнеше стаята си. На масата си винаги държеше големи и малки стъкла с разни химикали и всякакви увеличителни стъкла и различни чукчета. По едно време си купи дори един малък микроскоп, на вехто, но доста запазен, защото лъщеше, като да е от злато. Тоя ден го чухме за пръв път да свирка с уста. Сигурно е бил весел заради микроскопа. Гости не му идеха, наема си плащаше редовно, но за облеклото беше скъперник. Жена ми Василка, която го переше, поизкърпваше често яките на ризите му. Ние бяхме доволни от него, а и той от нас. Когато ни обади, че отива на село учител, жена ми много се разтъжи. Той й остави за спомен един хубав спиртник, чуждо производство.“

Като обобщил същественото от всичките тия документи, Авакум потри доволно ръце: засега нямаше никакви основания, за да се съмнява в идентичността на лицето X с Методи Парашкевов.

На петия ден от пристигането си в Пловдив Авакум замина за Смолян.

В Смолян го настигна писмо от полковник Манов. Полковникът пишеше:

„... И така, аз прочетох протоколите от първите няколко разпита на обвиняемия Методи Парашкевов. Прочетох тия протоколи с голямо внимание и мога да ти кажа, че сега зная по това дело толкова, колкото и в самото начало. Във всеки случай аз искам да ти процитирам няколко пункта, които на мене лично ми се виждат интересни.

На първия разпит нашият човек го подканил да приказва, като му задал обичайния въпрос: «Кажете ни нещо за себе си.» Методи Парашкевов въздъхнал: «Какво да ви кажа за себе си, когато вие ми отнехте възможността да свърша една интересна и полезна работа, на която възлагах големи надежди!» «Каква работа имате пред вид?» — запитал го следователят. Методи помълчал и се усмихнал: «Мислех да се оженя — казал и допълнил в същия дух: — За един стар ерген като мене това щеше да бъде значително събитие, за което си струва да се приказва, нали?»

Следователят го попитал: «Как ще ни обясните вашите чести разходки из планината.» Методи отвърнал: «Ходя на лов.» «На лов се ходи с пушка, а вие много пъти сте излизали без пушка. Нима може да се ходи на лов без пушка?» «Не може, разбира се — кимнал Методи и допълнил: — Но освен лов аз имам други интереси.» «А именно?» — запитал следователят. «Изучавам природата.»

Следователят го попитал:

— Вие, гражданино, твърдите, че вечерта на двадесет и втори срещу двадесет и трети август сте излезли на разходка източно от селото. А свидетели са ви срещнали на пътя, който води за село Лъките — посока, противоположна на тая, която вие сочите. Защо ни заблуждавате?

— Това си е моя частна работа — отвърнал учителят, стиснал устни и престанал да приказва по тоя въпрос.

На втория разпит следователят го попитал:

— Миналата година в местността Змеица беше убит при престрелка с органи на властта диверсантът Кадемов от село Лъките. Вие познавахте ли тоя човек?

— Познавах го — отвърнал Методи. — Той имаше вярно око и сигурна ръка. Беше добър ловец.

— Често ли излизахте на лов с Кадемов?

— Срецали сме се няколко пъти в планината.

— А спомняте ли си кога беше последната ви среща?

Методи отвързал твърде спокойно:

— Струва ми се, че това стана една година преди той да избяга на юг.

— А кога се видяхте след тази последна среща?

— Може би щяхме да се видим в деня на погребението му, но ме домързя да бия път до Лъките — усмихнал се Методи.

На третия разпит следователят го запитал:

— Вие, гражданино Парашкевов, отричате участието си в нападението над пункта. Но тогава как ще обясните наличието на следи от вашите пръсти върху разбитото стъкло?

— Ако бях детектив, щях да задоволя някак си любопитството ви — вдигнал рамене Методи Парашкевов. И след като помислил малко, добавил: — Има само една възможност — някой да е задигнал пръстите от ръката ми, когато съм спал. Задигнал ги е, отишъл е до пункта и с тях е разбил стъклото. А сетне се е върнал обратно и отново ги е оставил на мястото им. Вие как мислите?

— Това е несериозно — казал следователят.

— Напротив! То е толкова сериозно, колкото и цялото ви обвинение срещу мене! — стрелнал го сърдито Методи.

Товага следователят заповядал да донесат ампулата с хлороформа, пешкира и фасата от цигарата. И го запитал:

— Познавате ли тия неща?

— Че как да не ги познавам! — казал Методи. — Ампулата и пешкирът са безусловно мои, защото съм ги купувал с мои пари. А колкото до тоя фас — той го погледал някое време — аз не съм сигурен дали ще е от моя цигара, или от друга. Всички фасове си приличат като близнаци.

— Моля — казал следователят, — за фасата не се тревожете. Ние се погрижихме да го изследваме и експертизата установи по него

следи от вашите пръсти и от вашите обувки.

— Тогава и фасът е мой — усмихнал се Методи и добавил: — Спомням си, че когато минавах край пункта, аз захвърлих цигарата си някъде наблизо до прозореца и понеже духаше силен вятър — настъпих я, за да не направи пакост.

— Вие имате силна памет — казал следователят — и затова лесно ще си припомните как вашият пешкир се е напоил с хлороформ и по какъв начин се е омотал около лицето на старшината Стоян.

Методи Парашкевов дълго мълчал.

— Хайде, говорете! — подканил го следователят.

— От моя хлороформ — казал Методи — не е изпръсквана нито една капка през тая вечер, защото аз много добре помня делението върху ампулата — чертицата, до която беше стигнала течността. Сега течността си стои пак до същата чертица.

— А кой, освен вас може да потвърди това? — засмял се следователят.

Методи повдигнал рамене, после и той се засмял.

— Слушайте — казал той, — тази история с моя пешкир е наистина любопитна. Както е прелюбопитен и случаят с отпечатъците от моите пръсти. Ако сте добър следовател, вие трябва да изясните тия загадки — и за себе си, и за мен. Но ако си губите времето около моята скромна личност, аз ви уверявам, че вие никога няма да стигнете до истината.

— Засега истината се върти именно около вашата скромна личност — заплашил го следователят.

Методи помълчал някое време, после казал:

— Аз за себе си не се страхувам, защото в тая тъмна история не съм вземал абсолютно никакво участие и защото има разумни хора, които ще установят това. Нима може един човек в днешно време да бъде съден за престъпление, което не е извършил? Не ме карайте да се смея, моля ви се, защото аз не съм от хората, които много обичат смеха.

Така приключи третият разпит.

Обвиняемият, изглежда, не разбира или не схваща трагичното положение, в което е изпаднал. Тази наивност е хубава и в същото време тя съдържа нещо ужасно в себе си. Хубавото е това, че човекът е спокоен и не живее в страх. А ужасното се състои в неговия

оптимизъм, във вярата, че всичко ще свърши добре и че никаква опасност не виси над главата му. Той не знае, че фактите и веществените доказателства по това дело са такива, че тутакси може да бъде даден под съд. Опит за предумишлено убийство, нападение над военен пункт, задигане на документ със стратегическо значение — ти знаеш как законът наказва това. И ако все още обвинението не е отишло в ръцете на прокурора — причината не е в липсата на доказателства срещу обвиняемия — такива доказателства има и те са от безспорен характер! Причината е в нашето желание да разнищим колкото се може повече нишки на престъплението, тоест да разкрием организацията му, хората, които участвуват в него, и централата, която ги движи. Разбира се, ако ние ударим на камък, ако следствието се проточи и загуби перспектива — Методи Парашкевов, макар и единствен в това дело, ще бъде изпратен на съд. Така стоят нещата засега.

Що се отнася до нашите контрамерки, които ние взехме извън твоето командироване в Момчилово — резултатите от тях не са особени, но ти трябва да ги, знаеш. Първо. По всяка вероятност стратегическата скица не е прехвърлена през границата: момчиловският граничен участък и съседните участъци са под усилено наблюдение. Не е констатиран нито един опит дори за доближаване до граничната линия. Но това съвсем не означава, че този документ не е попаднал в ръцете на чуждото разузнаване. Второ. От усилените радиопеленгаторни засечни пунктове е заловена само една кратка шифрограма, предадена по ултракъсовълновата станция на двадесет и четвърти август, двадесет километра от Момчилово, посока север-северозапад. Мястото на тайната радиостанция не е зафиксирано с абсолютна точност — емисията е траяла около половин минута. По време на предаването близо до граничната линия е летял чужд самолет.

Ще ти изпратя — и сигурно още утре — засечните пунктове на предишните две ултракъсовълнови емисии, а така също и приблизителните координати на мястото, откъдето е предадена последната шифрограма. За съжаление и трите шифрограми не са още дешифрирани. Но е установено, че станцията приемател е една и съща. Имай грижата да уговориш редовна и извънредна свръзка със Смолянското окръжно управление и да си осигуриш — макар и в повечето случаи като «археолог» — помощта и сътрудничеството на

всички добри хора. Бъди внимателен и извън населените пунктове не ходи никога без заредено оръжие. Наредил съм да имаш денонощна радиовръзка със София...“

Авакум прочете това писмо в стаята на хотела, където беше останал да ношува. Той записа някои данни в тефтерчето си, после запали клечка кибрит и изгори писмото.

Облегна се върху рамката на прозореца и гледа дълго навън. Утрото беше навъсено, сиво. Над хълмовете лежеше оловно небе.

Първата среща с този човек се е запечатала в паметта ми с най-мрачни бои. Ето как стана това.

В Момчилово има две кръчми (аз ги наричам постарому тоя тип заведения): по-голямата и по-нова от тях носи на челото си модерна ламаринена фирма с внушителен надпис „Ресторант «Карабаир»“. Ресторантът заема половината от новата сграда на селкоопа, има широки прозорци, които гледат на площада, а вътре е чистичък, спретнат, с бели покривки върху масите и с високи лавици зад лъскавия тезгях. Момчиловци много се гордеят със своя нов ресторант и на драго сърце се отбиват вътре, за да си пийнат ментовка и послушат радио, макар и да се притесняват донякъде от белите му покривки и от гладко рендосания му дъсчен под. Тук идват на обяд тримата учители от местното училище, счетоводителят на стопанството и майорът картограф Стефан Инджов. Вечерно време тази сериозна компания се увеличава с двама души — младия агроном и съпругата му, винаги щастливо усмихната и винаги с жълто невенче над ухото си.

Другата — старата момчиловска кръчма — се намира в източния край на селото, току пред кръстопътя, където се срещат двата друма — от Горната махала и за село Лъките. Тя се помещава в едноетажна ниска сграда — овехтяла от годините и олющена от времето, с един-единствен прозорец, препречен с железни пръчки, с четири каменни стъпала пред тесния вход. Под надвесената и плочеста стряха няма никаква фирма. Едва се чете полуизтрит от дъждовете надпис, може би писан преди четвърт век от ръката на някогашния собственик:

СПИРТНИ НАПИТКИ И ТЮТ. НА ДРЕБНО

Отдолу, където ще да е било името на кръчмаря, има сравнително прясна лента, теглена издебело с червена боя.

Момчиловци наричат тази кръчма Илчова механа.

Вътре Илчовата механа не изглежда толкоз удобна, колкото е отвън. Тя е широка — побира около десетина дъсчени маси, поставени на по два разкрача една от друга. Подът е земен, таванът ѝ е от почернели дебели греди. Дървеният тезгях е натъкмен право срещу входа, но малко надясно, а отляво, в ъгъла, има старинен оджак с повесена верига над огнището. Сводът на оджака е масленочерен — пушилката на огъня го е близала сигурно от десетилетия, та чак до наши дни.

Между огнището и тезгяха има врата, но сега е останала само касата ѝ с пантите, а самата врата е откачена. Оттук се влиза в една малка соба със сковани ниски миндерлъци покрай стените. Миндерлъците са покрити със стари, изтъркани от сядане шарени черги. По тях преобладава жълтият цвят — широки жълти ленти, обиколени с червени и сини правоъгълници. В средата на собата е поставена дълга маса с поокуцели вече къси крачета. Светлина влиза през едно тясно продълговато прозорче, обърнато точно срещу кръстопътя. Понеже кръчмата е достроена на едно повдигнато място, през това прозорче може да се види дори минарето на схлупената джамия в Горната махала и значителна част от пътя, който води до село Лъките.

„Карабаир“ привлече, разбира се, лъвската част от постоянната клиентела на Илчовата механа. „Карабаир“ имаше и радио, и бира през лятото, и топла чорба за закуска, и много видове мезета за ракията. Той се посещаваше от по-видните ръководители на селските работи и беше станал като клуб на позабогатялото през последните две-три години кооперативно стопанство. В „Карабаир“, както и в модерната сграда на смесеното училище, момчиловци като да виждаха външния символ на новото, което беше настъпило в техния живот.

Илчовата механа, която се славеше с буен живот в миналото, започна изведнъж и някак ужасно да старее, да усамотява, заприлича на изоставен паметник, напомнящ далечни и безвъзвратно отминали неща. Тя повече се посещаваше от старци, от неколцина тихи пиячи, посещаваха я сегиз-тогиз дърводобивници от Горната махала, които все още не можеха да свикнат с белите покривки на „Карабаир“.

Че беше безнадеждно изостанала от живота като старите речни воденички — по това не можеше да се спори. Но че в нейните бъчви имаше по-отлежало, силно и чисто вино от виното на „Карабаир“ — в тази истина само неопитни хора биха могли да се усъмнят. Марко Крумов — комуто селкоопът беше възложил стопанисването на Илчовата механа, — не признаваше никакви ментовки, ликьори и прочее изкуствени питиета, с каквито се тафреше по лавиците си „Карабаир“. Но Марко Крумов винаги държеше под тезгяха няколко дамаджанки с жълта сливовица — кой знае как и откъде доставена, ароматна, огнена сливовица, която караше беловласите старци да си спомнят младите години, а дърварите от Горната махала да се похващат за ножовете си и да святкат като рисове с очи. „Карабаир“ се гордееше с мезетата си, но не можеше и насън да мечтае за специалитета на Илчовата механа печените лютивни чушленца, накиснати в олио и винен оцет. Вярно е, че и там поднасяха чушки, но те бяха облагородени, сладки или едва налютяваха, пък чушленцата на Илчовата механа бяха същински зелени пламъчета, изскочили из самия ад. Трябваше човек да има език, подплатен с два ката гьон, за да не се просълзи от непостижимата им лютивина.

В Илчовата механа нямаше чорба и готвено. Марко Крумов гощаваше верните си клиенти с тлъста овнешка пастърма, позатоплена на жар солена сланина, пържеше им яйца с лук и сирене, печеше под връшник охранени петли.

А какъв беше на вид този Марко Крумов? На вид той нямаше нищо общо с управителя на „Карабаир“. Оня, беше сух и строг, гледаше недоверчиво, приличаше на ловец, застанал на пусия в гюме. А Марко имаше солиден корем и червени младежки бузи — макар и да надхвърляше петдесетте. Мустаците му, по хайдушки засукани нагоре, правеха, червендалестото му лице да изглежда много юначно. А очите му, винаги лукаво засмени, пъдеха мъката от сърцето на човека и напомняха, че на тоя свят освен грижи има място за цяло море от удоволствия и веселби. Представете си тази фигура с щръкнала като четина посивяла коса, с огромни и космати ръце, голи до лактите, с престилка, която никога не е бяла, и вие ще имате представа за човека, който управляваше и стопанисваше Илчовата механа.

Ах, аз много обичах това старо бордейче! И не заради лютивите чушленца, от които ми е идвало да рева с глас. Аз гълтах тези зелени

пламъчета пряко сила, само за да не ме гледат достойните посетители на Илчовата механа с насмешка и пренебрежение. И към жълтата сливовица никога не съм имал слабост, а овнешката пастърма не можех изобщо да понасям. Разбира се, не искам да кривя душата си, като отричам, че виното ми е харесвало. Да — виното и печените петли винаги са ми харесвали, обичал съм ги и ще продължавам да ги обичам, въпреки че такава една обич не е твърде свойствена за положителен човек като мене. Аз прерових много литература и никъде не открих подобна слабост у ветеринарните лекари — да обичат вино и печени петли.

Но както и да е! Дори само лимонада и лютивви чушленца да имаше в тази Илчова механа, аз пак щях да ходя там, а какво ме привличаше — и сега не зная. В двете соби беше винаги сумрачно и някак тъжно и глухо. Но в оджака пърпореше огнец, подскачаха пламъчета и аз често седях на трикрако столче срещу огнището и ровех с пръчка в пепелта. Това беше много приятно, особено есенно време и зиме. Слушах как вятърът шушне в комина или как вие снежната виелица и си мислех за разни неща. Най-напред мислех за кравата Рашка, защото аз съм ветеринарен лекар, пък Рашка е голяма гордост на нашето стопанство. Мяркаха се в мислите ми и други неща, като например резедавия шал на моята колежка, доктор Начева или миглите ѝ, по които веднъж видях полепнал снежец, или ми се струваше, че някъде до мен, но пак срещу огъня седи на трикрако столче едно същество в бяла рокличка и протяга ръцете си към жарта. Аз много ясно виждах тия малки и бели ръце, протегнати към огъня, и ми ставаше смешно. Имаше защо да се смея, разбира се. Нима не е смешна такава картинка: момиче в лятна рокля, в снежнобяла рокля, седи срещу огъня с протегнати ръце. Ако имаше на раменете си шал, един резедав шал например, а под шала — жълт пуловер с висока яка, какъвто носи доктор Начева — всичко щеше да бъде напълно в ред и аз нямаше да се смея... Но изобщо сигурно ще да съм мислил повече за нашата Рашка, защото тя даваше рекорден млеконадой и ние много се гордеехме с това.

Та на въпроса — защо обичах да ходя в Илчовата механа — аз и сега мъчно мога да отговоря. Може би ходех там заради огнището — да си пека картофи в горещата пепел.

Работите в Илчовата механа се промениха донякъде, след като от София пристигна геоложката група. Най-напред всички тези личности, както трябваше да се очаква, удостоиха с вниманието си чистичкия и модерен „Карабаир“. В това нямаше нищо чудно, хората бяха свикнали на удобства, пък и сигурно радиото ги привличаше. „Карабаир“ им предлагаше супа и готвено всеки ден.

Илчовата механа си живееше тихичко и постарому. Освен мене тук идваше понякога и учителят Методи Парашкевов, а бай Гроздан, председателят, на път за „Карабаир“ честичко се отбиваше, за да си поизплакне гърлото с шишенце анасонлийка. Това той правеше стоешком, до тезгяха — уж бързаше, все не му стигаше време да поседне. Пък аз знаех, че бързането му си има друга причина — боеше се човекът да не каже някой: виж го ти, председателят поддържа старото! Затова пиеше анасонлийката си на крак. А Методи Парашкевов, противно на старите ергени, малко приказваше, малко пиеше, но много ядеше лютивичушки и хляб. Случваше се понякога да донесе на бай Марко Крумов заек или див петел. Бай Марко приготвяваше дивеча по мъжки, по ония забравени вече закони на хайдушките поляни. Но и в тия тържествени за Илчовата механа случаи Методи Парашкевов не се трогваше много. Той си ядеше лютивичушките, топеше огромни зальци в парещата им настойка, а от дивеча похапваше малко. Може би му се щеше за нас да има, ние да ядем повече, та затова се въздържаше.

Веднъж, на един такъв тържествен обед — в калената тенджерка имаше задушен заек, — Методи Парашкевов доведе Боян Ичеренски — заместник-началника на геоложката група. Боян Ичеренски беше лаком човек, сам изяде половината заек и сам отопи половината от винения сос. Ние с Марко Крумов не бяхме много възхитени от тази лакомия, но Методи Парашкевов като да се стапяше от блаженство. Сякаш сам той беше излапал половината заек.

От този ден в Илчовата механа настъпи онази промяна, за която одева стана дума.

След като се наяде до насита и изпи литър и повече вино, Боян Ичеренски поразкопча ризата си, въздъхна дълбоко и захвана любопитно да оглежда обстановката. Ние се хранехме в малката соба.

— Ама че бърлога! — засмя се той и помълча. И пак се засмя: — Аз, че квартирата ми е на хвърлей камък оттук, да не знам тази лисича

дупка, ами се мъкна в онази ахчийница на центъра! Бива ли, даскале!

Методи Парашкевов кимна щастливо с глава. И на мен ми стана приятно; промънках: „Разбира се, разбира се!“ — но Боян Ичеренски не ми обърна никакво внимание. А Марко Крумов, изпаднал във възторг от откровението на геолога, тозчас принесе две нови половници с вино на масата.

Тук е мястото, струва ми се, да кажа няколко думи и за този Боян Ичеренски. Когато стана произшествието в Илязовия двор, той се беше запилял при жена си в Пловдив, та затова отложих описанието му за по-сетне. А той като тип имаше интересни неща в портрета си, макар и да не беше такъв хубавец като капитана от артилерията Матей Калудиев. Преди всичко Боян Ичеренски правеше впечатление с масивната си снага и с масивната си глава. На височина нямаше повече от метър и седемдесет сантиметра, не изглеждаше дебел, но тежеше точно сто килограма аз с очите си видях това, когато се премери върху децимала на селкоопа. Той имаше рамене на борец от най-тежка категория, къс и як врат и мишци, на които би могъл да завиди и най-жилавият дървар от Горната махала. Главата му беше лъвска широко чело, изпъкнали скули и могъщи челюсти с четвъртита брада. Най-интересно у него бяха очите — жълто-кафяви, но повече жълти, когато беше сърдит или весел, и повече кафяви — в минути на замисленост или умора.

Гласът му беше топъл, ясен, движенията — меки, точни, неочаквано деликатни за тази огромна маса от мускули и месо. Той умееше да прави хората весели, а сам малко се смееше, настройваше ги да пеят, а него не чух нито веднъж да запее.

Беше човек със заслуги — имаше в актива си няколко открития на минни полета в Маришкия басейн и в гористите пазви на Странджа, но страшно мразеше да говори за себе си или да слуша хвалби по свой адрес.

И той си имаше особености и някои чудновати черти в характера си, но за тях — допълнително, когато му дойде времето. Сега аз ще спомена само една от тия черти — Боян Ичеренски беше с всичките си познати любезен и внимателен, но някои от тях той като че ли не забелязваше, приказваше им, без да ги вижда, сякаш бяха за очите му празно пространство. Към последните кой знае защо и аз се числях. Пък аз бях ветеринарен лекар на района.

Но това е личен въпрос. Ставаше дума за промяната, която настъпи в Илчовата механа. Още на другия ден Боян Ичеренски доведе със себе си капитана от артилерията и минния инженер Кузман Наумов Христофоров. Капитан Матей Калудиев много се въодушеви, като видя обстановката. Той възседна един стол и доста бойко подвижна на управителя:

— Старшина!

Марко Крумов дотича, прибра корема си и прилепи длани до шевове на престилката.

— Какъв огън имаш в раклите — боен или халосен?

— Само боен, другарю капитан! — рече управителят и мустаците му подскочиха няколко пъти нагоре.

От този ден в малката и мрачна соба на Илчовата механа отново започна да кънти весел живот. Геолозите с капитана, даскалът и моя милост редовно седяхме обед и вечер около ниската продълговата маса, бърбяхме и спорехме за какво ли не, понякога си пеехме разни песни и незаетите ни с работа часове летяха, както се казва, неусетно. Аз току-що споменах, че си пеехме разни песни, но трябва веднага да поясня, че това правехме ние — капитанът и аз, — даскалът ни пригласяше изтихо, Ичеренски тактуваше с пръстена си по масата, а Кузман Наумов, както винаги, чумереше вежди и изтежко въздишаше. Но, общо взето, беше весело. Появиха се печените под връшник петли и стана още повесело.

Бай Гроздан, председателят, като видя такава лична компания, събрана накуп под стария покрив, доби мъжество и решително се присъедини към нас. Този ненадминат специалист по тютюневия разсад беше отличен певец: запееше ли нежните и малко тъжни родопски песни, дори Кузман Наумов вдигаше очи към тавана и някак виновно и гузно поклащаше глава.

Само началникът, майор Инджов, не се присъедини към нас. Но и той се отбиваше понякога пътем, защото негово задължение беше да контролира подчинените си. Влизаше намръщен и строг, какъвто си беше винаги, присядаше на самия край на миндера и строго мълчеше. Тогава „старшината“ Марко Крумов му поднасяше върху дървена талерка чаша сливовица, подсладена с малко мед, и работата се оправяше донякъде. Но изобщо началникът не стоеше дълго при нас. Все пак той беше началник и ние не му се сърдехме.

Така неусетно, както казах одеде, летяха незаетите ни с работа часове. Аз обикнах тия хора, макар че Боян Ичеренски все не ме забелязваше и макар че капитанът от артилерията започна все по-често да прескача до село Лъките: в село Лъките имаше амбулатория и там царуваше моята колежка, доктор Начева. Тя обичаше да намята раменете си, с резедав шал... Но както и да е! Аз нямах основание да гледам с лоши очи на капитана заради това, че ходел до село Лъките. Той имаше мотор — защо да не ходи?

Рашка даваше редовно висок млеконадой, а в района нямаше ни шап, ни кокоша чума, кооператорите очакваха добри пари наесен, когато изведнъж се случи това неприятно нещо — произшествието в Илязовия двор. Ние бяхме смутени, поразени, като да беше паднал гръм досами нас. Всъщност гръм наистина падна и досами нас — арестуваха нашия прекрасен побратим по маса Методи Парашкевов.

Неговото място на миндера стоеше празно.

Ние пак се събирахме в малката соба, но да кажа, че ни беше весело, сигурно ще излъжа. Капитанът, който не беше сантиментален човек, захвана да въздиша, а Боян Ичеренски стана мълчалив, потъмня, изглеждаше като страшен градоносен облак. Само Кузман Наумов като че ли не се промени. В очите му се четеше дори някакво злорадство, но си мълчеше.

В такова недобро настроение ни завари Авакум Захов. А защо в паметта ми е останал лош спомен от нашата първа среща, аз ей сега ще разкажа.

Тъкмо бяхме седнали да обядваме — Марко Крумов ни гощаваше с пържени яйца, — дочухме откъм кръстопътя клаксон на автомобил. Ние се ослушахме, а Боян Ичеренски тозчас се изправи и надзърна през прозореца.

На масата седяхме в пълен състав, което ще рече, че и началникът беше при нас и сърбаше мълчаливо медовината си. Всъщност само той единствен не обърна внимание на клаксона.

— Кола от окръжния съвет — каза Боян Ичеренски и отново седна на мястото си. После допълни, като си отчупваше парче хляб: — Тази кола и друг път е идвала тук. Аз съм запомнил номера ѝ.

Бай Гроздан се почеса по тила.

— Сигурно ще е окръжният агроном — каза той и лицето му изведнъж доби угрижен вид.

Докато ние гадаехме кой ще е гостът, нашият метр д'отел вече гръмогласно канеше някого в собата:

— Молим, заповядайте вътре, влезте!

И авторитетно се разпореждаше:

— Момче, дай куфара тука, не стой до вратата!

И на прага застанаха двама души: единия тутакси познахме — беше секретарят на окръжния съвет. Другият — по-тънък, по-висок и по-млад — виждах за пръв път. Той беше облечен в сив спортен костюм, носеше праметнат на рамото си бежов шлифер, с една дума — имаше доста изискан вид. Лицето му беше възслабо, строго и малко уморено. Не блестеше с привлекателната хубост на капитана, но излъчваше една особена, вгълбена съсредоточеност и много спокойствие. И един белег биеше веднага в очи — лявата му вежда беше черна, а дясната — тя беше червена, изглеждаше намазана като с червена боя.

Секретарят на окръжния съвет много бързаше. Той изпи на крак половин чашка вино, поблагодари и с няколко приказки ни обясни как стои работата с нашия, гост. Авакум (той го назова с истинското му

име, но има ли значение за разказа?), Авакум Захов бил историк, археолог, изпращала го академията да проучи старата история на момчиловския край, та щял да остане някое време на село.

— Брей! — чукна се бай Гроздан по челото. — Ние, в съвета, получихме писъмце от нам какъв си институт да оказваме услуга на еди-кой си. — Той се позамисли: — Скоро беше, преди ден-два!

Секретарят на окръжния съвет изказа увереност, че ние ще помогнем на Авакум да се настани на по-удобно място, и понеже много бързаше за някъде си, където го чакали, пожела ни ползотворна работа и си отиде. Майорът допи медовината си и излезе да го изпрати.

Сивата кола изчезна по посока на Лъките.

Боян Ичеренски, когото по мълчаливо съгласие бяхме избрали за наш старейшина покани Авакум до себе си, наля му чаша вино и поръча на Марко Крумов да му приготви нещо за ядене. После, както си му беше редът, започна да ни представя един по един на учения човек.

— Това е бай Гроздан — кимна той към председателя и добродушно му се усмихна. — Председател на стопанството и татко на насущния хляб наш. Добър човек. Тоя до него, начумереният, дето прилича на човек, налапал цяла торба с киселици, това е прочутият минен инженер Кузман. Кузман Наумов Христофоров. Но много пие и много мълчи. Загадъчен екземпляр. Сега внимавай! — Той посочи с глава капитана. — С негова милост не те съветвам да мериш силите си на любовния мегдан. Ще те глътне като мушица. Той има големи заложби, а отгоре на всичко е и артилерист. Завършил е академия и ако не го погуби без време някоя Станка пердю, той непременно ще стане генерал. Простете ми за откровеността, капитане, аз много ви обичам. Хайде наздраве!

— А защо забравихте тоя момък? — попита го Авакум.

Въпросът му се отнасяше до мен. Аз се изчервих.

— Тоя ли? — Боян Ичеренски вдигна рамене и снизходително се усмихна. После рече: — Като го гледаш такъв, кажи ти нещо за него. Аз нямам мнение — И пресуши чашата си.

И Авакум пресуши чашата си. Аз изтръпнах и наведох очи.

— Тоя момък (боже мой, той нямаше и пет години повече от мен, а ме наричаше „момък“!) — тоя момък — каза Авакум и погледна през прозореца, като че ли аз се намирах на пътя, а не седях срещу него — е

по душа поет, но се занимава с ветеринарна медицина. Вероятно той е ветеринарен лекар. При това аз се обзалагам, че той си гледа добре работата въпреки поетичните си наклонности. И, струва ми се (тук Авакум лекичко въздъхна), че е влюбен, и нещастно влюбен. Впрочем това, че е влюбен, не е нещастие. Да любиш, е хубаво дори когато момичето не отвръща с взаимност.

Аз сякаш потънах в земята от неудобство и срам и много се разсърдих. А капитан Матей Калудиев захвана гръмко да се смее. И много безочливо при това, защото аз чудесно знаех, че доктор Начева не го беше викала в амбулаторията си, а той пръв се беше натрапил там.

Боян Ичеренски мълчеше и учудено гледаше нашия нов познат.

— Кога можа да проучиш биографията му толкова подробно? — полюбопитствува той.

В това, че аз бях предмет на разговора, имаше нещо, което ме засягаше, разбира се. Но ми беше обидно и тъжно и аз не зная защо.

— Нищо не съм проучвал — каза Авакум. — Аз пристигам направо от Смолян и стъпвам за пръв път на момчиловска земя. Ако съм улучил нещо вярно за този момък, то се дължи преди всичко на моя реставраторски усет. Вие трябва да знаете, че аз съм археолог, но и реставратор в същото време. Занимавам се с реставриране на разни старинни вазички, гърненца и прочие битови принадлежности, които ние намираме строшени на десетки парчета в земята. В Софийския археологически музей аз имам дванадесет теракоти, възстановени от моята ръка. Това е доста доходна работа, защото се заплаща добре. Но изисква сръчност и много изострена наблюдателност. И преди всичко наблюдателност. Та искам да кажа, че моята професия ме е приучила да виждам всякакъв вид тънки подробности. Такава подробност например са очите на тоя момък. Аз, реставраторът, веднага виждам в тях една особеност. Много са чисти и някак си замечтани. И друга особеност — той има високо и гладко чело. Тия две неща — очите и челото — ме карат да мисля, че момъкът притежава поетически наклонности. А че се занимава с ветеринарна медицина, това всеки може да разбере, стига да погледне левия джоб на сакото му — оттам се подава едно неврологично чукче за едър добитък. Другарят Христофоров не носи в джобовете си неврологично чукче за добитък, защото не се занимава с ветеринарна медицина. А от какво

заклучавам, че е влюбен и че не му върви в любовта? Вижте сенките под очите му — това е резултат на безсъние. Но той няма вид на млад човек, който прекарва разгулно нощите си. Този млад човек не спи или малко спи, защото нещо чопли сърцето му. А щастливият, задоволеният влюбен спи като младенец. Щастливият влюбен има здрав апетит и добър сън. Нали, другарю капитан?

Докато той говореше, Марко Крумов постави на масата пред него чиния с пържени яйца и една прясно опечена наденица.

— Ха приятен апетит! — пожела му бай Гроздан.

— Апетит никога не ми липсва — засмя се Авакум. И като си режеше деликатно наденицата, той попита Ичеренски: — Нали ме бива в реставрацията, а?

— Дума да няма! — съгласи се тутакси геологът и някак си замислено се усмихна.

Авакум го изгледа доста нахално и каза:

— Но за всяка реставраторска работица мен ми плащат пари. Аз не съм свикнал да гоня Михаля за тоя, дето клати гората. Вие без друго трябва да ми платите обода, дето ви разкрих портрета на другаря ветеринар.

На Ичеренски му стана много весело. Всички се смяха от сърце. Само бай Гроздан, председателят, поклати недоволно глава.

— Не е хубаво туй, дето ти всичко обръщаш на пари — каза той. — Учен човек, а окоето му все в парата!

— Ах, не ми се сърди, другарю председател! — погледна го мило Авакум. — Великият Наполеон Бонапарт е казал: „Дайте ми пари, и светът ще бъде мой.“ Аз съм малко по-скромен човек от Наполеон, затова казвам: Дайте ми пари, за да си инсталирам баня и ватерклозет в бъдещия си апартамент. Нашата кооперация, дето съм внесъл пари за апартамент, отказва да ми инсталира вана с душ и друго едно душче за по-интимния тоалет. Пък аз обичам тия неща.

Всички се смяха, дори бай Гроздан се усмихна. И аз се помъчих да се засмея.

Тогава Авакум каза на Марко Крумов:

— Туй, дето аз изконсумирах, ще го заплати този почтен мъж. — И посочи Ичеренски. — А сега дай по едно вино на всички ни, че и на себе си налей!

После стана дума за квартирата.

Бай Гроздан, комуто очевидно археологът не се хареса много, захвана да усуква: имало някоя и друга по-святна стая в селото, но учителите и геолозите били наели всичките. Та изобщо било трудно да се намери квартира.

— Той може да се настани временно в моята амбулатория — казах аз, макар че имах достатъчно причини, за да не бъда любезен с този човек.

— Това е разумно — рече Ичеренски.

Авакум въздъхна.

— Аз съм много чувствителен — каза той. — Винаги губя настроение, когато видя болно добиче. А пък мерне ли ми се спринцовка с игла пред очите — изпадам в меланхолия за цяла седмица.

— А пък аз хиляда спринцовки да видя — нищо ми няма! — ухили се Матей Калудиев. После този веселяк каза: — Нямам нищо против да си съжителствуваме двамата в моята стая. Тя е широка и има южно изложение.

— Прекрасно кимна Авакум. — Аз имам голяма слабост към стаите с южно изложение. Моят бъдещ апартамент ще има два прозореца, които гледат на юг. Но аз съм капризен на сън, имам силно развит слух и не мога да понасям хъркането. Изпадам в ипохондрия, когато чуя някого да хърка до мен.

Бай Гроздан сви нетърпеливо рамене, но не каза нищо.

— Аз не хъркам — обади се съвсем ненадейно Кузман Христофоров.

Всички трепнахме и като по команда помълчахме една минута.

Пръв се съвзе Авакум.

— Много благодаря за добрите чувства — каза той, като се взираше напрегнато в лицето му — Аз с удоволствие бих съжителствувал с такъв способен минен инженер. Винаги съм уважавал минните инженери. Но ти, приятелю, имаш навик да бърбиш в съня си, нали? Съжалявам!

— Нищо! — кимна Кузман и си наля вино.

Ние пак помълчахме.

— Вижда се, че за твоя милост трябва да се удобства — подхвана някак насила бай Гроздан. — Балабаница имаше такава стая: широка соба, като за трима, на втория кат — пълна самостоятелност!

— При Балабаница? — погледна го лукаво Матей Калудиев и намигна.

— Ех, и ти! — начумери се Ичеренски. Той отчупи един зальк хляб и започна бавно да го мачка под палеца си.

Бай Гроздан го погледна и лицето му тутакси доби вид на човек, извършил непростима грешка. Той поиска да каже нещо, отвори уста, но наведе главата си и замълча.

Матей Калудиев подсвирна и се извърна към прозореца.

— Какво? Да не би тази удобна стая да сте я обещали някому? — попита Авакум.

Ние се спогледахме. Явно беше, че на този фронтален въпрос трябва да отговори Ичеренски. В края на краищата ние се бяхме съгласили той да бъде старейшина на нашата маса.

Така и стана.

Ичеренски се прокашля и взе думата.

— Тази работа стои малко особено — каза той. — Бай Гроздан има на ум стаята на Балабаница, която притежава известни удобства, това е вярно.

— Пък и Балабаница си я бива — намигна лукаво Матей Калудиев.

— Тук няма място за шеги! — смъмри го Ичеренски. Той помълча някое време. — Има само едно неудобство — още не се знае какво ще стане с човека, който я държи!

— Бъдете спокойни — каза Авакум, — този човек едва ли ще излезе скоро от затвора.

Ние го погледнахме втрещени. Лицето на бай Гроздан загуби жизнерадостния си цвят, а по устните на Кузман Христофоров се плъзна някаква зла и в същото време страдалческа усмивка.

— Непременно ще бъде обесен — повтори с весела усмивка Авакум. Той запали цигара и удобно се облегна на миндера. — Секретарят на окръжния съвет ми поразправи доста неща. Методи ли, как беше...

— Методи Парашкевов — промънках аз.

— Именно. Всичко си признал човекът, от игла до конец.

— Странно — каза Ичеренски.

Бай Гроздан тежко въздъхна. Като че ли него щяха да бесят, а не Методи Парашкевов.

— Тоя тип седеше тук, на тази маса, между нас! — Капитанът удари с юмрук по масата и се похвана за кобура.

От удара, който можеше да повали едно теле, чашката на Кузман Христофоров подскочи и виното се разля по коленете му. Виното се разля по коленете му, а той остана неподвижен.

— Който не умее да се смее и не обича да приказва за жени — нему вяра да нямаш! — заключи философски капитанът и поклати законително глава.

— Но аз съм имал късмет! — засмя се весело Авакум. — Както виждате, всичко се нарежда в моя полза. Преди една година, като бяхме на разкопки около Никополис ад Иструм, една стара циганка ми гледа на боб и ми каза, че съм се родил под щастлива звезда. Така ми каза: „Ти си роден, сине, под щастлива звезда. Но таз звезда възлиза на небето, когато гроздето узрее и кукурузът стане за бране. По туй време всяка работа, дето ще захванеш, ще ти спори.“ Тъй ми каза тогаз циганката при развалините на Никополис ад Иструм и аз мисля, че тя не е сгрешила. Тези циганки понякога много познават. Съдете сами: кое време е сега? Ранна есен. Гроздето е узряло, кукурузът е станал за бране. Тоест — моята звезда е изгряла на небето. Значи — ще имам удобна квартира и приятна хазяйка. А тия неща — ще се съгласите, защото и вие сте хора на науката — имат голямо значение в изследователското дело.

Капитан Калудиев каза съвсем ненадейно:

— Ние с теб ще станем добри приятели, любезни!

Той наля чашата на Авакум, наля и своята, па се протегна над масата и целуна звучно археолога по лявата буза.

На свой ред и Авакум направи същото. После те чукнаха чашките си и ги изпразниха до дъно.

— И все пак — каза Ичеренски, комуто доброто настроение се беше възвърнало отново — аз не те съветвам да живееш в тази квартира. Помисли си. Нима е приятно да се живее в квартирата на обесен?

— Но, приятели — засмя се Авакум, — а нима аз имам вид на човек, който се бои от привидения?

Ние мълчаливо се съгласихме, че той няма такъв вид.

Тогава Ичеренски се надигна от стола си, прозина се шумно и бавно тръгна към вратата.

— Ти забрави да платиш, другарю! — подвикна подире му Авакум.

Аз изтръпнах. За кой ли път изтръпвах този ден! Та може ли да се подвиква по такъв нахален начин на човека със заслуги, на учения, който беше открил толкова много нови находища с мед! Макар и да не го обичах в душата си, аз го уважавах и кой знае защо — боях се от него, както едно време се боях от учителя си по математика.

Но Ичеренски само се усмихна.

— Не се безпокой, момчето ми! — каза той. — Днес е сряда, а в сряда аз заплащам всичко, каквото се консумира на тази маса, включително и консумацията на гостите. Доволен ли си?

— Много — каза Авакум. — Премного съм доволен. Аз обещавам най-тържествено пред тази честна компания, че всяка сряда ще ти бъда редовен гост.

— Благодаря — кимна леко Ичеренски. — Ще ми бъде драго, разбира се. Аз обичам деликатните хора.

Току-що беше прекрачил прага, и Авакум скочи подире му.

— Тъкмо ще ми покажеш къде е къщата на злодея с прекрасната хазайка! — засмя се той.

По лицето на Ичеренски като да премина сянка. Той се спря, помълча миг-два, сякаш размисляше дали да наругае нахалника и с какви думи. Но изглежда, че преодоля възмущението си, защото каза спокойно и доста прилично:

— Къщата на злодея? Но тя се вижда оттук — защо е необходимо да те водят? — Той посочи прозореца: — Третата от лявата страна, с кирпичения зид отпред.

— А-ха — каза Авакум. — Виждам.

— Аз ще те заведа — въздъхна бай Гроздан. — Трябва да ида с тебе. Балабаница няма да те приеме без човек от съвета — тъй си му е редът. — Той махна с ръка и кривна овнешкия си калпак. — Нейсе, да вървим!

Авакум вече стоеше на прага.

Ето колко ужасни бяха впечатленията ми от първата среща с този човек.

Разбира се, сега аз имам съвсем друго мнение за него. И отношението ми е друго. Но ако ме запита някой: „А какво е?“ — аз доста ще си помисля, преди да отговоря. И не зная дали ще отговаря точно, дали няма да сбъркам. Две неща обаче ми са съвършено ясни. Първо — аз се възхищавам от него. Но и това възхищение е малко особено. Аз се възхищавам например от едно ярко цвете, от една полянка сред гората. Но като мисля за този човек, струва ми се, че виждам пред очите си някаква сурова планинска панорама с шеметни пропасти под краката и с още по-шеметни височини. В ушите ми бучат водопади, блестят късчета от небесната дъга над разпенените въртопи; на възбог, във висините, неподвижно е застанал орел. И такава панорама радва очите ми, но аз ѝ се радвам малко по-другояче — не така, както на яркото цвете или на малката полянка, скътана в зелената тишина на горските дебри.

Второ — като си помисля за този човек, аз като че ли забравям годините си и общественото си положение, и това, че съм ветеринарен лекар на един голям район. Чувствувам се като слабичко, късогледо момче до могъщото рамо на един Спартак. Това чувство много ме ядосва, защото аз съм на тридесет години, висок съм един метър и седемдесет и три сантиметра и рекордният млеконадой на дълговиместата Рашка е все пак мой успех. Това чувство, както казвах вече, никак не ми е приятно, но да се отърся от него като че ли не ми достигат сили. Разбира се, ако всички наши крави станат високопроизводителни като Рашка и ако доктор Начева престане да се смее, когато се срещнем — тогава може би няма да се чувствувам като слабичко късогледо момче до рамото на Спартак. Така ми се струва.

Ще ми се, естествено, да бъда обективен, когато говоря за Авакум. Но поради причините, които изброих, и поради други

причини това не ми се удава. Най-добре ще бъде отново да вляза в ролята си на безпристрастен хроникьор.

Искам да направя само една забележка. Тя е дребна забележка и не се отнася до същината на разказа. А именно: когато Авакум говори за мене, не бива да му се вярва. Не бива да му се вярва, защото той има изобщо много погрешна представа за моя характер. Така например той си мисли, че аз съм някакъв си романтик, някакъв си поет, някакъв си хрисим мечтател, пък това няма нищо общо с истината. Аз съм ветеринарен лекар на голям участък и слава богу в моя район, както съм го казвал вече, няма нито шап, нито кокоша чума. Пък и кравата Рашка ми е свидетел, макар и безсловесен, че аз си разбирам от работата. Тогава за каква поезия и за какъв романтизъм може да става дума? А пък твърдението му, че съм хрисим мечтател, е съвсем безпочвено. Когато доктор Начева започна да дружи с капитана от артилерията, аз много рязко преустанових разходките си по пътя, който води за село Лъките. На такава рязка постъпка не е способен нито един хрисим мечтател. А когато капитанът обра чуковете си, аз отново захванах да си ходя по тоя път, като че нищо не е било. Тогава за каква хрисимост може да става дума?

Явно е, че Авакум има погрешна представа за моя характер. Но аз не му се сърдя — та кой ли човек не греши? Дори гениалният Шерлок Холмс е грешил...

... Стрина Балабаница беше отминала вече тридесетте години, но имаше такъв вид, че и най-скептичният човек не би могъл да й даде повече от двадесет и пет. Тя беше висока, гърдеста, с дълги бедра и тънък кръст. Имаше малка устица и тъмни, тежки очи, винаги влажни като на кошута през месец май.

Мъжът ѝ, бившият майстор на мандрата, бай Балабан, беше починал преди пет години, и то най-внезапно от разрыв на сърцето. Съседките, много завистливи жени, казваха, че жена му имала пръст в тази работа, защото била ненаситна на любов като ламя. Но за коя ли млада бездетка не злословят хлевоусти уста? Двете лисичи кожухчета, които ѝ направи Методи Парашкевов, много бодяха очите на съседките ѝ, та сигурно заради тях те си шушнеха по неин адрес доста неприятни неща. Но това са дреболии от частен характер. Стрина Балабаница беше чудесен работник в мандрата, изкарваше добри трудодни и

печелеше достатъчно, за да не бърза с втора венчавка. Тя беше сръчна и много жизнерадостна жена.

Когато бай Гроздан и Авакум влязоха в двора на къщата и застанаха на пруста пред отворената врата на собата, Балабаница беше клекнала да мие един лъскав гюм. Тя стоеше на колене гърбом към тях, протягаше гъвкавата си снага и чевръсто търкаше с бодливата четка. Черната ѝ вълнена фуста беше се понадигнала, та бай Гроздан на два пъти смутено се прокашля. Но Авакум си стоеше много спокойно. Балабаница чу председателя, когато той се прокашля за трети път.

Тя се изправи и усмихната прибра черната къдрица, която беше паднала над челото ѝ.

— Ти защо не си на работа? — опита се да бъде строг председателят.

— Първо да беше ми казал добър ден — сопна се Балабаница, като поглеждаше изкосо към Авакум. — Пък тогава да ме питаш. Или мигар на вдовиците не се вика добър ден!

— Ех, и ти! — намръщи се председателят.

Авакум тозчас ѝ протегна ръка и Балабаница веднага я пое, въпреки че нейната ръка беше мокра.

— Добър ден! — живо раздруса десницата ѝ Авакум. — Бай Гроздан е сърдит, защото го вдигнах от обед. Аз съм виновен.

— Ти защо не си на работа? — упорствуваше председателят, но гласът му вече не беше строг.

— Аз съм втора смяна, бай Гроздане — погледна го ласкаво Балабаница. — Затова съм си в къщи. Хайде добре сте ми дошли! — покани ги тя и пъргаво се наведе да им натъкми столчета до огнището.

Така влезе Авакум в къщата на Балабаница.

Когато председателят ѝ съобщи за какво са дошли, тя се натъжи, големите ѝ очи плувнаха в сълзи. Виждаше се, че искрено жали за учителя. Оная благосклонност, с която гледаше Авакум до тоя миг, изчезна от погледа ѝ, тя изгуби желание дори да извие глава към него.

— Скътай вещите на даскала в избата или където знаеш — продължаваше с вече смутен глас председателят, — а тоз човек да настаниш в стаята му — той ще ти е кираджия някое време, докато бъде на село.

Балабаница въздъхна.

Пък Авакум ликуваше: още нестъпил, дето се казва, в Момчилово, и добрият случай му се усмихна. Всъщност тоя добър случай не кацна на рамото му като златната птичка от приказките. Авакум съзнателно го търсеше — внимателното и подробно проучване на къщата и на обстановката, сред които беше живял Методи Парашкевов, съставляваше първата точка от неговия план.

Те се качиха на втория кат по извита и скърцаща стълба. Тази стълба започваше отвън, на двора, и водеше за един продълговат и тесен чардак, който опасваше къщата откъм овоцната градина. Тук имаше две врати, ковани от чамови дъски и боядисвани някога, вероятно по времето на бай Балабан, със сива и излиняла вече блажна боя. И двете врати бяха запечатани с червен восък, с печата на Момчиловския народен съвет.

Председателят се поколеба някое време. Дали сам да строши печатите, или да извика и някого от съветниците? В тоя миг той може би си спомни, че е „таткото на хляба наш“, че сам е съветник в общината, или пък чисто и просто беше решил да не губи повече време с натрапчивия и нахален софиянец — защото дръпна цветните връвчици с една решителност, която никак не допаднаше на добродушното му лице.

— Ха на добър час! — рече той на Авакум и като че ли уплашен от дързостта си, бързо заслиза надолу по витата стълба.

Балабаница отключи вратата, която беше по-настрана от стълбата, и мълчаливо кимна на Авакум.

Това беше една бедна стая, дори по-бедна, отколкото можеше той да си представи. Срещу прозореца бе натъкмено походно легло, покрито с войнишко одеяло. Шкаф — сигурно дрешник, — височък рафт с книги, голяма дъсчена маса, покрита с амбалажна хартия, и два стола — това беше всичко. Над леглото висяха двуцветна ловджийска пушка и кожен патронташ. Върху масата лъщеше микроскоп, стояха изправени два статива за епруветки. Имаше още една спиртна лампа, пинцети, чукчета и няколко кафяви шишета с киселини.

Тия неща Авакум познаваше от описа на Слави Ковачев. Докато той изследваше разбития прозорец с лупа и сантиметър, Слави Ковачев беше дошъл на оглед в стаята на учителя. И понеже имаше пълно доверие в педантичната му добросъвестност, а времето течеше, той се задоволи със сведенията, които почерпи от неговия опис. Сега можеше

сам да установи, че колегата му от Пловдив не беше пропуснал нито един що-годе значителен предмет.

Балабаница се спря наред стаята и повдигна ръка:

— Само туй легло със завивките е мое — каза тя. — И долапът. Другото, дето го виждаш, е на даскала. И туй, дето е вътре в долапа, и то е негово. Аз съм подписала декларация за тия неща. Ако нещо изчезне, аз ще отговарям.

— Бъди спокойна — усмихна се Авакум. — Аз ще пазя тия неща като очите си. Няма смисъл да ги местиш на друго място. Както виждаш, не нося много багаж и те няма да ми пречат.

Докато тя сменяше покривките на леглото и изнасяше дрехите на учителя, Авакум стоеше гърбом към нея, но чуваше как тя тихичко хълцаше и подсмърчаше с нос. Той прехапа устни и се намръщи. „Ако не успея — помисли той, — тия неща едва ли ще бъдат върнати някога на предишното им място. Даскалът няма да се върне в Момчилово.“

Той погледна през прозореца. Оттук се виждаше настръхналата снага на Змеица. Над кафявите сипей тежеше мрачно дъждовно небе.

„А тази жена го е обичала — помисли Авакум. — Затова плаче.“ И както гледаше към кръстопътя, той си спомни малките ѝ устица и тежкия поглед на тъмните ѝ очи. „Сигурно е живяла с него“ — въздъхна той. И веднага се сепна: учуди го въздишката му. В това, че може би е обичала и живяла с учителя, нямаше нищо тъжно. Въздишката беше съвсем излишна.

Той излезе на чардака и отвори другата, съседната врата. Това беше една малка собичка, пълна с всякакви вехтории. Стари книги, вестници, тетрадки, препарирани катерици, глухари и една лисица, и едно малко кафяво мече. Мечето беше поставено на дървена поставка върху продълговат сандък. На един прогнил рафт сред паяжини и прахуляк блещукаха стъкленици със спирт. В тия стъкленици се виждаха навити на спирали змии с белезникави коремчета и пъстри гърбове. Имаше и гущери, и дъждовници. Една препарирана бялка изцъклено гледаше към единственото прозорче на това килерче — малко, четвъртито, с немото от години стъкло, завардено с дебели железни пръчки.

Авакум усети върху тила си погледа на Балабаница. Той полека се извърна.

— И тия неща са на даскала — каза тя. Очите ѝ бяха още зачервени. — Гласеше ги за училището. — Тя помълча. — Тук нищо не е описвано. Пък и какво ли има толкоз важно? Само дето държаха стаичката ми запечатана! Всичко туй аз ще смъкна в избата, а тук ще си наглася стан.

Тя помръдна с рамене, погледна изкосо Авакум и той забеляза, че в очите ѝ вече няма сълзи.

— Тук аз ще си наглася стан — повтори тя. И добави по-тихо: — Ако останеш за по-дълго, и черга мога да ти изтъка. Женен ли си?

— И с шест дечица отгоре!

— Сиромашкият! — Тя се позасмя някак неопределено, помълча, после пак помръдна с рамене. — Аз ще ида до мандрата — каза тя, без да се извъръща — и ще се върна надвечер. Ако излизаш — ключовете взимай у теб!

— Непременно — кимна Авакум.

Тя заслиза надолу полека — може би по-полека, отколкото беше необходимо.

Авакум я изпрати с очи. Сетне слезе на двора и внимателно разгледа къщата откъм всичките ѝ страни. Срещу южния прозорец на неговата стая дигаше невисоко клоните си чепат бор. Неговият връх стигаше стряхата на покрива, а няколко от разперените клони, дебели колкото ръката му, почти опираха до перваза на прозореца.

„Ето откъде може да се влезе без покана“ — помисли Авакум.

Той постоя под дървото, мислено се покатери по окастрените вършини, промъкна се през зелената корона и спокойно възседна перваза. Не беше никак трудно.

Този южен прозорец гледаше към градината. Това беше един доста занемарен сливак, обраснал с гъста, пожълтяла вече трева. От стария бор до оградата, изплетена с вършини и висока до пояс, Авакум изброи тридесет стъпки. Оградата опираше на една глуха уличка, широка колкото да мине волска кола. Тя се провираше покрай плетища, които с нищо не се различаваха от оградата на Балабаница.

През градината минаваше отъпкана пътека — тя водеше в дъното на селището, където бяха дигнати ниски постройки: кочина, в която нямаше свини, празен обор — отдавна запусътал, плевник с изтърбушен покрив от почерняла слама и широк навес за дърва. Под навеса имаше сечник и забита секира в него и около две коли едри и сухи чамови цепеници. Ясно беше, че пътеката се поддържаше единствено заради тоя навес.

Друга пътека в градината нямаше.

Но Авакум се върна пак до чепатия бор и започна упорито да занича в земята по посока на глухата уличка. И по напрегнатото му лице се появи тиха усмивка — на места, тук и там, личаха следи от стъпкани стръкове — те бяха по-жълти и по-сухи от другите. Тази трева беше газена, преди да повехне от само себе си — в това не можеше да има никакво съмнение.

Тия едва видими следи отведоха Авакум до оградата. На това място нямаше тръни. Тръните, които някога са били на това място, сега

лежаха захвърлени в гъстия буренак. Да се прекрачи през такъв прелез не беше трудно за един мъж. Но за да стори същото нещо една жена, тя би трябвало да вдигне фустата си, да обкрачва плета, да тъпче по-дълго земята около него. Авакум се наведе — около прелеза нямаше такива по-особени следи.

Оттук беше минавал само мъж. И не един път, а няколко пъти. И при това пътят му не беше затворен — тръните си лежаха в буренака непокътнати. Този мъж сигурно имаше намерение да минава през прелеза и за в бъдеще. Или пък не беше достатъчно съобразителен — едно от двете.

Авакум се замисли. Може би това са любовни следи? Може би някой мустакат Ромео прескача нощем при бездетната хубавица? Но в такъв случай тия следи трябва да водят към нейната порта, към нейната соба.

Той тихичко подсвирна и потри ръце.

Следите не водеха към нейната порта — те започваха от чепатия бор и свършваха с чепатия бор.

Авакум изтича в стаята на учителя. „Ако прозорецът е затворен отвътре с куки, аз ще си ударя плесница.“ — Така си помисли и погледна. Куките лежаха встрани от скобките. Те бяха хванали ръжда. Той натисна леко черчеветата — двете крила на прозореца скръцнаха, разтвориха се и опряха в зелените гранки^[1].

Авакум извади от вътрешния джоб на шлифера си голяма лупа и отново слезе на двора. Дойде до ствола на стария бор и вдигна глава. „Трябва да се изследват третото и четвъртото стъпало — реши той. — Защото те са най-трудните. За да се стигне до короната, до големите клони, тия окастръци трябва здраво да се държат с ръце.“

Той се покачи по ствола, стигна до четвъртото стъпалце — един издатък от окастрен клон, — закрепил се с лявата си ръка и започна да гледа люспестата му повърхнина през дебелата лупа.

Това продължи повече от три минути.

В края на четвъртата минута той едва не изтърва лупата от ръката си. Впи поглед в стъклото и почувствува, че пред очите му играят синкави кръгове.

За миг-два той притвори клепачите си, пое дълбоко въздух, после отново погледна. Сега в очите му блеснаха искри. Прибра лупата си,

извади малко ножче и го отвори със зъбите си. Сетне изряза парче от люспестата кора и внимателно слезе на земята.

Като се върна в стаята, той извади с пинцети една люспица от кората, постави я на стъклената плочица под микроскопа и погледна през окуляра. Върху стъклената плочица сияеше синя власинка, дебела колкото конец.

Синя власинка от вълнена прежда.

Авакум запали цигара и жадно запуши.

После той извади от портфейла си една пергаментова книжка, в която имаше също такава синя власинка. Беше я намерил на времето сред железните стърготинки под изстърганата пръчка на Илязовия прозорец. Той сравни под микроскопа двете влакънца, бяха абсолютно еднакви на дебелина и цвят.

Той се изправи и започна полека да се разхожда из стаята.

Сега знаеше много добре, че седловинката над плета, пътечката, чепатият бор и откряхнатият прозорец са свързани посредством една невидима нишка с Илязовия дом. Една и съща синя ръкавица беше пипала окастрения издатък на чепатия бор и подвитата пръчка на строшения прозорец.

Но една ли синя ръкавица има на света? Пък и да няма друга, къде е тя и кой е нейният собственик?

Все пак откритията, които направи, съставляваха няколко важни звена във веригата от събитията, които предшестваха престъплението. Нямахше основание да бъде недоволен от себе си.

Той прибра сините власинки и отиде да разгледа вещите, които бяха струпани в килерчето. Тук нямаше нищо по-особено, което да привлече вниманието му. Препарирани животни и птици не бяха местени с месеци от местата си — това личеше по паяжините около тях — черни и гъсти, непокътнати. Той се канеше да излезе навън, но очите му изведнъж се спряха върху малкото кафяво мече. То беше чистичко — дори на дъската, за която беше прикрепено, нямаше прах. Един чист предмет сред толкова други, потънали в паяжина и прах — това не можеше да не обърне внимание на Авакум. Този предмет беше сравнително скоро пипан с ръка. Но защо сред толкова други препарирани животни кафявото зверче беше удостоено с такава чест?

Авакум се приближи до мечето и го помести. Под дървената поставка зина отворът на продълговатия сандък. Той светна с

електрическото си фенерче и видя в дъното му една купчинка от камъни — различни на цвят и големина.

Нямаше нищо друго в тоя сандък. Но един камък, голям колкото юмрук, беше обвит с лист от тетрадка и превързан с червен вълнен конец. Той стоеше върху купчинката най-отгоре.

Авакум протегна ръка, извади камъка и в светлината на жълтия лъч прочете:

Змеица, 7 август

Надписът беше написан нечетливо с химически молив.

„Някакъв минерал, който Методи Парашкевов е намерил в местността Змеица петнадесет дни преди събитието в Илязовия двор“ — помисли Авакум. Той поддържа камъка в ръката си, сетне го захвърли върху купчинката и пак намести мечето отгоре.

Беше започнало тихичко да ръми.

Сивите облаци ближеха с косматите си валмища големите сипеи на Змеица. През отворения прозорец влизаше студен въздух, напоен с миризма на бор и влажна земя.

Беше тихо вътре и някак си много пусто и тъжно.

Авакум потръпна — като че ли самотата се превръщаше в някакъв остър и навлизащ в душата му студ. „Трябва непременно да заспя“ — помисли той. Зави се с шлифера си презглава и затвори очи.

Дъждовните капки почукваха по стъклото на прозореца — и тоя тих шепот правеше тишината още по-тежка.

Събуди го лекото хлопване на пътната врата. Той се послуша и позна Балабаница по стъпките, които отекнаха на пруста. Не беше удобно да стои в тъмното — запали лампата и започна да подрежда дрехите си в шкафа. Само шлифера си остави върху кревата. Той имаше от вътрешната си страна, под хастара, два дълбоки джоба, в които Авакум държеше някои свои потребни неща: въже, запасна батерия за фенерчето, пачка патрони с един мъничък, но тежък стоманен пикел в кожена калъфка.

Навън тихият дъжд продължаваше да вали.

Авакум отвори двете крила на прозореца, сетне наметна шлифера си на раменете, слезе на двора и застана на пруста. Той се

прокашля.

Миг след това вратата на стаята се отвори и в осветената рамка застана Балабаница.

— Ама защо стоиш навънка? — запита го тя с много учуден глас. — Че влез вътре да се огрееш, виж само какъв огън съм запалила!

Зад широкия ѝ гръб от припламването на огъня светлината ту слабееше, ту се усилваше. И една приятна миризма излизаше отвътре — миришеше на печени картофи.

— Благодаря — каза Авакум. Той почувствува, че е гладен, и преглътна. — Наканил съм се да излизам. Иначе с удоволствие бих влязъл да се погреея.

А Балабаница продължаваше да стои в рамката на вратата.

— Може след малко дъждът да поприестане — каза тя.

— Наистина — усмихна се Авакум. — Защо пък да не почакам? След малко дъждът съвсем ще спре.

Той се намести срещу огнището и с наслада протегна ръцете си към огъня. После извади луличката си, напълни я с тютюн и запуши.

И докато Балабаница пъргаво сновеше насам и натам и шеташе, за да приготви вечерята, той по навик огледа обстановката, макар и през цялото време да даваше ухо в мекото шляпане на босите ѝ крака.

Собата беше широка, с полици по стените, с два бакъра до вратата, окачени на железни куки. В левия ъгъл тъмнееше отворена врата — вероятно беше спалнята. Той си спомни, че прозорецът ѝ гледаше към занемарените стопански постройки в дъното на сливака.

— Балабанице — каза Авакум, — не ти ли е студено да ходиш боса?

Тя се поспря за миг. Изглеждаше доста учудена.

— Да ми е студено? — Погледна в краката си и кой знае защо съвсем малко повдигна фустата си нагоре и весело се разсмя. — Как ще ми е студено! Ами! Аз тъй съм свикнала. — Тя пак отпусна фустата си и кимна с глава към наредената маса: — Хайде да вечеряме, че хлябът ни чака. То не съм приготвила кой знае какво — нали съм сама душа?

Авакум не искаше да обиди вдовицата, затова бързо се притъкми към трапезата. Имаше паница с печени картофи, сирене, тиганка с пържени яйца и един голям кастрон кисело мляко. И камара порязаници хляб.

— Моята къща е вдовишка и домът ми е кукувичи дом — въздишаше Балабаница, като енергично си топеше от яйцата. — Докато сироманът Методи беше тук — често ми правеше дружинка, защото не обичаше да придиря, пък и той беше сама душа. Случваше се и баница да умесея, и туй, и онуй. А откакто го дигнаха — на, все сухоежбина ми е на масата, пък и тя ми засяда на гърлото.

Авакум забеляза, че зальците ѝ не засядаха на гърлото — тя се хранеше с доста голям апетит и лицето ѝ изглеждаше много свежо.

— Балабанице — каза той, — а често ли идеха гости на Методи? Когато аз бях ерген, при мене се точеха по дузина всяка вечер.

— Ами! — тръсна глава Балабаница. Една черна къдрица падна на челото ѝ, но тя не повдигна ръка, за да я отмести. — Какви ти гости! Никой не идеше при Методи. Той имаше добро сърце, сироманът, но си беше малко саможив. Като мене.

— Не може да бъде — усъмни се Авакум. — Че тоя човек нямаше ли приятели?

— Нямаше — кимна Балабаница. — Той с всички беше добър и всички бяха добри с него, но си нямаше приятел.

Тя помълча и се навъси:

— Имаше един — туй беше преди три години, но този човек го изядоха вълци на Змеица. Ходоха заедно на лов. Беше горски надзирател.

Авакум замълча. Стори му се, че е крайно време да сложи точка на темата „Методи“ за тази вечер.

Поговориха за мандрата. Балабаница се похвали, че тази година сиренето им било по-маслено, че сега преработвали два пъти повече мляко от преди. Каза, че щели да спечелят съревнованието с Лъките и че наесен всички очаквали доста пари.

— Ами какво ще правиш с твоите пари? — попита я Авакум. — Сигурно ще се омъжиш?

Тя весело се разсмя. Басмената блузка се развълнува над гърдите ѝ, като че ли отвътре я надуваше южнякът.

— Аз, ако искам, още утре ще си доведа мъж — каза тя. — И каквото го искам, такъв ще бъде. Но туй е най-лесната работа. Има друго, което трябва да свърша, и то е по-важно. Моят мъж беше майстор на мандрата и аз съм решила да стана като него майстор. Туй ще ми е споменът от първото венчило. Пък и таз работа ми допада, иде

ми отръки. Но за да стана майстор, аз трябва още да се поуча, защото всяко нещо си има тънки неща.

Тя го погледна с лумнал огнец в очите си и се разсмя:

— Обещали са ми напролет да ме водят на курсове. Това за мене е по-важно от една женитба. Когато стана майстор, мандрата ще ми бъде истинският дом, а тук ще се отбивам, за да не му е мъчно на мъжленцето ми — ако си взема мъж.

— Само за това ли ще се отбиваш? — попита Авакум.

— И за да спя на пружина — усмихна се лукаво Балабаница. — Моето легло е с пружина. Легнеш в него, а не усещаш, че лежиш. Много е удобно.

След този интересен разговор Авакум отново напълни луличката си с тютюн, премести се до огнището и мълчаливо запуши.

Балабаница прибра трапезата, после отиде в другата стая и запали лампата. През отворената врата Авакум успя да види половината от високия таблен креват. Той беше покрит със снежнобял козях, а на стената до него висеше плетено килимче.

Балабаница шумно се прозина, разкърши лениво снага и започна да оправя леглото.

Слаб ветрец лекичко завъздиша в комина.

Авакум се изправи. Той облече шлифера си и се прокашля.

— Ще си ходиш ли? — извърна се Балабаница към него. Тя държеше в ръцете си белия козях.

— Време е — каза Авакум.

Вместо да свали покривката съвсем — тя беше захванала вече да я сваля, — Балабаница отново покри кревата. Тя постоя замислена, сетне запита:

— Има ли девет часа?

— Минава — отвърна Авакум.

Тя пак се замисли. Сега очите ѝ не гледаха към Авакум, а някъде встрани от него.

Той закопча шлифера си и тръгна към вратата.

— До кое време ще спиш утре? — запита изведнъж Балабаница.

Авакум застина на място — имаше нотки в гласа ѝ, които му се сториха много особени. Пък и козяхът, който тя беше отново оправила върху леглото, и мълчаливите паузи, и погледът ѝ, който бягаше покрай него — всичко това му се видя наистина много особено.

— До кое време ще спя ли? — повтори Авакум, за да обмисли отговора си. После каза: — Балабанице, тази нощ аз няма да спя тук. Тази нощ аз ще гостувам вероятно на бай Гроздан. Той ме покани на приказки и на чашка и аз сигурно ще остана да ношувам при него.

— Добре си го намислил — помръдна с рамене Балабаница.

Тя не каза повече нито дума.

— Стаята съм заключил и ключът е у мене — добави Авакум. — Лека нощ! — И излезе навън.

Дъждът се беше усилил.

Авакум хлопна силно портата след себе си и предпазливо тръгна по широкия път, който водеше за Горната махала. Тъмнината беше непрогледна. Като стигна първата пресечка — той разбра това по усет, — веднага зави наляво и преброи тридесет крачки. Тук някъде се намираще прелезът. Сложи внимателно ръката си върху плета и започна да опипва.

Тръните се свършиха след няколко разкрача.

Той запретна шлифера си и прескочи. Отпред, в тъмното, беше къщата на Балабаница. Тръгна напосоки.

Дъждът шумолеше в повехналата шума.

Като стигна до сградата, той се притули до оня ъгъл, който беше по-близо до прозореца, и зачака. След по-малко от минута светлината угасна. Балабаница излезе на пруста, огледа се и заситни към портата. Фигурата ѝ се стопи в тъмнината.

Авакум почака някое време, сетне прибяга наведен до външното стълбище, изкачи се на чардака и безшумно притвори вратата след себе си.

През разтворения прозорец вятърът навяваше влага и ситни капки дъжд.

Аз запитах веднъж Авакум:

— Защо излъга Балабаница, че няма да спиш в стаята си? Какво имаше на ум, какво целеше с тази лъжа? Беше ли наистина сигурен, че някой ще дойде през нощта в този дом?

Авакум повдигна рамене:

— Нищо нямах на ум тогава и нищо по-конкретно не предполагах. Хрумна ми, че трябва да остана незабелязан в къщи — и

останах!

Той помълча и се усмихна:

— Имах чувството, че нещо ще се случи тази нощ, или още по-точно, че нещо трябва да се случи през тази нощ...

Той лежеше буден в леглото си, облечен, наметнат само с шлифера си, който беше поизмокрен вече от дъжда. Вслушваше се в почукването на капките по дървото на перваза, в тихия разговор на вятъра с чепатия бор и нищо не мислеше.

Като че ли времето беше престанало да тече.

Стресна го сподавеното скърцане на външната порта. Някой я отвори, после този някой мина през пруста, чу се щракането на ключалката и всичко потъна отново в предишната тишина.

„Портата скръцна само веднъж? — помисли Авакум. — Сега тя стои отворена, като че ли очаква някого. Ключалката също щракна само веднъж.“

Той лежеше в тъмнината с отворени очи.

Сетне му се стори, че някой минава през пруста — това бяха потезки и по-неуверени стъпки. И отново настъпи тишина.

Дъждът все така си почукваше по дървото на перваза.

По едно време го досмеша — трябваше ли да простине под мокрия шлифер заради любовните срещи на Балабаница?

Но не помръдна. Все очакваше да се случи нещо по-особено, нещо, което имаше по-пряка връзка с впечатленията, които съзнанието му беше попило през деня.

И изведнъж усети остра тръпка по цялото си тяло. Някой се изкачваше по стълбището — едно от стъпалата скръцна, после този шум отново се повтори — до самата площадка.

Той беше забравил вратата си отключена. Нарочно ли не я заключи, или просто беше забравил да превърти ключа, не можа да си спомни. В тоя миг той нищо не мислеше.

Но човекът, който беше се изкачил на площадката, нямаше намерение да влиза в неговата стая. Той отвори другата врата, на килера, и потъна вътре.

Какво можеше да търси там? При вехториите и препарираниите птици и животни? Това беше толкова неочаквано, че Авакум едва не се

изправи на леглото си от почуда.

Той се овладя в оня миг, когато пак дочу тихото скърцане на стъпалото. Човекът беше слязъл вече на двора.

Сега всичко се разви в минута-две. Авакум се хвърли към прозореца и като се преметна през перваза му, улови един от клоните на стария бор и започна бързо да се спуща надолу. Преди да усети земята под краката си, той се изхвърли напред и хукна към плета. Пред него тичаше човек.

Авакум бръкна за фенерчето си, но се подхлъзна, залитна и се просна по очи върху мократа трева.

И докато се изправяше на краката си, той горчиво се усмихна. Съзнаваше, че беше загубил първата си схватка.

Дълго не можа да заспи; той беше проиграл един ценен миг. Какво му пречеше да светне с фенерчето си в очите на неизвестния — в момента, когато той се намираще още в килера? Такова нещо можеше да направи дори една жена...

Той скръцна със зъби, обърна се към стената и затвори очи.

Събуди го на зазоряване вятърът, който блъскаше и превиваше клоните на стария бор. Сиви, разпокъсани облаци бягаха по небето и в пролуките им блестяха късчета синьо, измито небе.

Сякаш вятърът беше измил и лошото настроение от душата му: когато отваряше очи, струваше му се, че около него се носят звуците на една позната мелодия. Беше весела мелодия, вероятно валс.

„Сега трябва да видя какво е станало в килера“ — помисли Авакум. Той грабна пешкира си и слезе на двора. Дълго се ми и плиска на чешмата, докато кожата му се зачерви от студ.

„Сега ще видя какво е станало в килера“ — помисли пак, но захвана да се бръсне и изведнъж се сети, че мелодията, с която беше се събудил, е от операта „Евгени Онегин“.

Той си облече нов пуловер, излъска обувките си, после изля шепа одеколон върху косата си и започна да се реши пред едно малко огледалце, което беше закрепил до статива с епруветките. През цялото това време все си подсвиркуваше валса от „Евгени Онегин“, като че ли насреща му не се мръщеше назъбената Змеица, а грееше една розова фасада с жълти балкончета.

Чардакът беше мокър, вратата и дръжката на килера — и те бяха плискани цяла нощ от дъжда. Нямаше смисъл да занича за каквито и да било следи.

Вътре всичко си стоеше така, както го беше видял и запомнил през вчерашния ден.

Той застана на прага и започна внимателно да оглежда нещата.

Това продължи около десет минути.

Най-после се усмихна. Поставката, върху която беше закрепено мечето, изглеждаше изместена наляво с около два пръста. Виждаше се левият горен ъгъл на сандъка. Вчера сам сложи поставката върху сандъка и много добре си спомняше, че всичките ъгли бяха еднакво добре закрити. А сега левият ъгъл зееше открит с около два пръста. Някой беше местил мечето встрани, наляво, и очевидно, за да погледне в сандъка вътре и да бръкне с ръка. А после поради тъмнината не беше успял да възстанови с абсолютна точност предишното положение на поставката. „Получило се е изместване, равно на два сантиметра“ — помисли Авакум.

Той свали мечето на пода и погледна в сандъка. Вътре като че ли нямаше никаква промяна. Пак тая купчина разноцветни камъни с онова камъче, отгоре, увито в лист от тетрадка:

„Змеица, 7 август“.

То си лежеше на същото място, на което беше го оставил Авакум. И хартията, и надписът бяха същите. Само цветът му се беше поизменил. Авакум отлично помнеше, че онова камъче имаше кафяв цвят. Това, което държеше сега в ръката си, беше на големина почти колкото него и по форма му приличаше, но цветът беше друг. Това камъче имаше белезникав цвят.

[1] Гранка (ост.) — клонче, вейка. — Б.ред.ел.изд. ↑

Слънцето изгря откъм Лъките и небето над Змеица почервения. Далечните сипеи и назъбените скали по билото потънаха в призрачна розова виделина.

Авакум слезе по стълбището и на пруста едва не се сблъска с Балабаница.

— Трябваше да съм на мандрата вече, пък се успах! — усмихна се тя, като побърза да вдигне къдрицата, която беше паднала над челото ѝ.

Върху басмената си блузка беше облякла контошче^[1] с къси ръкави. То беше разтворено на гърдите и в чупката, която правеха златистите ревери на яката, блестеше кожата ѝ — мека, с млечна белота.

— Така е — каза Авакум, — който малко спи нощем, заран мъчно се пробужда!

Тя го погледна с учудени, искрящи очи, помръдна с рамене и весело се засмя. Смехът ѝ беше чист, звънлив. Тя държеше ръцете си на хълбоците, изпъваше блузката. Едрите ѝ гърди подскачаха под златистото контошче.

После тя въздъхна и каза с малко опечален глас:

— Какво да се прави — вдовишко тегло!

Но в очите ѝ имаше още смях.

Авакум погледна подире ѝ — той беше се пробудил с бодро настроение, дори му идеше да си засвири с уста.

А когато тя изчезна от погледа му, той бързо се върна назад, отключи с малък шперц вратата на стаята ѝ, влезе в спалнята и коленичи върху пода. Дъските бяха бели, чисти, по тях не личаха никакви следи. „Влязъл е вътре по чорапи — помисли Авакум. — Оставил е обувките си отвън, в собата, а там подът е земен, грапав, преметен е вече и затова нищо не би могло да се разбере.“

В половинка от кърчаг беше посадено индрише — стаята ухаеше приятно и тази миризма заедно с цветовете на мушкатото, които се

усмихваха от прозореца, като да напомняше за някаква безгрижна младост, за години, които отдавна са си отишли.

Нямаше време за губене — той се измъкна навън, като отново заключи вратата, и пое бързо към Илчовата механа. Марко Крумов го нагости с попара от препечен хляб, сирене и лютивви чушки. Той закуси с вълчи апетит и дълго време след това усещаше устата си като разпалена пещ.

Бай Гроздан тъкмо пълнеше чашката си с анасонлийка, когато го зърна да влиза в двора. Сякаш нещо го клъцна по сърцето — той се намръщи, гаврътна чашката наведнъж, още по-силно се намръщи и с дълбока въздишка скри шишето в долапа.

А стрина Грозданица вече гълчеше гостенина навън.

„Как се не случи да изляза пет минути по-рано!“ — тъхна се председателят, но се прокашля важно, излезе на пруста и с един широк жест го покани да влезе.

— Ха добре си дошъл! — рече той, като го поглеждаше изпод вежди.

Помисли миг-два дали да му предложи стол, но в това време стрина Грозданица нахълта вътре и както си изглеждаше винаги сърдита, тутакси задудна с гърления си глас:

— Ама човек си и ти, Гроздане! Дошъл гост, а ти стоиш насред къщи като треснат! То бива, ама твоето за никъде не е! — Тя отвори вратата на стаята, спусна се към масата, припряно оправи дантелената ѝ покривка, после отново доприпка при тях: — Влезте вътре де, седнете като хора, аз ей сегинка ще ви приготвя каквото бог дал! — заподканя ги тя.

Авакум се поклони и почтително ѝ целуна ръка. Стрина Грозданица почервения, но погледна с неописуема гордост мъжа си. Тя за пръв път го гледаше с такива очи.

Бай Гроздан смутено се прокашля.

Влязоха в гостната и седнаха един срещу друг.

Тук имаше и двукрил гардероб, и скрин с будилник отгоре, и плетени покривчици върху столовете, и цветни картини по стените, и широк таблен креват, и бели перденца на прозорците. Стаята на Балабаница приличаше наистина на пустиня.

— Много добре сте се подредили — усмихна се Авакум.

Нямаше я само онази миризма на индрише.

— А бе каквото можем — поизкашля се за трети път бай Гроздан.

— Сигурно печелите добри пари? — попита Авакум.

Бай Гроздан позасука мустака си.

— Печелим — каза той. — Тази година ще сме още по-сити.

Авакум погледна към вратата, измъкна служебната си карта и я подаде в ръцете му. Сетне запали цигара, изправи се и започна да разглежда картичките по стените.

— Този юнак син ли ти е? — запита той.

Бай Гроздан мълчеше. Той се взираше в печатите и чумереше вежди.

Авакум взе картата си, намести се удобно на стола и протегна крака.

— Син ли ти е? — запита отново Авакум, като посочи с глава към портрета.

— Син ми е — прошепна бай Гроздан. — Служи на републиката. В Благоевград.

Авакум от сърце се разсмя.

Влезе Грозданица. Тя носеше чиния, препълнена с мед, сирене и хляб.

— Донеси, майко, и от анасонлийката — помоли я ласкаво Авакум, като поемаше от ръцете ѝ съдинките. — Ние трябва да се чукнем за здравето на сина, който служи на републиката в Благоевград. Нали така, бай Гроздане?

Те се чукнаха, отпиха от чашките.

Сетне, като останаха сами с председателя, Авакум каза:

— Дошъл съм при тебе, бай Гроздане, не за това, че си председател на едно заможено стопанство и член на общинския съвет, а защото най-отговорни хора те препоръчаха като добър човек, комуто мога да се доверя. Ти си наш предан другар от двадесет и трета година, усилените времена са те научили да знаеш и да разбираш какво нещо е тайна. Аз за това идвам при тебе: да ти разкрия за какво всъщност съм дошъл в Момчилово и в какво следва да ми помогнеш. Само една бележка искам да направя предварително: от твоята уста никой и никога не трябва да узнае кой съм — и днес, и утре, и донине — както пее дядо поп.

— Ти за това бъди спокоен — кимна бай Гроздан. — Колкото Карабаир ще проговори с човешки думи, толкова и аз ще отворя уста по твой адрес.

— Вярвам — каза Авакум. — Аз дори си мисля, че ако Карабаир изведнъж заприказва с човешки думи, ти пак ще мълчиш. А работата се състои в следното. Първо: искам да научиш, доколкото това е възможно, разбира се, кой от селото е отсъствувал на двадесет и втори срещу двадесет и трети август през нощта. Запомни ли? Второ: кой от момчиловските мъже е носил или носи ръкавици от синя прежда. Ако не успееш да си спомниш или да откриеш такъв човек, дето е носил или носи ръкавици от синя прежда, постарай се да научиш кога и къде е продавана синя прежда и кой се занимава с плетаческа работа в Момчилово или в съседните на Момчилово махали и села.

— Това ли? — запита учудено бай Гроздан.

— Засега по-важно от това няма — отвърна Авакум.

Бай Гроздан помълча. После се наведе към госта си и тихичко запита:

— А ще обесят ли даскала?

— Не е моя работа — повдигна Авакум рамене.

Слънцето надникна през белите завески. Една едра черна муха литна от прозореца и като аероплан забръмча над чинията с меда.

— Туй, дето ти заръчах, да го вършиш тайно, хитро и да не вдигаш повече шум от къртицата — каза Авакум. Той си гребна мед и отпи една глътка от ракията. — Да го вършиш туй, че никой да не се досеща и никому да не прави впечатление.

Той погледна часовника си и се изправи.

— Ще се видим по обед при бай Марко. Ако си научил нещо, което трябва да ми съобщиш, ще си поръчаш шише лимонада и ще ми налееш и на мен да пия. Туй ще ни е паролата. Запомни ли?

Бай Гроздан кимна с глава.

Той поглади мустаците си и широко се усмихна.

После Авакум отиде в Илязовата къща.

Старшината Георги недоверчиво го изгледа от петите до главата и не го пропусна да прекрачи прага, преди да чуе лично разпореждането на майора.

Авакум влезе в мрачния каменен хол и изведнъж почувствува сърцето си — то биеше така, сякаш беше извървял стотина метра бегом. „Що за глупава слабост“ — помисли той и се навъси. Но холът наистина приличаше на средновековна затворническа килия. Зидан от сив гранит, студен, тъмен, като че ли тук липсваха само тежките железни окови, мангалът и куките за мъчение, за да бъде илюзията още по-осезаема и пълна.

Този дом имаше три стаи, разположени симетрично една срещу друга, с врати от дебели дъбови дъски, обковани с по няколко реда старовремски пирони. Лявата стая служеше за склад — там геолозите държаха инструментите си, чертежите и парите за домакински нужди. Тази стая именно беше станала обект на нападението, извършено през нощта срещу двадесет и трети август. Разбитият джам беше отдавна подменен, изпилената пръчка — сменена с нова, по-дебела, а целият прозорец сега се затваряше с двойни капаци, които се заключваха отвътре със секретен катинар.

Началникът посрещна подранилия гост с подчертана студенина. Докато той четеше командировъчното му удостоверение, издадено от Института по археология при академията, Авакум хвърли бърз поглед върху лицето му и веднага си помисли: „Ето един трагичен случай. Този човек страда от язва — на масата му има стандартната кутийка със сода за пиене. Лицето му е сухо и бледо, зениците — прекомерно разтворени. Той не е спал нощес — очите му са уморени и малко тъжни. Очаквал е повишение — това личи от новите пагони върху износения кител. Но е получил наказание — партийно и служебно: една звездичка е извадена от пагона и нейното място е празно.“

Началникът прочете командировъчното удостоверение, повдигна глава и мълчаливо му го подаде. И попита сухо:

— Какво искате от мен?

— Нищо особено — каза Авакум. — Аз просто дойдох да ви се представя.

И двамата помълчаха. Беше студено, въздухът изглеждаше синкав от тютюневия дим.

— Нашите занимания имат донякъде общи страни — каза Авакум. — Не мислите ли?

— Не мисля — отвърна началникът.

— А защо? — учуди се Авакум. — Ето, вие например ходите из планината, изучавате местността. Същото правя и аз — ходя из планината и оглеждам местността.

— Това е само външно съвпадение — каза началникът.

Авакум се усмихна:

— Но все пак е съвпадение, нали?

Началникът не отговори.

— Аз искам да установя с приблизителна точност, разбира се, северните граници на момчиловското царство. Трябва да изуча района на юг и на югоизток от Карабаир и да потърся по тия места някакви открити следи.

— Потърсете — каза началникът.

— А вие не бихте ли си припомнили нещо, което може да ми бъде от полза? Вие сте проучили доста сектори от местността!

— Нищо не съм забелязал, което може за вас да представлява интерес.

— Това е вече указание! — зарадва се Авакум. — Щом като вие нищо не сте забелязали — трима специалисти, — значи, и аз няма нищо да забележа, толкова повече, че аз съм сам.

— Ваша работа — каза началникът.

— Наистина — съгласи се Авакум. — Безсмислено ще е да ходя по тия места, където и вие сте ходили: юг и югоизток от Карабаир.

После изведнъж запита:

— Вие сигурно имате координатите на изследваната местност?

— Та може ли картограф да работи без координати? — разсърди се началникът. Той извади цигара от кутията си и някак ядосано запуши.

— Прекрасно! — засмя се Авакум. — Вие ще ме избавите от излишно скитане по тия нанагорнища, ако ми дадете вашите координати.

— Това няма да го бъде — каза началникът.

— Но защо? — разпери ръце Авакум.

— Защото вие сте млад човек и трябва да се учите на труд! — Началникът го изгледа накриво. — И защото моята служба няма нищо общо с вашата. И защото най-после аз не съм длъжен да се ровя в склада и да губя ценно време, за да поощрявам вашия мързел. За това!

— Моля — каза смирено Авакум. — Аз само попитах.

— Е, и аз ви отговорих — навъси се още повече началникът.

— Все пак аз съм много доволен от нашия разговор — каза Авакум. — Ще ми разрешите ли да ви кажа довиждане?

Началникът му подаде ръка.

— Без труд нищо не се постига — въздъхна той.

— Да, трудът е майка на всички блага! — засмя се на излизане Авакум.

В коридора го очакваше старшината Георги.

Като мина покрай вратата на склада, Авакум изпусна верижката, която въртеше на пръста си, и тозчас се наведе да я вдигне от пода. Докато се изправяше, той хвърли бърз поглед върху ключалката и доволен подсвирна с уста. Тази ключалка беше масивна, но проста като пушките кремъклийки.

Авакум прекоси с весело настроение Илязовия двор. Той имаше в тефтерчето си координатите на онова място, където беше приемала разпореждания и предавала сведения ултракъсовълновата станция на неизвестното лице X. Още докато беше в Смолян, той потърси мястото на топографската си карта и го откри в гористите височини югоизточно от Карабаир, на около два километра от границата. Веднага влезе във връзка със съответния участък на Гранични войски. Оттам му съобщиха, че районът югоизточно от Карабаир е силно охраняван и че никой друг, освен геолозите от момчиловската група не са минавали по тия места.

Но той поиска от Гранични войски още по-точен отговор: минавали ли са геолозите през сектора, където е била засечена тайната радиостанция? Гранични войски отговориха, че геолозите са ходили из района югоизточно от Карабаир, но не им било известно дали непременно са минавали през засеченото от пеленгаторите място.

Авакум състави разузнавателното уравнение така:

Известни величини:

(Място на тайната радиостанция — y)

(Районът, в който се намира това място — z)

(Дата на радиопредаването — нощта срещу 11 август)

(Гранични войски гарантират, че в района z са ходили само — геолозите)

Неизвестни величини:

(Били ли са геолозите през нощта на 10 срещу 11 август около мястото у или в близко съседство с това място?)

Решение:

Ключ: Да се установи дали координатите на мястото у или приблизителните му координати са включени по някакъв начин в разработките на военно-геоложкия пункт.

Затова и отиде тази заран при началника на пункта. Той не успя да изкопчи от него онова, което му трябваше. Но разговорът не остана безплоден: научи, че онова, което му трябва — пътят на геолозите из района z, отразен в координати — се намира зад дебелия врата на пунктския склад.

Илязовата ключалка беше масивна, но проста като кремъклийките пушки. Да влезе тайно в склада — това за Авакум беше равносилно на детинска игра.

Сега той държеше в ръцете си две следи срещу неизвестното лице X: координатите на радиопредаването от 10 август и двете сини влакнца.

Изчисленията, които беше направил в Смолян, показваха, че второто радиопредаване — това с тайнствените звуци — е станало някъде в местността Змейца или близо около тази местност. Нямахме смисъл да се разузнава кой е ходил по тия места. Такова разузнаване неминуемо би вдигнало шум. Пък и пътя за Лъките води покрай Змейца — а по този път денем и нощем сноват хора и коли.

Координатите от радиопредаването на 10 август и двете сини влакнца, това беше друго нещо, достойно за по-внимателно изучаване. Сега трябваше да установи накъде водят тия следи. И дали те са истински, или фалшиви. Защото в разузнавателната работа винаги има истински и фалшиви следи.

Снощният случай усложняваше донякъде положението. Правеше го по-тъмно и по-заплетено. Каква роля играеше в това тъмно дело подмененият камък?

Като излезе от двора, Авакум попита едно момиченце за къщата на ветеринарния доктор. Момиченцето пасеше две гъски. Изгледа го с боязливо любопитство и мълчаливо посочи с ръка към Долната махала, където се намираше къщата на бай Спиридон.

[1] Контошче (остар.) — късо палто или яке ушито от парчета
кожа. — Б.ред.ел.изд. ↑

Аз пак ще взема думата, но то ще е за късо, защото не искам за нищо в света да подчертавам ролята си в тази интересна история.

Голошиестият вампир ме събуди много рано — страда от безсъние, проклетникът, а мен много ми се спеше: снощи до късно четох един интересен роман. Аз нямам вкус към романите, защото съм човек на положителната наука, затова ги чета вечер, в леглото си в извънработно време.

Много ми се спеше, но се облякох набързо и прескочих до кравефермата. Доячката току-що вадеше ведрото изпод вимето на Рашка. Като ме видя, тя силно се смути — все пак аз съм ветеринарен лекар и по отношение на хигиената съм извънредно строг.

Като излизах от кравефермата, забелязах една нередност, по-скоро небрежност в тоалета си. Изчервих се, макар че доячката не беше насреща ми. Тя си стоеше при Рашка, смутена още от сутрешната ми визитация.

После се върнах в къщи и започнах да попълвам седмичната ведомост. Работата не спореше особено, защото често си спомнях за романа и мислех за разни неща. Пък и вятър духаше, и облачета се гонеха по небето като ладийки, а тия неща обикновено разсейват вниманието и на най-съсредоточения човек.

Ето в каква обстановка ме завари Авакум.

Той изглеждаше весел, жизнен, в добро настроение. Изглежда, че този приятел беше се наспал хубавичко и сънят му ще да е бил сън на безгрижен младенец. Тайно му завидях в себе си, макар и да съзнавах редица свои предимства пред него.

Аз се смутих като онази доячка — сигурно съм бил ядосан, задето прекъсна работата ми върху ведомостта.

А той ме потупа по рамото много приятелски и въпреки че ведомостта лежеше пред очите му, доста безочливо ме запита:

— Стихове ли съчиняваш, поете?

— Не — казах аз, — попълвам седмичната вест. — И ми показах с ръка.

— А как я попълваш — римувано или в бели стихове?

Повдигнах рамене. Не ми беше до шеги.

Той седна срещу мен, извади папироса и запуши съвсем безгрижно. Държеше се така, като че ли бяхме приятели от незапомнени времена. Може би трябваше да се разсърдя, да му кажа, че нямам време за губене и че ако иска някакъв съвет, да заповяда в амбулаторията: там аз приемах посетители всеки ден от десет часа, та чак до следобед. Но колкото и да се мъчех, не успях да ожесточа сърцето си — тъй или иначе, напук на всичките ми схващания за ред и дисциплина беше ми приятно и дори страшно приятно, че е дошъл. Това чувство, че имам до рамото си един силен човек, отново ме завладя.

Но ето как се представи този силен човек.

— Докторе — каза ми той, — ти нали познаваш Балабаница?

Аз го зяпнах с отворена уста.

— Тя е много интересна жена продължи Авакум.

— Да — опомних се аз. И го запитах злъчно: — Кога успя да разбереш това?

— Там е работата — разсмя се Авакум, — че аз още нищо не съм разбрал.

— Чакай — казах аз и се зарадвах, че ми се удава възможност да го притисна до стената. — Тогава как си разбрал, че тя е една интересна жена?

— Това е само предположение — отстъпи от позицията си Авакум.

Почувствувах се удовлетворен от отговора му и си замълчах.

Авакум изпусна клъбце дим и внимателно ме изгледа.

— Все пак ти би могъл да ми дадеш някои сведения за тази жена — каза той. — Лични впечатления или каквото си чул например от други хора. Това много ме интересува.

Аз повдигнах рамене.

— Съжалявам — казах аз, — но тази личност не влиза в кръга на моите по-специални интереси. Зная някои очевидни неща, които не са тайна за никого. Тя е хубавица, макар и в зряла възраст, отлична работничка е и съществува голяма възможност да стане първи майстор

на момчилувската мандра. Лично аз съм се възхищавал, и то неведнъж от образцовата хигиена, която тя поддържа на работното си място. Нейната престилка е винаги снежнобяла, ноктите на ръцете — изрязани, държи косата си прибрана под безукорно чиста забрадка.

— Има ли любовници? — попита Авакум.

Аз погледнах в краката си, замълчах. Нямах сведения по този въпрос.

— А някой не прескача ли нощем оградата й?

Този въпрос беше доста вулгарен и аз имах доста основания да се обидя, защото бях ветеринарен лекар, а не някакъв си жалък съгледвач на чуждите дворове. Пак погледнах в краката си и не отроних нито дума.

— Искаш ли да бъдем приятели? — попита ме съвсем внезапно Авакум.

— О — казах аз и седнах на кревата, защото не беше учтиво да стоя прав срещу него. Въпросът му беше много внезапен.

— Имам нужда от такъв приятел — продължи усмихнато Авакум, — който да ми вярва и да не ме мисли за лош човек.

— Е, добре — казах аз и усетих горещина по страните си, — на мен ми се струва, че ти не си лош човек.

Тогавя нямах особени основания да вярвам в добродетелите му и затова изрекох тия няколко думи така, по инстинкт.

Той ми подаде ръка и ние се усмихнахме един на друг.

Ето как започна нашата дружба.

После Авакум ме помоли да узная някои по-интимни нещица от житието-битието на Балабаница.

— Аз съм научен работник — каза Авакум — и в никакъв случай не бих искал да изложа престижа на института, който представлявам. Ако Балабаница поддържа някакви съмнителни връзки от любовен характер, моето място, разбира се, не е в нейната къща. Заинтересованият човек ще започне да ме гледа накриво и току-виж, че и някакви клюки скроил — на какво ли не е способна ревността? А всичко това, естествено, няма да бъде в мой интерес.

След този увод, от който аз се учудих безкрайно много поради пуританския му характер, Авакум побърза да уточни:

— Като добър приятел ти ще трябва да научиш дали тя има по-близки отношения с някого и ако има — кой е този човек. Тия неща ти

ще разбереш най-лесно от съседките ѝ, защото всички съседки по света имат набито око и носовете им подушват много отдалеч. Но внимавай, когато разпитваш — съседките са честолюбив свят! Ти иди при съседката заради самата нея, а отвориш ли дума за Балабаница — показвай се безразличен и не особено благоразположен. Пазил те господ да взимаш страната ѝ — от това няма да се получи нищо добро!

Когато излязох да го изпратя на улицата, Авакум ми прошепна:

— Постарай се да научиш кое що до обед. А като свършим обяда при бай Марко, ще излезем заедно и ти насаме ще ми кажеш каквото си събрал!

Да казвам ли, че се чувствавах едновременно и поласкан, и смутен от задачата, която ми беше възложена? Във всеки случай аз пристъпих към изпълнението ѝ с повишено самочувствие и много самоуверено. Само една слабост усетих в коленете си, когато приближавах Надкиния двор — Надка беше съседка на Балабаница. Тази слабост се дължеше сигурно на бързото ми ходене.

Тя седеше на двора и чукаше пипер. Поздравих много любезно.

— Другарко — казах аз, — имате ли известие от вашия мъж? Как е той, добре ли е със здравето?

Нейният мъж работеше в Мадан.

Тя извърна бялото си лице към мен и се усмихна.

— Добре е — каза тя — слава богу.

— Много се радвам — отвърнах аз. Постоях някое време пред отворената вратница и пак запитах: — А свинята как е, има ли апетит?

— И ушите ми ще изяде отгоре! — засмя се отново Надка. Сетне въздъхна и добави загрижено: — Ама слабичка ми се вижда, не едрее нещо като хората.

Тя отмести чутурата и се надигна от столчето си. Беше дребничка, бяла, бузеста като месечина.

— Де влез вътре — покани ме тя. — Може пък и да ѝ предпришеш нещо.

Аз тозчас се съгласих.

Ние отидохме до кочината. Надкиният шопар лежеше по корем и тежко грухтеше. Той беше много дебел, приличаше на подута гигантска гайда с очи и крачка.

— Не е зле — казах аз. — Ще напълнее до Коледа.

Надка ме погледна с очи, в които имаше много вяра, и пак въздъхна, но този път въздишката ѝ не беше тъжна.

— Радвам се — казах аз.

Ние стояхме до кочината и гледахме шопара. Освен шопара около нас нямаше друга жива душа.

Надка мълчеше.

— Радвам се — отговорих аз. И попитах: — А как е свинята на стринка Балабаница, има ли апетит?

Тя сложи ръце на хълбоците си и прихна да се смее.

— Докторе, как можа да го измислиш? — рече тя. — Защо ѝ е на Балабаница свиня?

— Е — казах аз, — може пък и да се омъжи жената, всичко става!

— Тя ли! — В очите на Надка блеснаха недобри пламъчета. — Защо ѝ е мъж на нея, докато има таквиз, дето нощем ще ѝ прескачат плета?

Аз наистина се учудих.

— Надке — казах аз, — вие сериозно ли говорите това?

А тя като че ли се разсърди:

— Та мигар ще го измислям? Докато даскалът не се увъртя по онази, вдовицата на горския, тя не си развяваше фустата твърде, защото се надяваше на нещо. Пък и с даскала ѝ беше добре.

— А сега? — попитах аз и преглътнах.

— Сега ли? — Тя дойде много близко до мене, така че аз почти усетих дъха ѝ. — Балабаница не е от тез, дето хвърлят око на дребните рибки — каза тя.

— Сигурно тъй ти се струва — подразних я аз. Заговорих ѝ на „ти“, защото тя стоеше съвсем близо до мен.

— Как ще ми се струва — понадигна гласеца си Надка, — нали с тия си очи видях как веднъж помощникът на майора ѝ дойде на гости? — Тя помълча. — А защо той ѝ ходи на гости?

Сърцето ми затуптя от радост.

Ние бяхме сами. Освен шопара около нас нямаше друга жива душа.

— Надке — казах ѝ аз и се поотместих настрана, — твоят шопар непременно ще наедрее до Коледа. Дори няма да е зле, ако му

понамалиш дневната дажба, иначе у него няма да остане месо дори за един тас кебап!

Така ѝ казах, а тя ме гледаше и като че ли не вярваше твърде на думите ми. Лицето ѝ имаше учуден и донякъде недоволен израз. По всичко личеше, че тя не хареса прогнозата ми за нейния шопар.

21

Днешният обяд беше много весел: бай Марко ни поднесе петел, печен под връшник, топла пита със сирене и лютиви чушки. Виното беше тежко, черно, издаваше дъх на напечена от слънцето янтарена смола.

Боян Ичеренски покани Авакум до себе си, чукна чашата си с неговата чаша, потупа го много покровителствено по рамото и запита:

— Как прекара първата си нощ на момчиловска земя, любезни историко? Спокоен ли беше сънят ти, не смути ли нещо твоя покой?

— Благодаря! — кимна Авакум и отпи полека от виното си. — Общо взето, прекарах добре. Само едно произшествие се случи: някаква личност — вероятно по погрешка — насмалко не се вмъкна в моята стая. Аз поллюбопитствувах да разбера кое е това лице, за да го осведомя по-подробно върху местоположението на стаите, но не успях да го видя, защото то излезе по-бързо и по-пъргаво от мен.

Ичеренски и капитанът прихнаха да се смеят. После Ичеренски каза:

— Не е трябвало да гониш нещастния човек. Аз те уверявам, че той не е имал лоши намерения. Той просто е бил някакъв непоправим ревнивец — решил е да провери дали възлюблената му не е останала случайно на по-дълъг разговор с новопристигналия квартирант. Отеловци има навсякъде — и в Момчилово се намират. Трябва да свикнеш с тия неща!

— Господи, но аз имам жена и дребни дечица — въздъхна Авакум. — Какво ще стане с тях!

— Води добродетелен живот! — посъветва го наставнически геологът.

— Глупости! — каза капитанът. Той се извърна към Авакум: — Натупай ревнивеца, както се следва, и той ще миряса. Балабаница си заслужава такъв труд!

Те продължиха да се шегуват в тоя дух, но бай Гроздан прекъсна разговора им.

— Момчета — намръщи се той, — вие прекалявате, а туй не ми харесва. Балабаница, макар и да е бездетна и вдовица, е една почтена жена. Тя си гледа работата в мандрата и ние сме доволни от нея. Тя е сериозен човек.

— Любовта ходи навсякъде! — отсече философски капитанът.

И понеже заговорихме за любовта, Ичеренски отново взе думата.

— Любовта е много интересно явление — каза той. — Ето например за негова милост — той посочи капитана — това благородно чувство е нещо като „добър ден“ и „довиждане“. За моя приятел Кузман Наумов тя е едно староегипетско писмо. Хич и не помисля да си троши главата с него! За другаря ветеринар любовта е въздишка и безсъние. Но безсъние в собственото легло! Бай Гроздан е по-практичен — за него любовта означава къщичка със здрави деца и вярна жена. Това схващане е здравословно и полезно за обществото. А за моя милост любовта означава грижа. Но грижа, в която има и радост, и мъка, и голямо удоволствие, и всякакъв вид тревоги.

Вие знаете, че аз пътувам всеки съботен следобед до Пловдив. Ако мислите, че в тия пътувания има някаква романтика, вие дълбоко се мамите. Съдете сами! В Пловдив пристигам привечер. Намирам свободна стая в някой от хотелите и звъня на жена си. Тя живее, горкичката, при леля си, сложили са я в стаята на децата и вие разбирате, че да се нощува там е крайно неудобно.

Една вечер — струва ми се, че беше същата вечер, когато тук станало това произшествие с Методи Парашкевов — аз едва не се сбих с дежурния чиновник от „Тримонциум“. Този тип искаше да ме прати в една мизерна стаичка на четвъртия етаж! Представете си — двеста километра път, за да прекарам любовната си нощ на четвъртия етаж! Но аз бях упорит и получих апартаментче два етажа по-долу. С баня и с всичките други удобства, които се полагат за случай като нашия: та ние с моята жена имаме в седмицата само няколко часа за себе си.

Ето, значи, каква романтика съдържат тия мои пътувания до Пловдив. Но аз не се оплаквам. Аз пътувам и ще пътувам, докато съм в Момчилово. А после пак ще бъде същото, защото такава е професията ми — да скитам по гори и планини. И си мисля понякога — щях ли да бъда щастлив, ако водех заседнал живот и се намирах, така да се каже, всеки път до фустата на жена си? Едва ли. Това щеше да бъде съществуване без грижи и без тревоги. А такава съществуване

прилича на къща, в която не гори огън. Грижите и тревогите — без тия неща, приятели, няма истинско щастие в този живот!

Той отпи от чашата си и помълча някое време. Като че ли сянка легна на лицето му. После тръсна глава, изгледа ни и тихо се усмихна.

— Ние заговорихме за това — като какво нещо е любовта. Позволете ми по този случай да ви разкажа една историйка, свързана с личността на нашия несретен даскал Методи. Той може би ще бъде обесен, както предрича моят нов съсед по маса, и сигурно ще бъде заслужено обесен, но ние няма да забравим покрай лошото и доброто, което носеше в душата си тоя човек.

За добрините, които сторил Методи на Момчиловци, за това, как ги научил на пчеларство и овощарство и как да правят сиренето си помазно — за тия неща може да ви разправи по-подробно бай Гроздан, тъй като те спадат към неговата сфера на интереси. Аз ще ви разправам един случай от по-интимен характер. Трябва да ви кажа най-напред, че Методи ме имаше за свой приятел, защото аз много му помагах в неговите микрологични и кристалографни занимания. Той си беше наумил да състави голяма сбирка за училището, но не му достигаше достатъчно опит за тая работа, затова търсеше и моята скромна помощ. От гледище на науката той беше просто един дилетант и до известна степен маниак. Но и в дилетантството, и в манията му за велики открития имаше нещо много благородно и възвишено и това ме караше да му съчувствувам и да си затварям очите за смешното. А той ме мислеше за свой приятел и макар да си беше по природа неразговорлив човек, понякога ми доверяваше, особено след чаша, вино, някои свои дребни тайни.

Та случаят, за който става дума, е следният. Както ще видите, той има пряка връзка с нашия разговор за любовта.

Преди три години в Момчилово пристигна на местоназначение участъков горски надзирател. Горският надзирател е голям ловец и между него и Методи се установява едно чудно приятелство. Хората мислят, че ги свързва ловната страст. Но това е едната половина на истината и тя се отнася до чувствата на горския надзирател към Методи. В другата половина на истината цъфти една закъсняла любов: вие се досещате вероятно — става дума за съпругата на горския и нашия стар ерген.

Съпругата е с десет години по-млада от мъжа си. Тя има момиченце, но то живее при баба си, защото Момчилово е някъде на края на света, пък и горският не мисли да остава по за дълго тук. Съпругата е едно крехко същество, русокосо, миловидно, твърде неподходящо за огрубелия даскал. Затова и любовта им е особена — тя е само в очите им, в гласа им, в несмелите ръкостискания, когато си казват „довиждане“ и „добър ден“.

И ето, за голямо огорчение на Балабаница Методи започва все по-често да ходи на гости при горския, там носи зайците и дивите петли, там пие кафе и изстуден айран.

Веднъж — това било през зимата — двамата приятели решават да отидат на лов за вълци. Вече били излезли на двора, когато Методи забелязва, че си е забравил вълненото шалче. Връща се да си вземе шалчето, как го е взел — един господ знае, защото, като настигнал горския, той бил някак смутен и все гледал в краката си. Нищо лошо не трябва да се мисли, той се забавил в къщата на горския не повече от една минута. За толкова време хората не могат дори да се целунат, както трябва! Но той вървял подир горския и все гледал в краката си.

Вие сигурно знаете как завърши този лов — горският бил изяден от вълци сред долищата на Змеица. Паднала гъста мъгла, разделила двамата приятели, а от това се възползувала глутницата — наскочила върху горския и докато Методи да му се притече на помощ — зверовете разкъсали врата му и оглозгали лицето и ръцете.

Какво станало по-нататък?

По-нататък Методи ял хляб и сол, но спестил пари и купил на вехто една плетачна машина за вдовицата. Тя прибрала момиченцето си и го записала да учи в момчиловското училище. Всеки месец Методи отделял по една трета част от заплатата си и я внасял в пощата на името на детето.

И всичко това заради тази чудна любовна минута, когато се върнал от двора, за да вземе шалчето си, което бил забравил върху миндера.

Може би си мислите, че като минало време от трагичната кончина на горския, чудната минута разцъфнала в някаква взаимна любов?

Тук е гвоздеят на това, за което почнахме разговора си: какво е любовта. За моя приятел Кузман Наумов тя е някакво си йероглифно

писмо. За ветеринарния доктор — въздишка насаме. А за Методи Парашкевов — половин час разговор с вдовицата, съпроводен с чашка кафе, но непременно в двора, под открити небеса. Ако вали дъжд или вие фъртуна — мястото на разговора е в кухнята, до бумтящата печка, но винаги в присъствието на малката дъщеря.

Ето какво нещо е любовта и какъв човек беше Методи Парашкевов. Аз говоря за него в минало време, защото моят красив съсед твърди, че той ще бъде обесен. Но ако туй пророкуване излезе фалшиво — и дай боже, — аз отново ще му сторя място надясно от себе си, а негова милост ще изпратя до вратата — да слуша там като наказан ученик.

Ичеренски завърши разказа си и се умълча.

Ние всички мълчахме. И Авакум. А капитанът се беше много натъжил и гледаше настрана.

Геолозите тръгнаха за пункта. Авакум се позавъртя около мотоциклетите на Ичеренски и на капитана и прояви голямо любопитство към машините. Той дори ги попипа с ръка.

Пък аз никога не съм имал слабост към тоя доста опасен вид транспорт: слушал съм, че мотористите хващали ревматизъм в коленете си.

Небето отново се беше заоблачило, гъста сива мъгла покриваше темето на Карабаир. Улиците бяха пусти. Започна да ръми.

— Е, Анастаси — попита ме Авакум, — научи ли нещо?

Аз се поколебах, посъбрах сили и споменах името на геолога.

Предполагах, че Авакум ще се изненада и ще ме обсипе с купища въпроси. Но той само се прозина уморено и с ужасно безразличие ми подаде ръка.

Тъкмо беше стигнал сградата на Балабаница, и насреща му се зададе председателят.

— Забрави ли уговорката? — усмихна му се малко сърдито Авакум.

— А бе не съм я забравил, ама лимонадата се свършила! — махна председателят с ръка.

После той му разправи как ходил в селкоопа да пита за прежда, а там му казали, че такава стока не е имало и не щяло да има. Мъчили се много с партийния секретар да си припомнят кой носи зимно време ръкавици от синя прежда и на края дошли до убеждението, че в Момчилово не се е мяркал човек, ни свой, ни външен, със сини ръкавици на ръцете си.

— По тия въпроси ударих на камък — въздъхна бай Гроздан. — Нищо не излезе. А оная нощ, за която ме питаш, работата стои така. Балабаница е била в мандрата. Нейната смяна е постъпила привечер и е излязла на изгрев-слънце. Така че Балабаница не е била в къщи през цялата нощ. Дядо Манаси, хазяинът на Кузман Наумов инженера, той си е стоял на пчелина от предишния ден. Ичеренски, както знаеш вече, всяка събота ходи до Пловдив. А капитанът нея вечер е бил на седянка в Лъките. Туй са ми сведенията. Друго засега не знам.

Авакум се огледа, извади от шлифера си една кърпичка, наведе се и захвана грижливо да чисти обувките си.

В насрещния двор Надка припряно ишкеше на кокошките.

— Благодаря ти за помощта — каза Авакум, като отваряше вратницата. — Тия неща, за които спомена, са много интересни. Ще ги имам пред вид!

Той се изкачи в стаята си, седна върху леглото и така, без да помръдва, постоя повече от час.

Прозорецът беше отворен и през редките клони на чепатия бор се виждаше Змеица, прихлупена от тежки облаци, обвита с мъгли.

Вееше студ, по перваза почукваха капки дъжд. Горе на тавана скърцаше забравена врата.

Какво ще има пред вид? Той каза на председателя, че ще има нещо пред вид. Но какво? Нишките се заплитаха все повече, следите на истинския престъпник, вместо да се очертават по-ясно, започнаха да чезнат, да се губят в някаква непрогледна мъгла, като тая, която покриваше Змеица.

Над всичко отгоре изведнъж го налегна умора — мислите му се пръскаха, не можеше да се съсредоточи над онова „главно“, над което беше размишлявал дни и нощи поред. Като че ли нямаше „главно“ — което знаеше, то се беше събрало в един поток от непотребни и незначителни факти.

Облегна се на стената и затвори очи.

Тази дрямка продължи само петнадесет минути. После се изправи, разкърши рамене, защото беше започнал да трепери от влагата, запали цигара и захвана да се разхожда по обичая си напред и назад.

Един човек със сини ръкавици на ръцете си беше разбил прозореца на пункта и откраднал оттам важна стратегическа скица.

Авакум си помисли: „Хайде да започнем оттук — от ръкавиците.“

И така престъпникът беше действувал с ръкавици... Защо? Естествено, за да не остави следи от пръстите си! Но кой престъпник действа с ръкавици? С ръкавици действа оня, над чиято глава вече виси някаква опасност — човек, който играе опасно хоро и има намерение още да го играе. Случайният престъпник няма да прибегне до толкова тънки предохранителни мерки. Случайният престъпник не е замесен в престъпления и не мисли да върши други. Върху него не тежи никакво подозрение, той не е свързан с други престъпници, които, ако бъдат разкрити, могат да навлекат нещастие и върху неговата глава. Следователно той няма нужда от толкова тънки предварителни мерки. Следователно човекът, който е разбил пункта, е лице, което се бои от разкриване, лице, което полага усилия да не бъде разкрито, защото е замесено изобщо в опасна и престъпна дейност.

Авакум се наведе, погледна прозореца, сетне отново продължи да се разхожда напред и назад.

И отново подхвана уловената нишка.

Председателят и партийният секретар твърдят, че не са виждали в Момчилово човек със сини ръкавици. На тия хора трябва да се вярва, защото и единият, и другият не си стоят край огъня в къщи и защото са местни хора и познават съселяните си до девето коляно. При това синя прежда в селкоопа не е продавана и трябва да се предполага, че такава прежда не се доставя и по селкоопите на другите села. В този район скотовъдството е силно развито, всяко семейство получава вълна от стопанството и всяка стопанка сама си изприда по няколко къдели. Преждата от тия къдели е остра и твърда, влакънцата ѝ са къси и не се къдрят на спирали и колелца. А косъмчетата, които той намери между железните стърготини и сред люспите на бора, са дълги и къдриви, сякаш са части от микроскопическа пружина. Изводът е прост — сините ръкавици на неизвестното лице X са плетени от мека и фабрично обработена вълна. Прежда от такава вълна се продава само по големите градове.

По големите градове се продават и готови ръкавици. Той е виждал такива ръкавици не само в един магазин. Но нито в един магазин не е виждал ръкавици, изплетени от синьо боядисана прежда. Готовите ръкавици са или бежови, или сиви. Друг стандарт няма на пазара. Следователно сините ръкавици на неизвестното лице X са от фабрична прежда и са плетени на „частни начала“ в Момчилово, тоест от жена, която самостоятелно практикува плетачески занаят и си доставя прежда от града.

Има ли в Момчилово такава жена? Има. Това е онази вдовица, чийто мъж вълците са изяли в местността Змеица. Жената, която Методи Парашкевов е обичал и може би още обича. Разбира се, няма никакви улики, от които може да се черпи увереност, че именно тази жена е изплела ръкавиците на неизвестното лице X. Но все пак това е една сериозна следа.

Авакум извади бележника си, опря се на масата и записа: „I. Да се провери дали вдовицата е плела ръкавици от синя фабрична прежда след края на зимата.“

Той се усмихна.

Разбира се, че след края на зимата! Ако ги беше изплела преди края на зимата, неизвестното лице X щеше да ги носи на ръцете си по време на зимните студове и тогава все някой щеше да забележи, че в Момчилово има човек със сини ръкавици.

Той затвори тефтерчето и продължи разходката си между кревата и работната маса на Методи.

Обикновено хората се снабдяват с ръкавици през късна есен или в началото на зимата. Никой не си купува дебели вълнени ръкавици през пролетта. Никой не прави това, освен в специални случаи, когато *нещо* от *по-особен* характер налага да се купят или да се поръчат такива ръкавици. Ако се установи, че вдовицата е плела вълнени ръкавици от синя прежда през пролетните или през летните месеци, то лицето, което ги е поръчало, без друго е имало пред вид и *нещо* от *по-особен* характер. Укриването на следи от собствените пръсти е именно „нещо“ от по-особен характер.

Авакум тихичко подсвирна и се спря сред стаята.

Но нима за същата цел не могат да послужат и едни най-обикновени кожени ръкавици? Такива ръкавици се продават във всеки град и както се казва — на път и под път!

Да се снабди човек с кожени ръкавици — по-лесно от това няма, разбира се. Стига да живее в град, където има магазин с подобна стока. Но ако човек живее на село, и то през лятото и му се наложи в пределно къс срок от ден-два да извърши *нещо специално*, което изисква непременно ръкавици? И не желае поради *особени* съображения да взема „назаем“ чужди? И няма възможност да прескочи до най-близкия град, за да си купи? Тогава, естествено, този човек ще си служи с това, което намери, тоест онова, което му предложат най-благоприятните за него местни обстоятелства.

Авакум се усмихна и потри доволно ръце. Сините влакънца му подсказваха още две интересни неща: лицето Х е било принудено да осъществява в най-къс срок задача, за която не е било подготвено предварително; лицето Х е на такава служба, която не му позволява да се откъсва незабелязано от познатите и от колегите си дори само за няколко часа през деня!

Да са благословени тия приказливи сини влакънца!

Авакум се засмя с глас.

„Това е признак на умора — помисли той. — Аз нямам обичай да се смея с глас.“

После той излезе на двора, за да провери дали Балабаница не се е завърнала от мандрата. В двора и в долния кат нямаше жива душа.

Като заключи вратата на стаята, Авакум отвори секретните ключалки на куфара си и внимателно извади оттам миниатюрната портативна радиостанция. Той разтвори тефтера си на оная страница, където беше записал цифрите на шифъра си, натисна ключа и потърси свързка. След по-малко от минута той предаде на ефира първата си шифрограма от Момчилово. Тя беше съвсем лаконична. „Незабавно наредете групата на геолозите да отсъствува поне едно денонощие от село.“ И даде край.

Сетне отново затвори радиостанцията и наблъска куфара си под кревата.

Беше започнало да се смрачава.

Облече спортното си яке и прекоси двора. Сега в ситната мрежа на дъжда запустелите стопански постройките изглеждаха още по-мрачни и безнадеждно изоставени. Липсваше само традиционната кукувица върху продънения покрив на хамбара, за да изглежда картинката напълно издържана в зловещия дух на криминалните романи.

Авакум нави ръкавите на якето си, сложи на дръвника една цепеница и започна да сече.

Когато беше насякъл вече голяма купчина дърва, той усети в здрача зад себе си присъствието на човек. Знаеше, че е Балабаница, но се правеше, че не я забелязва.

А тя, след като го беше наблюдавала мълчаливо някое време, звънко и присмехулно му подвикна:

— Гледай ти какъв юнак! Де да съм знаела, че ще си имам такъв помощник!

Авакум захвърли секирата и се усмихна:

— Щеше да си докараш поне още една кола цепеници, нали?

Дойде до нея и внимателно я изгледа. Мокра беше забрадката ѝ, капчици лъщяха и в къдравите кичури, които се подаваха над челото. От нея и от лисичето ѝ контошче лъхаше топла, свежа и упойваща миризма.

— Искам тази вечер да запалим голям огън — каза Авакум.

Балабаница го гледаше и мълчеше.

— За да се сгрееш и отпочинеш след трудовия ден — допълни той, като вдишваше от дъха ѝ.

Тя се отмести, отиде до сечника и клекнала, започна да нарежда в престилката си от насечените дърва.

— Нито съм уморена, нито съм изстинала — каза тя.

После те запалиха голям огън в огнището и в собата стана весело и светло. Цепениците пращяха, розови езици затанцуваха по насрещните стени. Бакърчетата в ъгъла станаха златни.

В окадения комин въздишаше вятърът и понякога самотна дъждовна капка падаше върху жарта.

Докато котлето с картофите къкреше на огъня, Балабаница приседна на столче до Авакум, сложи голите си лакти на коленете и замислено усмихната впери кротък поглед в почернялата верига.

— Балабанице — каза Авакум, като смучеше от луличката си, — ако те помоля за нещо, ще изпълниш ли молбата ми?

Тя го погледна изкосо, без да извъръща главата си, и повдигна рамене.

— Като си ми бил днеска работник, аз съм ти длъжна! — И се засмя със звънкия си ронлив смях. — Казвай каква плата искаш, за да ти видя цената!

Авакум изтърси луличката си в пепелта, сетне я изтупа върху дланта си.

— Платата ми е доста висока — каза той.

От полите на престилката ѝ излиташе пара. Тя ги беше попридърпала нагоре и прасците на краката ѝ, огрени от пламъците, изглеждаха като излети от бакър.

— Искам да ми изпееш една стара песен — каза Авакум.

Тя помълча някое време, без да го погледне.

— Само една ли? — запита тя. Авакум кимна с глава.

— Аз не съм песнопойка — въздъхна Балабаница, — но щом като искаш — да бъде! Тази вечер ти си ми стопанинът.

Тя наведе главата си встрани, като да четеше невидими редове по черния свод на оджака, сетне леко притвори очи и започна:

*Мумицеа мари хубава,
праву шта да те попитам,
праву да ми си казала:
Ут небу ли си паднала,
или ут земя никнала,
та нема тебеа прилика*

*на беалу и на чеарвену,
чеарвену и на чеарному?*

Тя помълча за миг-два, после сведе очите си от свода на оджака, погледна Авакум в лицето и лукаво се усмихна:

*Юначеа луда и младу,
ни соам ут небу паднала,
ниту ут земеа никнала.
Га ма еа майка родила,
с преасну ме млеаку кармила,
с чьорну ма грозде хранила,
с ройну ма вину пуила
на млеакуну сам беаличка,
на гроздеану сам чьорночька,
на винуну сам чеарвена!*

Тя се наведе да стъкне огъня и басмената ѝ блузка се разтвори широко около врата.

— Сигурно и ти си била такава самодива! — каза Авакум.

— А мигар сега съм лоша? — стрелна го Балабаница и опъна блузката върху гърдите си.

— Напротив, сега струваш колкото две самодиви — засмя се Авакум.

Той чувствуваше, че очите му говорят повече, отколкото трябва, затова се прозина с вид на уморен човек, разкърши ръце и се изправи.

— Нима ще си ходиш? — запита Балабаница, като го гледаше от своето столче с тъжно и изненадано лице.

— Трябва — каза Авакум. — Обещал съм на моите приятели, геолозите.

Тя не отговори нищо. Погледна разсеяно огъня, котлето, което къкреше на куката, и едва чуто въздъхна.

Сърцето на Авакум се сви: сред голямата соба, тази вечер празнично осветена от буйния огън, Балабаница изглеждаше ужасно самичка.

— Аз мога и да не ида — каза Авакум.

А тя го мярна с очи и кротко му се усмихна:

— Върви, да те не чакат! Аз ще хапна набързо и ще си легна да спя. Защо ще кукуваш сам?

Утрото беше студено и мъгливо. Авакум облече зимния си пуловер и се поразмисли: какво да предпочете — якето си или шлифера? Якето беше по-удобно, но той избра шлифера — тази дреха, ушита със секретни и дълбоки вътрешни джобове, побираше всичко, каквото му беше най-необходимо: лупата, няколко универсални ключа, електрическо фенерче, петметрово въже с кука, козметическа кутийка, бинт и очила.

Балабаница беше излязла.

Като отваряше вратницата, той се усмихна. „Като мляко съм беличка, като грозде съм черничка, като вино съм червена“ — спомни си песента и отново се усмихна. А в сърцето си — сам не знаеше защо — изпитваше някаква смътна, дълбока утаена жал.

Тази сутрин бай Марко Крумов го нагости с две варени яйца и бучка сирене. Заприказваха се за квартирите на геолозите. После, когато Авакум бръкна, за да извади пари, мустакатият метр д'отел махна пренебрежително с ръка.

— Слушай, момко — каза му той, — защо трябва да се безпокоиш всеки път и мен да затрудняваш? Ние с твоите приятели имаме такваз практика тук: всеки предплаща в началото на месеца по една стотачка, пък аз му давам тефтерченце. Той си записва ката ден консумацията, а когато дойде тридесето число, аз му правя хесапа^[1], ако е наддал пари — връщам му, ако ми е длъжен — вземам разликата от стоте лева нагоре. Хем за него удобно, хем мене улеснява. Щеш ли да се уговориме и с тебе на тез начала?

Авакум повдигна рамене. Беше му все едно.

Бай Марко извади изпод тезгяха няколко тефтерчета и му ги подаде. Това бяха най-прости тефтерчета, с листа, разграфени на квадратчета. Върху корицата на първото, което Авакум разтвори, беше написано с химически молив: „Кап. М. Калудиев“. Половината от страниците му бяха изпълнени с нечетлив аптекарски почерк. Второто тефтерче беше на Кузман Наумов. Този мрачен и затворен човек

пишеше едро, красиво, със закръглени букви, като истински артист в калиграфията. „Да му се не надяваш“ — помисли Авакум. Третото тефтерче принадлежеше на Ичеренски. Неговата силна ръка пишеше четливо, но буквите бяха дребни, приличаха на мъниста. Всеки ред в това тефтерче напомняше конец, нанизан с най-мъничките синци, каквито можеха да се намерят в някой селски дюкян. „Иди, че гадай характера според почерците“ — усмихна се Авакум и захвърли тефтерчетата върху тезгяха.

Той остави предплатата, за която бай Марко беше отворил дума, попита го за къщата на плетачката и излезе навън. Ръмеше студен, почти невидим дъждец.

Плетачката Мария живееше над Илязовия дом, отвъд пустото място, което отделяше централната част на селото от Горната махала. Това пусто място, на места изгърбено, на места издълбано от плитки долове, беше цялото покрито с ниски храсталаци и магарешки тръни. Пресичаха го няколко криволичещи пътеки, но сравнително най-права и най-удобна беше пътеката, която минаваше покрай къщата на плетачката. Тя свиваше стръмно на юг и излизаше на мекия път, дето водеше за село Лъките и избикаляше Змеица откъм гърба.

Къщата, в която живееше плетачката Мария, беше ниска, като повечето момчиловски къщи, кирпичена и с плочест покрив, но белосана с вар, чиста и с филени перденца на прозорците. Сред дворчето ѝ имаше една клонеста круша с широка скамейка под нея, а около къщата — няколко лехички със здравец и къдрави гергини.

Авакум почука на вратата, почука още веднъж, никой не му отвори. Като се върна на пътеката, една възрастна жена подаде глава иззад съседния плет, погледа го недоверчиво и намръщено му обясни, че плетачката е отишла да вземе млякото си и че ще се върне в къщи най-рано след половин час.

Авакум отново мина през пустото място, постоя на височинката, откъдето Методи беше скочил в Илязовия двор, и тогава забеляза, че пред пункта беше настъпило едно необичайно оживление. Той заобиколи оградата и влезе в двора, както си му беше редът, през главната порта.

Под огромния бряст стояха две кротки мулета и геолозите ги товареха с най-различен багаж. Всъщност с тази работа се занимаваха Ичеренски и капитанът, а Кузман Наумов стоеше малко настрана,

пушеше и разсеяно гледаше в краката си. Старшината Георги и мулетарят свързваха с въжета един продълговат денк.

— За къде се стягате, приятели? — попита ги Авакум с учуден и малко натъжен глас. — Ако не ме лъжат очите ми, вие като че ли се готвите за далечен път?

— Как пък позна! — ухили се капитанът и побутна фуражката си към тила.

Ичеренски сякаш не беше забелязал присъствието на Авакум. Той ровеше в една торба и лицето му имаше много съсредоточен вид.

— Заминаваме, любезни! — засмя се капитанът и посочи с ръка към юг. — Дългът ни зове, както виждаш, за нови подвизи в полето на мирния труд.

— Ще видиш ти едни подвизи! — закани му се с пръст Ичеренски. — Защо си забравил крачкомера?

Капитанът изтича за крачкомера и тогава Ичеренски изви глава към Авакум. Той не каза нищо, а се взря в очите му и мълчеше.

— Надалеч ли ще пътувате? — попита Авакум.

— Добре ще е да не задаваш неудобни въпроси — отвърна глухо Ичеренски. — И да не любопитствуваш за неща, които нямат връзка с работата, заради която си изпратен тук.

— О — каза Авакум и се усмихна. — Та аз тъкмо във връзка с работата си питам. Вие сигурно ще пътешествувате из местности, които и мен интересуват.

— То си е наша работа къде ще пътешествуваме — намръщи се Ичеренски. И го изгледа изпод вежди: — Не си пъхай носа, където не трябва. Ти имаше този навик, а това е лошо. Току-виж, че си останал без нос!

Тук, на двора, той не приличаше никак на оня Ичеренски от Илчовата механа.

— Да ме пази господ! — каза Авакум. — Аз държа много на своя нос. Изобщо аз имам много добро мнение за него. Благодаря за добрия съвет!

Той допря с ръка каскета си, кимна на Кузман и тръгна да си върви.

Пътем попита старшината:

— Ваша милост ли ще командува обоза?

— Отде-накъде! — разпери ръце Георги.

— Много добре — усмихна му се Авакум. — Времето е влажно, не е твърде подходящо за дълъг път.

Ситният дъждец продължаваше все така тихичко да ръми.

Авакум тръгна по пътя за Лъките, после сви наляво и се изкачи върху едно от многото ниски хълмчета, които образуваха подстъпите към Змеица. Той се сгуши сред храсталаците, извади луличката си и запуши.

След около един час по пътя се зададе керванът на геолозите. Най-напред крачеше майорът. Следваха го Ичеренски и капитанът — те вървяха рамо до рамо. Подире им щракаха с равномерна стъпка двете мулета. Ариергардът се състоеше от Кузман Наумов и мулетаря.

Когато керванът навлезе в завоя и се загули от хълмовете, Авакум се изправи, стоя замислен някое време, после се обърна на запад и започна бързо да си проправя път сред храсталаците. Както и очакваше, след десетина минути той излезе на широката пътека и като тръгна по нея, скоро се намери пред малката къщичка на плетачката Мария.

Плетачката Мария беше крехко създание, синеоко, миловидно, със слаби рамене и тъжни очи. Тя се усмихваше стеснително и някак печално с малките си устица, държеше главата си наведена встрани и много приличаше на ония не особено здрави русокоси куклички, които подаряват на малките момиченца за игра.

Тя стоеше пред прага на бялата къща, слушаше Авакум, отговаряше на въпросите му с тих и топъл глас и смутено поглеждаше към съседния двор.

— Изглежда, че тази ваша съседка проявява голямо любопитство към клиентите ви? — попита я Авакум, като спокойно пълнеше луличката си.

Тя не отговори, а само наведе глава.

— Научих се, че вие плетете чудесни ръкавици — каза Авакум. — Моята работа е такава, че аз повечето време скитам навън. Затова съм дошъл при вас да ми изплетете в най-скоро време едни хубави ръкавици. Може ли?

— Може — отвърна плетачката. — Но трябва да си донесете прежда.

— А нима вие нямате прежда? — учуди се Авакум.

Тя поклати глава.

— Това е много неприятно — въздъхна Авакум и поднесе кибритката към лулата си. — Жалко. Аз видях едни ръкавици от синя прежда, ваше производство, и те много ми харесаха. Аз исках да ми изплетете точно такива ръкавици — от синя прежда.

— Сега нямам такава прежда — каза плетачката.

— Че кога пък сте я свършили толкова бързо! — възропта Авакум. — Преди няколко дни сте имали, а сега нямате!

По челото ѝ се появиха бръчки, тя погледна ръцете си — те бяха малки и костеливи — и сдържано въздъхна.

— Не е било преди няколко дни — каза тя. — Синя прежда имах отдавна — през лятото. И много малко. Пазех я за себе си.

— Разбирам — каза Авакум. — Вие сте синеока и синият цвят ви отива. Трябвало е да задържите тази прежда за себе си, а на този...

Той потърка челото си и махна с ръка:

— ... Ето че му забравих вече името!

— Кузман Наумов — помогна му тя.

Авакум всмукна дълбоко от лулата си и помълча.

— Кузман Наумов — повтори той. — Така. Късметлия човек! Че защо не му изплетохте ръкавици от друга прежда?

— Защото нямах друга, а той много бързаше.

Тя помръдна с рамене и погледна към вратата.

— Много съжалявам — каза Авакум. Той се усмихна: — Простете ми, че се забъбрих и ви задържах.

Бледите ѝ страни пламнаха в руменина.

Преди да излезе от вратничката, той рязко се обърна и посочи широката скамейка под крушата:

— Тук вашият добър познат, бедният даскал Методи, си е почивал през нощта на двадесет и втори срещу двадесет и трети август, нали?

Плетачката замря на мястото си, сякаш изведнъж се беше вцепенила.

— Не се плашете — каза меко Авакум. — Аз съм негов приятел и той ми е доверил някои неща.

И бързо се измъкна навън.

Но едва направи няколко крачки, почувствува в сърцето си остра жалост — тя бодеше като лютив трън, разливаше се като огненица по цялото му тяло. Сякаш влачеше букаи на краката си.

Бързо се върна, бутна портичката и много се зарадва, като видя жената да стои все още напред двора.

— Забравих нещо — каза Авакум, като я доближи.

Той бръкна в бездънната подплата на своя шлифер и извади оттам една красива самописка със златно перо и рубинче на капачката. Тя му беше сломен от Съветския съюз, където беше ходил преди две години на специализация.

— Тази писалка — каза Авакум — изпраща даскал Методи на вашето момиченце. Да си пише с нея домашните упражнения.

Жената пое писалката и макар че се силеше да изглежда спокойна, в ъгълчетата на очите ѝ блеснаха сълзи.

— Вие не се тревожете — каза ѝ Авакум. — Вярвайте в добрия край на тази голяма неприятност. Може би той ще се завърне на село, преди да падне първият сняг.

Сетне, като слизаше по пътечката, той не усещаше вече онези букаи на краката си. Разбира се, това беше една сантиментална постъпка и той се свенеше от слабостта си и се мръщеше, Но му беше по-леко, дори му идеше да си подсвири с уста.

[1] Хесапа — в случая „тегля чертата“. — Б.ред.ел.изд. ↑

Къщата на дядо Манаси се намираше в западния край на селото, близо до пътя, който свързваше Момчилово с шосето за Пловдив. Отпреде ѝ се простираше широка поляна, а селището зад нея граничеше със зелената борова гора на планината.

Дядо Манаси живееше от дълги години сам, защото беше вдовец, а единственият му син отиде на работа в Кърджали и там се задоми. Той прекарваше повечето време на кооперативния пчелин, където наглеждаше кошерите и спеше в една плетена колибка, а в къщи си идеше веднъж в седмицата, за да си вземе туй-онуй и да се преоблече.

Къщичката беше малка, вехта, схлупена. Имаше оджак и соба — една ниска стая със земен под и тясно зарешетено прозорче, което надничаше към ширналата се пред къщата поляна. В собата живееше Кузман Наумов Христофоров, а старецът, колчем си дохождаше на село, спеше върху тесен миндерлък край огнището.

Въпреки че нямаше опасност да бъде забелязан, защото къщата беше усамотена и времето мъгливо, Авакум се прехвърли в двора на дядо Манаси откъм мрачните и гъсти сенки на боровата гора. Не стана нужда да насилва бравата — беше достатъчно едно повдигане и придърпване, за да излезе езичето на ключалката от ръждясалата скоба.

Той притвори тихичко вратата и някое време стоя неподвижен, за да привикнат очите му с разредената тъмнина. Вътре миришеше на влажна земя и на борина. Миндерът, покрит с няколко ката черги, и облият сандък, който сигурно служеше за дрешник на стареца — това беше всичката покъщнина в тази част на дома. Около полиците се виеха гъсти, почернели паяжини и тук-там се виждаше по някоя пръстена паница или окадено гърне.

Срещу огнището зееше отворена врата. Всъщност оттам идеше малкото виделина, която осветляваше оджака. Авакум прекрачи високия праг и се огледа. Като знаеше занемарената външност на инженера, той очакваше да види квартирата му потънала в мръсотия и

безпорядък, а тук всичко беше строго и по военному подредено: подът — изметен образцово, сивото одеяло върху кревата — опънато без нито една гънчица, масата — покрита с чист зелен картон. Дрехите на инженера бяха окачени на желязна кука, забита дълбоко в стената.

Че сините ръкавици не бяха тук — в това Авакум беше напълно сигурен. Но той имаше за свое желязно правило да гони целта докрай дори когато процентът на вероятността изглеждаше нищожен като ечемичено зърно. В момента сините ръкавици бяха наистина главната следа, но опитът го беше научил на мъдрост: до голямата вода може да се стигне, като се върви по течението и на най-малките рекички.

Най-напред той прегледа масата. Това беше една проста дъсчена маса без чекмеджета. Нямахше нищо отгоре ѝ, освен една рендосана дъсчица, върху която стърчеше подострен пирон. На това шило бяха нанизани най-различни книжа.

Авакум извади книжата, наведе се над тях и започна внимателно да ги разглежда: една педантична документация от командировъчни заповеди, разписки за наем, касиерски фишове за получена заплата — всичко на Кузманово име (с изключение на разписките за платения наем), с нечетливи подписи и държавни печати. Документите бяха подредени по дати — от началото на април до края на септември.

Той извади фенерчето си, запали крушката и прекара всяко листче поотделно над светещата лупа. Този пръв примитивен анализ на хартията не показва нищо, което от пръв поглед да изглежда засекретено с тайнопис. Авакум наниза документите така, както инженерът ги беше подредил.

Сетне погледна под дюшека и възглавниците, надникна под кревата. Пак се върна към възглавниците и дюшека и внимателно ги опипа.

Оставаше му да прегледа дрехите. В джобовете им намери само няколко кибритени клечки и семки от слънчоглед. И едни очила против слънце, които извади от лявото горно джобче на спортното му сако.

Нямаше нищо особено в тия очила. Но Авакум ги поддържа в ръцете си и се позамисли. Стъклата — и най-вече към рамките — бяха плътно покрити с белезникав пращец. Той ги разгледа през лупата си — пращецът се състоеше от твърди зърнести частички, споени едни с други в една обща маса.

В Момчилово и около Момчилово пътищата бяха меки, следователно и пепелта, която се образуваше по тях, беше от земен произход. Такава пепел прави тънка, но гладка коричка върху стъклата, когато те са овлажнени от потта, която се събира покрай орбитите на очите.

Зърнестата коричка върху стъклата на инженера се състоеше от почти микроскопични каменни частички. С такива частички са покрити шосетата, настлани с чакъл или паваж.

Когато човек се движи пешком, по очилата му се полепват незначително количество частички. Когато се движи с колело или мотоциклет, полепналите частички се увеличават неколккратно. Ако времето е студено, те се напластяват в тънка коричка, ако е топло — в по-плътна.

И така Авакум прочете върху очилата, че инженерът е пътувал през топлото време с колело или мотоциклет по пътища, които са настлани с чакъл или паваж.

Преди да постави очилата на мястото им, той отново бръкна в джобчето — този път обаче не напипа кибритки или слънчогледови семки, а някаква тънка прегъната хартийка.

Това беше квитанция за бензин. На педанта му беше свидно да хвърли на боклука дори един такъв нищожен документ.

Авакум разгъна квитанцията с разтуптяно сърце. Тя беше издадена от дежурна пловдивска бензиностанция на двадесет и втори срещу двадесет и трети август.

Тази „рекичка“ водеше наистина към голяма вода!

Той преписа квитанцията и без да се бави нито секунда повече в мрачната къща, изскочи навън.

По-нататък събитията се развиха така.

Повика по телефона — от канцеларията на стопанството — Смолянското окръжно управление и поръча да му изпратят тозчас и с най-голяма бързина един по-мощен мотоциклет. А сам тръгна по пътя, който водеше за село Лъките.

Мотоциклетът го засрещна току пред селото. Поръча на моториста да поиска от управлението някакво превозно средство, за да

се завърне в Смолян, сетне обкрачи седлото и полетя по пътя, който водеше към шосето за Пловдив.

Беше десет часът преди обяд.

Все така ръмеше невидимият дъждец. Над хълмовете и над горите пълзеше ниска бяла мъгла.

Машината гълташе километрите с лудешка бързина. И само едно чувство изпълваше Авакум: страхът да не се подхлъзне в някой от острите завои.

В Пловдив пристигна малко следобед. Той намери бензиностанцията, показана на касиерката номера на Кузмановата квитанция и поиска да му каже приблизително в колко часа е издадена. Касиерката прелисти квитанционната книга — оказа се, че беше издала тази квитанция малко време след като бе поела дежурството в станцията.

— Клиентът е получил бензин в един часа и двадесет минути след полунощ — каза тя.

Авакум ѝ поблагодари.

Излезе на улицата почти зашеметен: щом като Кузман Наумов е получил бензин в един часа и двадесет минути след полунощ — той е пристигнал в Момчилово не по-рано от четири часа сутринта. Почти два часа след произшествието в Илязовия двор.

Разбира се, Кузман Наумов и авторът на престъплението не бяха едно и също лице.

Но сините ръкавици? Нали Кузман беше получил от плетачката сините ръкавици? И нали косъмчетата от тия сини ръкавици той намери върху перваза на разбития Илязов прозорец?

Авакум отведе мотора по-далеч от станцията, запали цигара и дълго мисли.

После забеляза, че стои срещу витрината на един бръснарски салон. Влезе в салона и докато бръснарят се занимаваше с лицето му, той все продължаваше да мисли за Кузман Наумов и за сините ръкавици.

По едно време се усмихна.

— Доволен ли сте? — попита го бръснарят, като чистеше с четка сакото му.

— Много — каза весело Авакум.

След няколко минути той беше в окръжното управление. Повика един лейтенант и му заръча да иде в хотел „Тримонциум“, да прегледа адресните карти от двадесет и втори август и да му съобщи по телефона дали лицето Боян Ичеренски е нощувало в хотела.

Подир половин час лейтенантът позвъни:

— Лицето, което ви интересува, е получило стая № 207 и е напуснало стаята неизвестно в колко часа на двадесет и втори срещу двадесет и трети август.

— Отлично! — каза Авакум. — Донесете ми адресната му карта, но заедно с всички други адресни карти — нали разбирате защо?

Когато дежурният лейтенант измъкна от огромната купчина картата, която го интересуваше, и му я подаде, Авакум кимна с глава: адресната карта на Боян Ичеренски беше попълнена от ръката на Кузман Наумов. Той позна тутакси почерка му — едър, закръглен, почерк на калиграф!

Само за двадесет минути от София съобщиха серията и номера на Бояновия паспорт. Данните напълно съвпадаха с това, което беше написано върху адресната карта.

Авакум поблагодари на лейтенанта и го изпрати с картите обратно в хотела.

Сега той прекрасно знаеше, че през нощта на двадесет и втори срещу двадесет и трети август Кузман Наумов беше осигурил безспорно алиби на Боян Ичеренски. Боян Ичеренски е имал фалшив паспорт — на свое име и със своите данни, но със снимката на Кузман Наумов Христофоров.

Преди да излезе, Авакум помоли Смолянското управление да повика — уж за някаква справка — двамата старшини, които пазеха Илязовия дом, и на тяхно място да изпрати други. Новите двама трябваше да го пускат по всяко време в пункта. Той съобщи пропускателната парола и затвори телефона.

Сетне порови в картотеката на адресното бюро, записа си един адрес и към два часа следобед напусна управлението.

Къщата която търсеше, се намираше в средата на уличката, която минаваше зад градския народен театър. Тя беше двуетажна, масивна,

строена в полубароков стил, с щори на прозорците и корнизи под двата балкона.

Отвори му възрастна жена, облечена в тъмен пенъоар, със слабо деликатно лице, което въпреки бръчките беше запазило следи на отдавнашна, заличена от годините хубост.

— Госпожа Ичеренска ли? — запита възрастната жена. Тя помълча миг-два и пак запита: — А кой я търси?

— Колега на мъжа й — отговори усмихнато Авакум.

Тя го покани в един малък хол, облицован с червено дърво и с гипсови орнаменти на тавана. Това красиво помещение беше претъпкано с овехтели мебели, изглеждаше занемарено и остаряло като възрастната жена.

— Аз съм леля на госпожа Ичеренска — каза жената. — Тук, на този етаж, живеят нашите квартиранти, а ние сме се сгъстили горе на втория етаж.

Тя му показва една вита вътрешна стълба, изработена също от червено дърво, с колонки и полирани перила.

Стъпалата, покрити с изтъркана и скъсана на места червена плюшена пътека, скърцаха — и както се стори на Авакум — съдържано и с някакво подчертано и благородно достойнство.

Лелята на Ичеренска въведе Авакум в гостната стая, помоли го да седне и обеща да извика веднага племенницата си, която не очаквала гости и затова била negliже.

Гостната, както холът на първия етаж, беше също отрупана с най-разнообразни мебели, някои от които, като кръглата масичка с кафяви крачета и плюшеното кресло на колелца, носеха печата на закъснелия барок от началото на века.

От съседната стая се чуваха звънки детски гласове.

След около десетина минути в гостната влезе съпругата на Боян Ичеренски. Тя беше висока жена, стройна, на около тридесет години, със силно изрусени коси и с плътни, прясно начервени устни. Лицето й беше удивително бяло, хубаво, с мек и като че ли повехнал израз, като у човек, който малко спи през нощните часове. Носеше кафява рокля, украсена на гърдите със златен клипс.

Тя подаде ръка и Авакум много сръчно я целуна.

— Нося ви горещи поздравии от вашия съпруг — каза Авакум, като галантно притегли до нея един плетен виенски стол. — И хиляди

опечалени извинения за това, че утре няма да има удоволствието да се срещне с вас.

— Така ли? — каза Ичеренска с едно ужасно и неочаквано безразличие в гласа си. Тя седна на стола и леко повдигна раменете си: — Много съжалявам.

Но и съжалението беше изречено със същия студен и безразличен глас.

Авакум погледна в очите ѝ и ако не беше навикът му да посреща със спокойствие и най-неочакваните изненади, насмалко щеше да възкликне от учудване. Тя имаше очите на Ичеренски — дълги, продълговати, с кафяви отсенки в жълтия цвят. В тоя миг те бяха повече кафяви, отколкото жълти.

Авакум извади цигарите си, предложи ѝ и тя не отказа. Като поднасяше кибритката до папиросата ѝ, той забеляза, че показалецът и средният ѝ пръст бяха пожълтели от тютюна.

Тя не запита защо мъжът ѝ няма да дойде. Всмукваше дълбоко от цигарата си и мълчеше.

— Нашите геолози получиха срочна задача и заминаха в планината — каза Авакум, като всякак се стараяше да изглежда весел. — И аз съм на командировка в Момчилово, но със съвсем друга задача — проучвам историческото минало на този интересен край. Вероятно вие отскачате често до Момчилово, нали?

— Напротив — поклати глава Ичеренска. — Нито веднъж не съм ходила във вашето Момчилово. — И като издуха дима от цигарата си, допълни: — Нито пък имам желание да ходя.

— Губите — усмихна се Авакум. — Момчиловският пейзаж е много интересен. Пък и в ония краища някога се е подвизавал Момчил — нали си спомняте от историята този чуден герой? Столицата му е била на юг, в равнината, но неговата истинска крепост сигурно ще да е била непристъпният Карабаир. Аз се надявам да открия някакви следи. Но вие не обичате планината и това е лошо.

— Лошо е — кимна Ичеренска.

— И вашият брат ли не обича планината?

Веждите ѝ трепнаха, тя погледна встрани.

— Нямам брат — каза тя.

Помълчаха. После Авакум се усмихна:

— Поне в децата си трябва да възпитате любов към природата — каза той.

И погледна в очите ѝ. Зениците им изведнъж се разшириха, сякаш бяха съгледали нещо кошмарно пред себе си. Тя отдръпна главата си назад, сякаш се пазеше от удар.

— Нямам деца — прошепна тя.

— Гражданко Виктория — Авакум се позапъгна, — как беше бащиното ви име? Прощавайте, но аз обичам да назовавам жените с бащиното им име.

— Стефанова Стратева — усмихна се за пръв път Ичеренска.

— Гражданко Виктория Стефанова Стратева — каза тържествено Авакум, — добър е господ, не се отчайвайте, вие сте още толкоз млада! Сигурно ще имате половин дузина деца!

Тя потрепна с рамене и отново се умълча.

Авакум се изправи.

— Ще имате ли някакво специално поръчение за вашия съпруг?

— Нямам — прошепна Ичеренска.

Като си вземаше сбогом, той отново ѝ целуна ръка, засмя се, макар и да чувствуваше, че нещо невидимо го стяга за гърлото, а в ушите му като да ручеше водопад.

Той подгони машината към управлението, а когато стигна — помоли веднага да му се съберат сведения за пловдивската фамилия Стефанови Стратеви.

След половин час Авакум пушеше цигара след цигара и прелистваше внимателно една малка преписка.

Иван Стефанов Стратев от Пловдив е бил дълги години комисионер и представител на английски фирми за земеделски машини. Жена му, Илария Печеникова, пак от Пловдив, през 1922 година избягва с един чиновник от английското консулство, като взема със себе си и четиригодишния си син Иларий. Шест години по-късно Иван Стефанов встъпва в брак с друга жена, от която му се ражда дъщеря Виктория. Тази втора съпруга на Иван Стефанов умира малко преди началото на Втората световна война, а Иван — в края на 1944 година. Според непроверени сведения Илария, изоставена от английския си приятел, намерила някакъв българин в Англия, за когото се омъжила, но това било само слухове...

Към 5 часа следобед Авакум потегли обратно за Момчилово.

Балабаница го посрещна на пруста — усмихната, весела, със запретнати ръкави.

— Хайде бе, човече божи, изнадах ти се — каза тя, като го гледаше с предани очи. — Къде си скитал днеска?

— Обикалях — отвърна Авакум. — Нали това ми е работата — да обикалям пътищата и да търся старини!

— Старини — Балабаница от все гърло се изсмя. — Намерил какво да гони! Че старини си имаш и тук, досами тебе. Аз защо съм?

Тя стоеше на пруста и закачливо го гледаше.

— От такава старост като твоята аз се боя като от огън — каза Авакум. — Току-виж, че ми подпалила чергата!

— Че аз съм ти леля бе, как тъй? — прихна Балабаница и сложи ръце на кръста си.

— Лелчице, зелчице — усмихна ѝ се Авакум и отпусна ръка на рамото ѝ, — намери някаква черга, за да покрием машината, че нощес, както изглежда, пак ще вали.

— Ти не бери грижа за туй — каза Балабаница, като се правеше, че не забелязва ръката му. — Ами влез в собата да се огрееш и изсушиш, че целият си мокър като плъх. Вдовица с шест сукалчета ли смяташ да оставиш?

— Да ме поживи господ! — въздъхна Авакум. — А за поканата ти, лельо Балабанице, аз от сърце съм ти благодарен, но първо ще ида да се обадя на бай Гроздан, че тъй сме се уговорили с него.

Тя се отдръпна настрана и начумери вежди.

— Вчера приятелите, днеска — бай Гроздан, а утре — кой знае какво! — И му се закани с пръст.

От собата излиташе миризма на погача, печена в подница. Авакум преглътна.

— Тъкмо ще огладнея — каза Авакум, като тръгна към вратницата. — Сега нямам апетит!

Нощта беше ветровита и непрогледна, студена.

Той се движеше по крайните улички и на няколко пъти едва не се подхлъзна в лепкавата кал. До Илязовия дом имаше по-малко от километър, но той измина тоя път за около четиридесет минути. Когато най-после се добра до високата порта, фосфорните стрелки на часовника му показваха десет часа.

Пое въздух, прекара ръка по лицето си и постоя някое време неподвижен. Кръвта блъскаше в слепите му очи и земята като че ли бягаше изпод краката му.

После си помисли: „Дали са сменили старшините?“

Той се прокашля тихо и отвори портата. На няколко крачки пред него избоботи глас:

— Кой?

Този глас не му беше познат.

— Искам да си сверя часовника — каза Авакум. — Колко е часът?

— Минавай — отвърна по-меко дежурният.

Трябваше да работи без светлина, затова външната ключалка го забави много — стори му се вечност.

После, когато влезе в каменния хол, той се отпусна на пода и реши да си почине за минута-две. С безкрайно блаженство опря главата си на стената и затвори очи. „Колко е хубаво!“ — помисли той и въздъхна. И в същия миг усети, че се понася в едно спокойно и тихо море от тъмнина, оцветена тук и там със зелени и лилави петна.

Когато отвори очи, той се уплаши: нима беше проспал най-хубавото работно време? Имаше чувството, че е прекарал в сън дълги часове — толкова много видения бяха се изнизали пред очите му.

Погледна часовника си беше десет часът и двадесет минути.

Както и предполагаше, огромната ключалка на Илязовата къща само плашеше окото с размерите си — всъщност тя беше една наивна ключалка с твърде прост механизъм. Авакум, който не изпитваше удоволствие от леките победи, дори се понамръщи.

Най-напред той затули прозореца със сакото си, а после метна отгоре и шлифера си. Сетне светна с фенерчето, намери две безопасни игли в джобовете си и с тях прободe дрехите към дъсчената рамка, за да не може светлината да намери пролуки.

После запали осветлението.

В средата на стаята бяха натрупани какви ли не инструменти — големи и малки пикели, триножници с уреди за измерване на нивелацията, секстанти, ролетки, отвеси; кутии с чертожнически прибори, тушове, логаритмични линейки и всякакъв вид други инженерски линии. Срещу прозореца имаше дъсчен рафт с открити лавици. Върху средната лавица бяха поставени няколко папки и към тях папки именно насочи вниманието си Авакум. Той посегна към най-дългата и не сгрещи, това беше маршрутният дневник на групата. Авакум приседна на пода и започна да прелиства страниците. На осми август геолозите заедно с капитан Калудиев бяха предприели четвъртото си поредно изследване на местността югоизточно от Карабаир. Бяха нанесени координатите на няколко пункта. Последният пункт и в дължина, и в ширина беше в съседство с няколко десетки части от градуса с пункта, в който пеленгаторчиците бяха засекли емисията на тайната ултракъсовълнова станция.

Авакум се усмихна, бръкна за цигарите си, но се сети, че не бива да пуши. Той погледна датата под последната скица — наново под подписа на майор Инджов беше написано с червен молив — десети август.

И така на десети август в защрихования сектор, където групата е провеждала проучванията си, или по-точно — на източната граница на този сектор тайна ултракъсовълнова радиостанция беше предала в етера шифрована радиограма.

Авакум се облегна на лакти и започна да следи с пръст милиметър по милиметър картографската скица. Мястото на радиостанцията граничеше с източната граница на защрихования сектор. От тази граница беше означен с пунктирана линия в посока север-северозапад обратният път на групата: той завършваше в котловината между Момчилово и село Лъките.

Авакум затвори папката и я постави на предишното ѝ място. Сега той знаеше, че лицето X от състава на групата, като е следвало по петите другарите си, е изостанало от тях с около тридесетина минути и през това време е успяло да се свърже със задграничния център и да предаде по ефира шифрованата си радиограма. Като имаше и тази подробност, че емисията се е провеждала нощно време, Авакум знаеше с положителност, че лицето X или е владеело шифъра наизуст, или го е

ползувало донякъде с помощта на фенерче, или пък самият шифър е имал своя светлина.

Той угаси осветлението и докато се обличаше, изведнъж почувствува, че е ужасно уморен.

Пред вратата си намери столче, а върху столчето крайшник изстинала погача с бучка сирене отгоре и всичко това увито в бяла конопена кърпа.

Остави храната върху масата, без да си отчупи дори залче от нея. Сетне извади малката си радиостанция, угаси светлината и като си подсвиркваше с уста, за да заглушава почукването, предаде до свързката си в София една къса зашифрована радиограма: „Проверете дали измежду българите в Англия е имало или има лице от фамилията Ичеренски. Чакам информация за него и семейството му. Ултра бързо. Край.“

Заклучи радиостанцията и поседна на кревата, за да си състави план за утрешната работа.

Навън виеше вятър и клоните на чепатия бор почукваха тихо по стъклата.

Събуди се в същото положение — облечен, с обувки, както беше се облегнал на стената. Погледна часовника си — приближаваше два часа след полунощ.

Опипом намери шлифера си, разтвори двете крила на прозореца и внимателно се прехвърли върху дебелиите клони на бора. После, като притвори отново прозореца и като пазеше очите си от бодлите, полека заслиза надолу.

Той не мина през пътната врата, а пое по пътеката, която водеше към прелеза на бодливия плет.

Излезе на уличката и някое време стоя неподвижен и се заслушваше. Само вятърът бучеше и виеше покрай плетищата и смълчаните къщурки.

Като си припомни онова, което бай Марко Крумов му беше споменал за къщата, в която живееше Боян Ичеренски, Авакум тръгна в южна посока и след двадесетина крачки стигна широката напречна улица, която избикаляше Илчовата механа и се вливаше в пътя, който водеше за село Лъките. Той отброи четири къщи от дясната си страна и

наближи петата. В петата къща зад висок кирпичен стобор живееше Боян Ичеренски. Марко Крумов му беше казал, че геологът държи сам това жилище, тъй като стопаните му бяха се пренесли още миналата година в Мадан.

Авакум наближи петата къща и изведнъж се стъписа. Досами оградата изплава из тъмното, пръкнала сякаш изпод земята, една лека кола. Наоколо се носеше едва доловимо миризма на загорети гуми и бензин.

Авакум едва не прехапа долната си устна. Той доближи колата на пръсти и почти без да диша. Това беше една открита джипка, четириместен вилис.

Сред кирпичения зид зееше празно място — човекът с вилиса беше оставил вратата отворена.

„Изпревариха ме“ — простена в себе си Авакум. В същия миг се промъкна в двора и за втори път се стъписа — на горния кат зад ниския чардак светеше прозорец.

После си спомни, че беше доловил на улицата миризма на затоплени гуми и бензин. „Този приятел току-що е влязъл“ — помисли си той.

Пак така, като стъпваше на пръсти и задържаше дъха си, той се промъкна до входната врата. Полека натисна дръжката и за пръв път в живота си изруга, макар и наум. Вратата беше заключена със секретна брава.

Той отстъпи няколко крачки назад и безпомощно скръцна със зъби. Впи пръсти в дланите си и почувствува, че сърцето му ще се пръсне — като че ли някоя огромна ръка го притискаше с коравата си длан.

Но това продължи само миг-два. В следната секунда той бръкна във вътрешния джоб на шлифера си и извади оттам петметровото въже със стоманената кука. Изтича към края на чардака и подхвърли куката нагоре — скобата захвапа тънкото дърво на перваза и не помръдна. Тогаво Авакум изхлузи обувките си, улови се за въжетото и като се опираше с крака на стената, покатери се нагоре и изскочи на чардака. Наведе се, пролази до прозореца и погледна в стъклото.

Тази нощ беше наистина нощ на големи изненади.

Вътре, облечена в зелена винтяга и с кърпа на изрусените си коси, стоеше Виктория Ичеренска. Всъщност тя не стоеше

неподвижна, а трескаво бъркаше и търсеше нещо в централното чекмедже на една дъсчена кухненска маса. Тя извади купчинка вилици, ножове, захвърли ги на пода, сетне бръкна още по-дълбоко навътре. Когато измъкна ръката си навън, в пръстите ѝ блестеше една голяма сребърна чаша. Тя примъкна стола, който беше до нея, седна пред масата и като постави чашата в скута си, започна с нея някаква чудна игра. Като че лъскаше горния ѝ край. Но Авакум не можеше да види какво по-точно прави, защото тя седеше гърбом към него. Сетне взе от масата лист и писалка и като топеше писалката в едно малко стъкълце и заничаше в скута си, написа няколко реда. Захвърли писалката, а съдържанието на стъкълцето изсипа на пода. После взе един молив и написа върху същото листче още няколко реда. Това листче тя пхна в една дебела книга, която лежеше на масата. И пак захвана да лъска горния край на чашата.

Всичко това стана за не повече от пет минути.

Виктория Ичеренска се изправи, свали кърпата от главата си, просна я на пода и наслага отгоре ѝ захвърлените вилици и ножове. Към тази купчина тя прибави и сребърната чаша. Завърза купчината като бохчичка и я напъха в кожената чанта, която Авакум едва сега забеляза на пода до масата. Взе чантата в лявата си ръка, а дясната протегна към електрическия ключ.

В същия миг Авакум отскочи към перилата на чардака, праметна се през тях, увисна и тупна на земята. Усети остра болка в стъпалата и глезените си, но не се застоя, а хукна през двора и излезе на улицата. Огледа се, помисли и пак се огледа. Откъм двора се зачуха стъпки. Тогава той мина зад колата и се мушна под нея.

Вятърът продължаваше да вие, клоните на овошките стенеха, като да молеха някого за милост.

Виктория Ичеренска намести чантата си между двете седалки, зае мястото си пред кормилото и натисна стартера. Електромоторът изхърка и замря. Това се повтори няколко пъти — моторът мълчеше. Тя скочи на земята, повдигна капака и Авакум се досети по шума, че налива в карбуратора бензин.

Докато тя работеше с буталцето, Авакум изпълзя назад, коленичи и обгърна с ръце резервната гума.

Виктория Ичеренска пак натисна стартера и този път моторът тутакси забумтя. Докато отпускаше съединителя и подаваше газ,

Авакум се изправи, а когато колата потегли, той легна по корем върху задните седалки, протегна ръка и сграбчи кожената чанта. Виктория Ичеренска превключи на втора скорост и Авакум благоразумно се отдръпна назад. Падна по очи, лицето му се завря в калта, но кожената чанта не изпусна от ръката си.

Вилисът отмина в тъмнината.

Той се изправи, разбит и кален, но с весело сърце.

Върна се по същия път и пак влезе в стаята си, като се изкачи по клоните на стария бор. Наближаваше четири часът, но мракът беше все така дълбок, като че ли не настъпваше разсъмване, а наближаваше полунощ.

Той запали лампата, погледна се в джобното си огледалце и се засмя. Остави кожената чанта върху масата и започна да изважда от бездънните джобове на шлифера си другите си трофеи от Бояновия дом: празното шишенце, чието съдържание Ичеренска беше изляла на пода, други две шишенца, пълни с червена течност, и едно листче с няколко набързо надраскани цифри.

Върху крилото на прозореца, през който беше наблюдавал Виктория Ичеренска, зееше една празна рамка. Личеше си, че стъклото е изваждано внимателно, защото по черчеветата не можа да открие нито едно гвоздейче — всичките гвоздейчета бяха изскубнати до едно. Рамката не беше маджунирана и следите от дупчиците изглеждаха съвсем пресни. Авакум премери дължината и ширината на празната рамка и записа размерите ѝ върху листчето, което сега постави на масата. Всъщност той беше проврял ръката си през този отвор, за да отвори куката на прозореца и се промъкне в стаята.

Двете шишенца не бяха негови — той ги намери в кухнята сред една камара други шишета. А течността, с която ги беше напълнил — вероятно вино, — той изля от две съвършено еднакви бутилки, които откри в долната половина на кухненския шкаф. И двете бутилки бяха до половината празни, имаха еднакви етикети „Българско шампанско“ и той сигурно нямаше да им обърне никакво по-специално внимание, ако върху етикета на едната бутилка не беше забелязал малко кръгче, изписано с химически молив.

И така, като остави трофеите, той изми ръцете си със спирт (спирта на бедния даскал Методи!), отвори чантата и се залови със сребърната чаша. Шийката и дъното на тази чаша бяха еднакви, имаха еднакъв диаметър, но диаметърът на вътрешното дъно беше

сравнително по-малък от външния. Тя грееше меко, с матов блясък, защото среброто беше старо. Дебел инкрустиран венец обикаляше шийката околоръст — и този венец веднага направи впечатление на Авакум. Върху цилиндричните чаши златарите обикновено не поставяха венци. Златарите поставяха венци на конусообразните чаши, за да уравни разликата между шията и дъното. Този венец, разбира се, беше безвкусица.

Но все пак венецът съществуваше и дори се набиваше в очи с големината си. Авакум знаеше от опит, че когато нещо се набива в очи, елементът „случайност“ трябва да се изключва от сметката.

Той погледа някое време чашката, без да примигва, после изведнъж завъртя шийката ѝ отдясно наляво. Горната част на чашата започна леко и плавно да се отвинтва от долната ѝ част.

Нарезите бяха малко — но плитки и гъсти като на далекоглед. Под тях се източваше втора — вътрешна чаша, направена от някакъв тънък и лек метал. „Дуралуминий“ — помисли Авакум.

Тази вътрешна чаша беше разграфена на дребни квадратчета и във всяко квадратче личеше изрязана по една латинска буква. Буквите образуваха думи и редове. Редовете бяха четири и следваха един под друг като стихотворение.

И още една подробност забеляза Авакум: изрезките на буквите бяха плътно запълнени с някакво зеленикаво вещество.

Той угаси осветлението и миниатюрните буквички в същия миг блеснаха със своя светлина.

*I arise from dreams of thee
in the first sweet sweep of night,
when the winds are breathing low,
and the stars are shining bright^[1].*

Беше красиво, много красиво и Авакум прехласнато гледаше стиховете и усмихнато им се любуваше.

Но времето течеше, от насрещния двор изкукурига петел. Той се сепна и направи това което всеки друг на негово място щеше да направи: продиктува на свръзката си в София английските думи — буква по буква, така както бяха поместени в квадратчетата. Събщи

общия брой на квадратчетата и ония помежду тях, които бяха празни или съдържаха някакъв препинателен знак. Сетне помисли няколко секунди и предаде: „Наредете незабавно, на управлението в Пловдив да бъде арестувана Виктория Ичеренска; също — собственикът на виласа, с който тя е пътувала тази нощ до Момчилово.“ Изчука два пъти кодовото съкращение „много бързо“, поиска среща в два часа следобед и даде край.

И след като прибра и „трофеите“ в куфара си, той се мушна под завивката и тутакси заспа.

Навън беше започнало да се развиделява. Настъпваше мъгливо навъсено утро.

Към 9 часа той дойде да закуси в Илчовата механа. От приказка на приказка стана дума за жената на Ичеренски.

— Да съм на негово място — каза Авакум, — аз не бих я оставил да си живее самичка в Пловдив. Геологът има тук хубава квартира. Какво им пречи, за да се съберат заедно като хората?

Бай Марко повдигна рамене.

— Тя никога ли не е дохождала в Момчилово? — попита Авакум.

— Ами! — поклати глава бай Марко. — Май че на два пъти е идвала, но за по няколко часа. Тъй ми се струва.

След един час Авакум пристигна в града. Изпрати виното от двете шишенца за лабораторен анализ и докато чакаше резултата, реши да позвъни по телефона на Сия. Беше събота — нейният почивен ден.

Той вдъхна дълбоко от цигарата си и като притисна слушалката, запита:

— Сия, ти ли си?

Оттатък мълчаха. Стори му се, че в стаята ѝ свири радио и някакъв мъж се смее наблизко.

— Сийка е заета — отвърна мъжът. — Кой я търси?

Авакум отпусна ръката си и остави телефонната слушалка върху вилката.

Той изпуши цигарата си прав, без да помръдне от мястото си. Сетне дълго и много съсредоточено гаси угарката в стъклената пепелница, сякаш това беше една много важна и деликатна работа.

Когато излезе навън, вятърът загреба купчинка изсъхнали листа от улицата, завъртя ги и ги посипа отгоре му като бални конфети.

Беше влажно, във въздуха се носеше тежкият мирис на есен, на пожълтяла шума.

Лабораторният анализ показва това, което и той предполагаше: в едното шише виното беше чисто, а другото съдържаше силен примес от бързо действащи упоителни вещества.

Той качи на задната седалка човек от управлението и потегли за Лъките. Като стигнаха Змеица, Авакум тръгна пеш за Момчилово, а човекът от управлението се върна обратно за Смолян с мотора.

Авакум мина покрай Илчовата механа, но чак когато наближи портата на Балабаница, си спомни, че не е обядвал: „Късно закусих — помисли си той. — Няма смисъл.“

Полегна на кревата. До уговореното време на радиосрещата оставаше половин час.

„Къде ли е била столицата на Момчил?“ — запита се Авакум. Помъчи се да си представи равнината южно от Карабаир — огряна от слънце, златна, леко надиплена от зелени хълмове, осеяна с маслиненни горички и лозя. Но от това не излезе нищо, защото пред очите му непрекъснато се ширеха безкрайни валма от мъгли.

В два часа без пет минути той сложи слушалките на ушите си и зачака. Прозвуча тихият условен сигнал Авакум взе молива и започна да записва. Емисията продължи около един час.

Най-напред отговориха на вчерашното му запитване за фамилията на Ичеренски и му съобщиха, че Виктория Ичеренска и собственикът на вилиса са арестувани тази заран в осем часа. После му продиктуваха съдържанието на трите радиोगрами — от десети, деветнадесети и двадесети август. Зашифрованият текст на тия радиोगрами е бил дешифриран с помощта на английското стихотворение. Четирите стиха образували своеобразния ключ на шифъра.

Когато от София завършиха обяснението на сложната шифрова система, Авакум даде знак, че ще предава. Поиска да му се съобщят честотите на вълните, с които чуждата радиостанция е кореспондирала с нашата тайна ултракъсовълнова станция; кодовият знак на

повиквателния ѝ сигнал и кодovият знак на тайната ултракъсовълнова станция.

Само след пет минути той имаше в тефтерчето си и честотите на вълните, и съответните кодови знаци.

Авакум даде край и затвори радиостанцията.

[1] Стиховете са от Шели. Няколко месеца след тия събития аз ги преведох, но моят превод е далеч от хубостта на оригинала, колкото е далеч например нашата Земя и лъчезарната Зорница. Все пак аз съм ветеринарен лекар и нямам нищо общо с поезията. Но преводът е такъв:

*От сънища нежни за теб
аз тръгвам среднощ заслепен.
Ветрецът повява без глас,
припламват звездите над мен.*

↑

Бай Гроздан тъкмо се будеше от следобедната си почивка, когато Авакум почука на вратата му. Изведе го на двора, усмихна му се и го запита:

— Разсъни ли се?

Председателят кимна с глава.

Тогава той го произведе още по-настрана и му зашепна:

— Първо. Свържи се веднага с партийния секретар, намерете четирима доверени хора и ги разделете на двойки. Едната двойка да наблюдава Боян Ичеренски, а другата — Кузман Наумов. Ако някой от тия двама хубавци се опита да напусне селото на часа да бъда уведомен. Аз ще съм или при Балабаница, или при Анастаси, ветеринарния доктор. Запомни ли? Второ. Повикай от канцеларията на стопанството ей този телефонен номер в Смолян. — Авакум бръкна в джоба си и му подаде една бележка. — Като ти се обадят, ще прочетеш каквото съм написал — веднъж и после още веднъж, за да те разберат по-добре. Привечер ще пристигнат при тебе двама мъже и ти ще гледаш да ги настаниш в къщата, която гледа срещу двора на Балабаница. — И пак го запита: — Запомни ли?

Бай Гроздан помълча.

— Всичко туй запомних отлично и ще го свърша — каза той. — Ами геолозите дали ще се върнат днеска?

— Ще се върнат — кимна Авакум. — Взели са от бай Марко хляб и суха храна за два дни.

Авакум стисна скришом ръката на председателя и пое пътя, който водеше за къщата на бай Спиридон.

Към 5 часа следобед от Смолян пристигнаха двама лейтенанти, облечени в цивилни дрехи. Те се представиха за закупчици от търговската организация и председателят ги настани на квартира при кака Надка, в най-близко съседство с Авакум.

Малко по-късно дойдоха и геолозите. Авакум беше в Илчовата механа, когато те се зададоха откъм Лъките. Той ги посрещна и някак особено тържествено се здрависа с Боян Ичеренски.

— Направих някои интересни открития — каза той и помълча.

— Така ли? — повдигна вежди геологът. — Много се радвам.

— Изглежда, че столицата на Момчил се е намирала някъде край южните подножия на Карабаир.

— Чудесно! — усмихна се Ичеренски. — Това е голямо откритие.

— По този случай утре ще те черпя с чаша вино — каза сериозно Авакум и му протегна ръка.

Когато наближи двора на Балабаница, той забеляза до оградата на кака Надка един непознат мъж — той стоеше пред портата и пушеше спокойно цигарата си.

Авакум се понаведе да изчисти обувките си от калта.

— Вие ли се казвате Асен? — запита го непознатият.

— Името ми е Петър — отвърна Авакум.

Те си поприказваха минута-две, после Авакум се изкачи в стаята си. Той заключи вратата, извади радиостанцията и предаде на свръзката си в София:

„Много бързо. Наредете, щото тази вечер, в десет часа без четвърт, над Карабаир да кръжи самолет. Повтарям...“

Като свърши предаването, той седна пред масата, извади преписа от английското стихотворение и тефтерчето си, където беше записал начина за работа с ключа, и започна търпеливо да съставя една сложна шифрограма с пет колонки петцифрени числа.

Балабаница отдавна шеташе из пруста. Той отвори вратата и застана на стълбището.

— Няма ли да слезеш? — запита го Балабаница.

— Няма — каза Авакум и се прозина. — Днес съм извървял много път. Качвал съм се чак на Карабаир! — Той пак се прозина и допълни: — Ще си легна да спя, мила хазяйке, а утре вечер ние с теб ще накладем голям огън и ще си бърчим чак до първи петли.

Той пак заключи вратата, направи още една проверка на шифрограмата, сетне угаси осветлението и като запусти с луличката си, започна тихичко да се разхожда напред и назад.

Вятърът шумолеше в клоните на бора. Заваля дъжд.

Минутите течаха бавно, струваше му се, че се влачат като костенурки. За да не заспи, той глътна две таблетки кофенал и отново продължи да снове между масата и кревата.

В десет часа без двадесет минути той разтвори двете крила на прозореца, седна пред радиостанцията и се ослуша. Дъждът си шепнеше нещо със стария бор.

Очите му бяха сякаш хипнотизирани от фосфоресциращите стрелки на часовника. И като че ли сърцето му биеше по-начесто от механизма, който отброяваше секундите.

Точно в десет без четвърт откъм Карабаир се дочу далечен бумтеж. Усилваше се, отслабваше и пак започваше да бучи тревожно в смълчаната тъмнина.

Над Карабаир летеше самолет.

Авакум надяна слушалките върху ушите си, запали фенерчето и натисна ключа. През всеки три секунди предаваше в ефира условния кодов сигнал. Зовеше ултракъсовълновата станция, търсеше я в нощта.

По челото му изби студена пот.

И когато почувствува, че кръвта дави сърцето му, в мембраната долетяха първите точки и тирета на кодовия ответ.

Авакум стисна устни, заби поглед в шифрограмата и предаде до тайната ултракъсовълнова станция:

„Слушайте бързо. Ликвидирайте веднага археолога, преди да настъпи полунощ. Станцията и шифъра предайте на ветеринарния доктор, без да се бавите нито минута. Прекъснете всякаква връзка. Очистете квартирата си. Подробности ще научите от жена си. Край. Повтарям...“

Дъждът се беше усилил, навремени подухваше студен североизточен вятър.

Авакум изтича на няколко крачки зад стария бор и се просна върху тревата с лице към прозореца. Не минаха повече от три минути, и откъм прелеза се появи фигурата на Ичеренски. Той беше без шапка и без палто. Спря се под дървото, постоя неподвижен някое време, после бързо и безшумно се покатери по клоните. Като стигна равнището на прозореца, той се понадигна още малко, погледна в стаята и протегна ръка.

И до слуха на Авакум достигнаха през кроткия шум на дъждовните капки няколко отсечени металически удара.

„Убива ме с безгласен пистолет“ — помисли Авакум.

Ичеренски се спусна на земята така ловко, както се беше изкачил, и без да се огледа, хукна обратно към прелеза.

По това време аз седях в стаята си и както се казва, „тръпнех в очакване“. Не че ме беше страх от това, което щеше да се случи. Боях се, че може изобщо нищо да не се случи.

Времето беше хладно и аз зъзнех на стола си. Коленете и раменете ми потрепераха от студ. Винаги треперях, когато ми е студено.

Днес следобед Авакум ужасно ме учуди. Той дойде при мене и ме запита направо, без заобикалки, дали съм готов да окажа някаква дребна помощ за спасяването на един невинен човек.

Аз тутакси изявих съгласието си, макар и да усетих, че нещо ме прерязва през сърцето.

Тогава Авакум извади служебната си карта, показа ми я и аз много добросъвестно я прочетох. Но от това, че прочетох внимателно картата, неприятното усещане в сърцето ми не намаля, а сякаш се удвои. Бях доста изморен от работа този ден.

Пък Авакум имаше добро настроение. Той ме покани да седна (въпреки че аз трябваше него да поканя) и ми каза:

— Да си поговорим като мъже и като комунисти. Тази работа е доста опасна, но щом като я вземеш присърце, всичко ще свърши добре.

— Нали се касае за спасяването на невинен човек? — казах аз. — Можеш изцяло да разчиташ на мен.

Той запуши и аз, макар и да не пуша, посегнах към цигарите му. Исках просто да му правя компания в пушенето. Така е по-приятно.

— И тъй — каза Авакум, като набръчка веждите си — ти няма да излизаш на улицата, докато работата не бъде напълно завършена. Ти няма да си показваш дори носа навън. След малко тук ще пристигне един човек и той ще ти бъде гост до десет часа. И той няма да излиза навън. Този човек ще донесе със себе си едно апаратче и ти няма да му пречиш да го инсталира тъй, както намери за добре.

— Разбира се, че няма — казах аз. После запитах: — А хазяите? Бай Спиридон и стрина Спиридоница?

Авакум се усмихна.

— Ще се погрижа — каза той — тия добри хора да прекарат времето си на друго място. Тук ще цари пълно спокойствие до десет часа вечерта. А като удари десет часът, твоят гостенин ще иде в насрещната стая и ти ще останеш сам.

— Нищо — казах аз. И пак почувствувах в сърцето си онова неприятно усещане.

— Оттук нататък ще започне твоето изпитание — каза Авакум, — но то няма да трае дълго. При тебе ще пристигне един наш общ познат. Вероятно той ще носи пакет в ръката си. Запомни, мили мой: ти ще симулираш абсолютно спокойствие, ще си даваш вид, че си го очаквал като скъп и любезен гостенин.

Когато нашият общ познат ти подаде пакета, ти ще го запиташ: „Успя ли да се справиш с оня хитрец?“

Смисълът на въпроса е такъв: успял ли е да се справи той с мен, археолога, нали разбираш?

А по-нататък режисурата на действието ще поема аз!

И тъй аз седях в стаята си, поглеждах ръчния си часовник и потреперах от студ. Моят гостенин беше инсталирал нещо като магнитофон под кревата — дочуех ли стъпки, трябваше тутакси да подръпна една жичка — тя лежеше завита под одеялото.

Към единадесет часа дочух стъпки в двора и някой тихо похлопа върху стъклото на прозореца. Подскочих от стола си, дръпнах жичката и отворих вратата.

И едва не залитнах — срещу мене стоеше Боян Ичеренски.

— Угаси лампата — прошепна той.

Аз угасих лампата.

— Не се безпокойте — казах аз, — бай Спиридон и стрина Спиридоница не са в къщи.

— Защо не са в къщи? — просъска с някакъв зловец шепот Ичеренски.

— Късмет — казах аз, като затворих вратата след него. — Повикаха ги на сватба в Лъките.

Ичеренски сложи върху масата някакъв тежък предмет и дълбоко въздъхна.

— Къде ще скрием станцията? — запита той.

— Намерил съм й място — отвърнах и на свой ред го запитах: — А вие успяхте ли да се справите с оня хитрец?

— Ти не задавай глупави въпроси! — изръмжа през зъби Ичеренски. — Дръж!

Той напъха в ръката ми нещо, което изглеждаше да е тефтерче, обърна се, отвори вратата и прекрачи прага.

Чух глух удар — и Боян Ичеренски се строполи на пода. Още една фигура се строполи върху него, а после от насрещната стая изскочи моят гостенин и в жълтия сноп на фенерчето му видях една кошмарна картина: Авакум беше стъпил с колене върху гърдите на геолога, извиваше ръцете му и сръчно ги омотаваше с едно дълго въже.

След една минута нашият пленник беше довлечен вътре и оставен на пода, до масата ми. Аз го изправих до стената и поднесох до устните му чаша вода. Той отвори очите си и така ме погледна, че аз едва не изтървах чашата на земята.

В това време Авакум беше разопаковал станцията и любопитно заничаше в механизмите ѝ.

— Гражданино Ичеренски — каза той, — вашата станция е добра, не ще и дума, но е поостаряла. В някои отношения, както се казва, е вече „демоде“.

Ичеренски повдигна глава и злобно го изгледа:

— Това нещо за ваше сведение аз виждам за първи път!

— Тъй ли? — разпери ръце Авакум.

Той се усмихна, наведе се и с едно бързо движение измъкна из задния джоб на панталона му масивен, тежък пистолет с дълга цев. Оръжието блестеше в ръката му с неприятен металически блясък.

— Сигурно и този предмет не е ваш, нали? Макар и по него да има следи от вашите пръсти и да сте изстреляли преди половин час четири патрона от пачката му в моето легло, като сте се целили в главата ми — вие твърдите все пак, че не е ваш?

— За пръв път виждам тази играчка — сви презрително устни Ичеренски.

— Прекрасно — каза Авакум. — Да предположим, че ние сме донесли тия неща, за да ви шантажираме. Това са материални вещи и

те могат да се пренасят от едно място на друго. Но позволете ми да ви задам такъв въпрос: Може ли да се фотографира говорът на човек, когато той мълчи?

— Това е глупост — каза Ичеренски.

Авакум се засмя:

— Преди десет минути вие разменихте няколко думи с доктора. Вие си поговорихте с доктора *vis a vis*, а ние имахме грижата да заснемем вашия разговор на магнетофонна лента. Сега вие ще чуете вашия глас и понеже гласът на човека не може да се фотографира, когато той мълчи, вие без друго ще признаете две очевидни неща: първо — че гласът е ваш, и, второ — че думите са ваши.

Непознатият извади сандъчето на магнетофонния апарат, натисна едно копче, изчисти шумовете и ние затаихме дъх.

— Угаси лампата! — прозвуча тихо гласът на Ичеренски.

— Не се безпокойте — бай Спиридон и стрина Спиридоница не са в къщи.

— Защо не са в къщи?

— Късмет! Повикаха ги на сватба в Лъките.

Шум от оставяне на тежък предмет.

— Къде ще скрием станцията? — пита тихо Ичеренски.

— Намерил съм й място! А вие успяхте ли да се справите с оня хитрец?

— Ти не задавай глупави въпроси. Дръж!

Непознатият пак натисна копчето и магнетофонът замря.

Ичеренски гледаше в коленете си. По огромното му чело беше избила студена пот.

Авакум притегли едно столче и се намести срещу геолога. Аз изпих чаша вода, защото бях зажаднял, и се оттеглих в ъгъла — за да не преча на Авакум. А той запали цигара, пое издълбоко дима и като се надвеси над геолога, усмихнато го запита:

— Как се чувствувате, гражданино Иларий?

Геологът мълчеше.

Авакум се извърна към мен:

— Вие може би се учудвате, че аз го назовавам така? Не се чудете, моля ви се! Хайде, сложете кафеничето на спиртника, за да направите на всички ни кафе, и аз ще ви разкажа една много интересна

история. И не толкова за вас — колкото за Иларий. Любопитен съм да чуя дали той няма да ме поправи в някой пункт.

И така през 1918 година на пловдивския гражданин Стефан Стратев — представител на английски фирми за земеделски машини — се ражда син, когото кръщават Иларий. Четири години по-късно съпругата на Стефан Стратев се влюбва в един чиновник от английското консулство и избягва с него в Лондон, като взема със себе си и малкия Иларий. След някое време прелъстителят изоставя любовницата си, но съдбата е милостива — хубавицата среща на пътя си един български емигрант и той се оженва за нея. Иларий живее сред българско семейство и учи в английско училище. Той се учи добре и скоро става стипендиант на една адвентистка църква, която полага особени грижи за децата на чужденците, намерили убежище в Англия. Тази църква изпраща Иларий да следва геология в кралския минно-геоложки институт. Както знаете, геологията е наука, която има приложение по целия свят — геолозите пътуват навсякъде, за тях има работа по всички кътчета на земното кълбо. Може би и точно затова е била предопределена именно такава наука за Иларий — за да може при нужда да бъде изпращан и до Близкия, и до Далечния Изток. Специални учители обучават Иларий в радиодело, шифър, тайнопис и в много други неща, необходими като хляба и въздуха за бъдещия таен агент.

По същото това време в Лондон живее друг един млад българин на име Боян Ичеренски. Боян е син на Христки Ичеренски — преселник от Тракия, живущ във Варна, търговец на зехтин и южни плодове. Този човек е вдовец и няма никакви роднини в България. Случва се така, че през 1938 година Христки изпраща момчето си в Англия с някой си мистър Ралф, капитан на товарен кораб, за да го настани студент в Лондонската кралска политехника. През 1942 година студентът от политехниката Боян Ичеренски е убит от хитлеристка бомба. Малко по-късно и бежанецът Христки се преселва във вечността, без да узнае поради военните събития трагичната кончина на своя син. Съдбата на тази фамилия е била сигурно известна на някои хора, които следят по-отблизо житието на българската емиграция. И ето защо в началото на 1946 година в България пристига геологът Иларий, но с името и документите на Боян Ичеренски. Какво

по-лесно от това — да се възстанови едно име из небитието, което няма ни близки, ни далечни роднини?

Може би ще запитате — защо е трябвало Иларий да бъде върнат в България с чуждо име? Много просто! За да няма нищо общо с богатата и известна фамилия Стратеви. Синът на бежанеца Христки е едно, а Иларий, наследникът на Стратевци — съвсем друго, нали?

Старият Стефан Стратев умира няколко месеца след Девети септември. От втората си жена той има дъщеря на име Виктория. За да отърси от себе си каквито и да било възможни подозрения, синът на Стефан Стратев се оженва за сестра си Виктория Стратева, която — не изпадайте в паника, докторе! — която всъщност не му е едноутробна сестра.

И тъй, способният и умен, и талантлив Иларий става известен геолог и дълбоко законспириран чужд разузнавач. В едно и също време той открива нови рудни находища за родината и предава родината си на вражеското разузнаване. В едно и също време той говори прехласнато за чистата любов — спомняте ли си, докторе, неговия разказ за чудната дружба между бедния даскал Методи и плетачката Мария? — и спи в едно легло като законен съпруг със сестра си Виктория...

Впрочем нека оставим психолозите да отгатнат дали това е противоречие в един характер, или майсторска игра на един изпечен артист! В случая ние се интересуваме от действията на човека, а не от лабиринта на неговата душа.

В началото на месец април Боян Ичеренски пристига в Момчилово като член на геоложка група. Той се сприятелява с учителя Методи Парашкевов — аз не твърдя, че в това приятелство той е влагал на първо време някаква корист. Но от учителя Методи Парашкевов той узнава един много интересен факт. Този факт първоначално е само предположение: бедният даскал Методи му е доверил една своя хипотеза. А именно — че в местността Змеица съществуват вероятни находки от една много ценна стратегическа руда. В шифрограмата, която Ичеренски изпраща до задграничния център, рудата е означена с атомното тегло на най-важния ѝ химически компонент.

Както казах вече, първоначално Ичеренски е уверен, че хипотезата на учителя не почива на никакви сериозни данни. Той

мисли, че това е едно вятърничаво бълнуване, наивна фантазия на един доморасъл самодеец в науката. Но на 7 август Методи му показва проба от предполагаемата руда и опитният геолог след една проверка — макар и повърхностна — констатира в пробата наличие на признаци от стратегическия елемент. Разбира се, той връща камъка на учителя с една оценка, в която няма нищо окуражаващо — оценка абсолютно песимистична. А на десети август съобщава по ефира на своите приятели, че „еди-кой си“ е открил в местността Змеица стратегическа руда. От задграничния център веднага му нареждат да направи по-задълбочени проучвания и да потвърди отново и по-аргументирано наличието на стратегическия елемент.

На двадесети август през нощта Боян Ичеренски отива в местността Змеица и включва своя радиометър в ултракъсовълновата си тайна радиостанция. Тази станция, докторе, която сега има честта да лежи върху вашата маса! И радиометърът започва да предава в звукови сигнали излъчванията на скритата под земята руда. Хората от задграничния център са смутени: те заповядват на своя агент да направи всичко възможно, за да потули откритието.

Но как да се потули? Боян Ичеренски може да убие учителя, но като опитен агент той съзнава, че всяко загадъчно убийство в района на границата влече след себе си най-неприятни последици. Никой не знае докъде ще стигне следствието и дали то няма да опре в края на краищата и до самия него — агента на задграничния център!

И така, опитният разузнавач, когото са обучавали най-големите специалисти в международното разузнаване, решава да убие жертвата си вместо с куршум — с шантаж. Започва да обмисля всевъзможни ходове, но един непредвиден момент ускорява събитията. Даскалът съобщава на приятеля си, че има намерение да прескочи в най-близки дни до София, за да предаде пробата си на лабораторен анализ.

Време за губене няма! На двадесет и първи август Боян Ичеренски заповядва на съучастника си Кузман Наумов да купи от плетачката Мария едни вълнени ръкавици, а посредством жена си или друг човек се снабдява от Пловдив или от Смолян с шишенце хлороформ. Същата вечер той кани учителя в къщи си, за да водят насаме „важен разговор“ за рудата. И през време на тоя важен разговор Ичеренски черпи госта си с вино, а после отново го черпи, но с друго вино, в което предварително е налял някакъв упойващ разтвор.

Бедният даскал блажено заспива и докато спи, Ичеренски снема отпечатъци от пръстите му върху едно свое прозоречно стъкло. Малко време след това Ичеренски го събужда и засраменият даскал бърза да се прибере у дома си.

Рано на другия ден Ичеренски отива в пункта и без да бъде забелязан от някого, сменя стъклото на лицевия прозорец. Това не е било трудно, тъй като стъклата са съвпадали по размери, а на прозоречната рамка не е имало маджун.

Денят е събота. Ичеренски знае прекрасно, че всяка събота вечер неговият приятел ходи на вечеря при плетачката Мария и че се връща късно и винаги по един и същ път — през двора на пункта. Той дава на Кузман Наумов един току-що изработен фалшив паспорт, качва го на мотоциклета си и го изпраща в Пловдив, за да му създаде алиби, а той дочаква вечерта скрит из храсталаците на Змеица. После отива в квартирата на даскала, открадва му пешкира и като използва бурята и тъмнината, успява да се промъкне до бряста и да се укрие в огромната му корона.

И докато Методи и плетачката Мария си говорят за минали и бъдещи времена, Боян Ичеренски стои свит зад клоните на бряста и търпеливо очаква завръщането на своя „приятел“.

А после историята е известна... Скицата и кражбата на парите са, разбира се, камуфлаж.

Гражданино Иларий, направих ли някаква грешка?

Боян Ичеренски повдигна глава. Върху подпухналите му устни пълзеше мъчителна усмивка. Той гледаше Авакум с нямо удивление — като борец, повален на тепиха от по-силен и достоен борец.

На другия ден ние отидохме при Балабаница. Тя беше много весела. Накладохме огън и заровихме в горещата пепел една пълна престилка с картофи.

Балабаница ни изпя няколко стари родопски песни.

И Авакум беше весел, но навремени като че ли се замисляше за нещо и тогава очите му изглеждаха уморени и малко тъжни.

Все пак той беше весел и доста се смя.

Навън вали. Бели мъгли са притулили сипеите на Змеица. Но аз си мисля за Авакум и за тоя слънчев ден, когато из дивите усои на нашата Змеица ще запяят мъжествената си песен кирките и лопатите на миньорите.

Колко ли ще бъде хубаво!

Тогава аз ще изляза на пътя, който води за село Лъките, и като срещна доктор Начева, много смело ще я запитам:

— Искаш ли да те заведе на Змеица?

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.